

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ
YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER**

Küçükçekmece İlçesi Örneği

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: Cemil Benhur ÖZDEL

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ
YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER**

Küçükçekmece İlçesi Örneği

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Cemil Benhur ÖZDEL

Öğrenci No:

050712239

DANIŞMAN:

Yrd. Doç. Dr. Mahmut KARAMAN

İSTANBUL, 2008

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. ... / ... / 2009

Cemil Benhur ÖZDEL

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

Enstitümüz İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencilerinden 050712239 numaralı Cemil Benhur ÖZDEL “*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “Meslek Lisesi Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerine Etki Eden Faktörler Küçükçekmece İlçesi Örneği” başlıklı tezini Yönetim Kurulumuzun ... / ... /2008 tarih ve ..... sayılı toplantısında seçilen ve Fakülte binasında toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (...) dakika süre ile aday tarafından takdim edilmiş ve sonuçta adayın tezi hakkında Oy birli ile kabul kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir. ... / ... / 2009

JÜRİ ÜYELERİ

Yrd. Doç. Dr. Mahmut KARAMAN
DANIŞMAN:

Prof. Dr. Mustafa DELİCAN
ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Mustafa AKSOY
ÜYE

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Küçükçekmece İlçesi Örneği

Tezi Hazırlayan: Cemil Benhur ÖZDEL

Özet

Ülkelerin ekonomik gelişmesinde en büyük sermaye, hiç şüphesiz insan kaynağıdır. Günümüzde gelişmiş ülkeler, sosyal ve ekonomik refah için insan gücünün nitelik kazanmasına önem vermekte ve bunun için eğitime büyük yatırımlar yapmaktadır. Uluslar arası rekabette, üstünlük sağlayabilmek için, nitelikli insan gücüne sahip olmanın belirleyici rol oynadığı açık ve kesindir. Bunun farkında ve bilincinde olan ülkemizin, sosyo-ekonomik kalkınmamızın en önemli itici güçlerinden biri olan mesleki ve teknik eğitime önem ve öncelik vermesi gerekmektedir. Ancak, bu tür okullarda eğitim ve öğretim gören öğrencilerin yüzde seksene yakını not ortalaması düşük öğrencilerden oluşmaktadır. Ortaöğretim okullarındaki meslek lisesi öğrencilerinin mesleki yönelimlerine etki eden faktörler büyük önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın amacı; fertlerin meslek liselerine yönelimlerinin nedenlerini bulmaktır. Bu bağlamda aile, okul ve çevre etkenleri incelenmiştir. Bu etkenlerden yola çıkılarak gerekli idari düzenlemeler yapıldığı takdirde meslek lisesi öğrencilerinin Avrupa birliği standartlarında nitelikli insan gücüne ve sosyo-ekonomik kalkınmamızın en önemli itici güçlerinden biri olan meslek liselerine hak ettikleri önem ve önceliğin verilmesi mümkün olacaktır.

2007–2008 Eğitim ve Öğretim yılında İstanbul İli Küçükçekmece İlçesindeki Resmi Meslek Liselerinin onuncu sınıflarında öğrenim gören öğrencilere uygulanmış olan mesleki rehberlik çalışmalarını ortaya çıkartmak için alan araştırması teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada onuncu sınıftaki öğrencilerden veriler, anket yoluyla sağlanmıştır. Konuyla ilgili kaynak taraması resmi kurum yayınlarından ve akademik yayınlardan istifade edilmiştir.

Sonuç olarak, İstanbul İli Küçükçekmece İlçesindeki resmi meslek liselerindeki öğrencilerin; meslekler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları, özel ve resmi kuruluşlarla köprü kurulamadığı, rehberlik çalışmalarının etkin bir şekilde ciddiye alınmadığı ve öğrencilerin ebeveynleri ile medyayı daha çok dikkate aldıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Rehberlik, Sosyo-Ekonomik, İnsan Kaynakları

THE FACTORS WHICH EFFECT THE OCCUPATIONAL GUIDENCE OF VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS

Küçükçekmece Example

Presented by: Cemil Benhur ÖZDEL

Abstract

The most important source is the human resource for the economic development of countries. Nowadays, developed countries care about gaining good quality human power to be comfortable socially and economically; that's why they make big investments on education. Good quality human power is remarkably important to be successful in international fields. Our country knows this very well and cares about occupational and technical education which is one of the most important parts of our socio-economic development. In this case, nearly 80% of the students' marks are low in such schools.. The factors which effect to occupational guidance activities of vocational high school students are really important.

Our goal in this study is to check the issues in our high schools about occupational guidance activities, and to search the effects of family, school and environment. So we understand that if the necessary adjustments are made in the content of vocational education, the vocational high schools in Turkey will gain more importance.

In this thesis, the research techniques were used which were similar to the department research techniques applied to the 10th grade students in Public Vocational High Schools to identify occupational guidance activities in Küçükçekmece, İstanbul, 2007–2008. In this department research, the datas belong to the 10th grade students were supplied by surveys.

Consequently, it was understood that students weren't well informed about occupations in Public Commercial Schools in Küçükçekmece, İstanbul, communication couldn't be supplied effectively with private sector, guidance studies weren't taken so seriously, talents of students couldn't be found out and it was understood that students and media and students' parents effect students much more than the occupational guidance of guidance service in schools.

Key Words: Occupational Guidance, Economic standards, Human Resources

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar kelimeler (Abstract)	
Tablolar Listesi	X
Kısaltmalar Listesi.....	XII
Giriş.....	1

1.BÖLÜM

MESLEKİ YÖNLENDİRME

1.MESLEK SEÇİMİ VE YÖNLENDİRME.....	4
1.1.Meslek Seçimi.....	4
1.2.Mesleki Yönlendirme: Kapsam ve İlkeler.....	7
2.MESLEKİ YÖNLENDİRMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ	13
2.1.Batı Ülkelerinde Mesleki Yönlendirmenin Tarihsel Gelişimi.....	13
2.2.Türkiye’de Mesleki Yönlendirmenin Tarihsel Gelişimi	15
2.2.1.1923–1950 Dönemi Mesleki Rehberlik.....	17
2.2.2.1951–1980 Dönemi Mesleki Rehberlik.....	19
2.2.3.1980 Sonrası Mesleki Yönlendirme.....	20
3.ÖRGÜN EĞİTİM SÜRECİNDE MESLEKİ YÖNLENDİRME	25
3.1.İlköğretim	25
3.2.Ortaöğretim.....	31
3.3.Üniversite.....	34
4.YETİŞKİN EĞİTİMİNDE MESLEKİ YÖNLENDİRME.....	35
5.ÖZEL EĞİTİMDE MESLEKİ YÖNLENDİRME	39
6.ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER..	41
6.1.Mesleki Yönlendirmede Ailenin Etkisi.....	41
6.2.Mesleki Yönlendirmede Okulun Etkisi	45
6.3.Mesleki Yönlendirmede Sosyal Çevrenin Etkisi	47

2.BÖLÜM	
MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN	
MESLEKİ YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	
1.BULGULAR.....	48
1.1.Demografik Bulgular	48
1.2.Mesleki Yönlendirmede Ailenin Etkisine Yönelik Bulgular	63
1.3.Mesleki Yönlendirmede Okulun Etkisine Yönelik Bulgular	65
1.4.Mesleki Yönlendirmede Sosyal Çevrenin Etkisine Yönelik Bulgular	72
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA.....	79
EKLER.....	82
EK-1 Alan Araştırması Yapılan Meslek Liseleri	82
EK-2 Anket Uygulaması.....	83
EK-3 Anket Onayı.....	87
ÖZGEÇMİŞ	88

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No.</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo No: 1 Türkiye’de ve üç Avrupa ülkesindeki Yönlendirme Çalışmalarını Karşılaştırmalı özeti.....	25
Tablo No: 2 Okul Adı ve Cinsiyet.....	48
Tablo No: 3 Yaş.....	49
Tablo No: 4 Annelerinin Eğitim Durumu	50
Tablo No: 5 Babalarının Eğitim Durumu.....	50
Tablo No: 6 Okulu İlgi, İstek ve Yetenekleri Doğrultusunda Kendim Tercih Edip Etmedikleri	51
Tablo No: 7 Deneklerin Ortalaması.....	52
Tablo No: 8 Annenin Eğitim Durumu ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması.....	53
Tablo No: 9 Babanın Eğitim Durumu ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim karşılaştırması.....	54
Tablo No: 10 Annelerinin Mesleği	55
Tablo No: 11 Babalarının Mesleği	55
Tablo No: 12 Annelerinin Mesleği ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması.....	56
Tablo No: 13 Babalarının Mesleği ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması.....	57
Tablo No: 14 Ailelerinin Toplam Geliri	58
Tablo No: 15 Oturdukları Evin Kira Olup Olmadığı.....	58
Tablo No: 16 Ailenin Toplam Geliri ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması.....	59
Tablo No: 17 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Bir an Önce Meslek Sahibi Olup Para Kazanmak İçin Bu Okulu Tercih Edip Etmediği.....	61
Tablo No: 18 Ailenin Toplam Geliri ile Mezun Olduktan Sonra Bir An Önce Meslek Sahibi Olup Para Kazanmak İçin Bu Okulu Tercih Ettim verilerinin karşılaştırılması.....	62
Tablo No: 19 Anne ve Babalar Çocuklarının İlgi, İstek ve Yetenekleri Bulmasında Ekili Olup Olmadığı.....	63
Tablo No: 20 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Sahip Olacağı Mesleğini Yapabileceğine İnanıp İnanmadığı.....	63
Tablo No: 21 Okulu Babalarının Meslekleri Doğrultusunda Tercih Edip Etmedikleri.....	64
Tablo No: 22 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Sahip Olacağı Mesleğini Yapabileceğine Karar Verip Vermediği	65
Tablo No: 23 Yıl Sonu Başarı Ortalaması	65
Tablo No: 24 Guruplandırılmış Yıl Sonu Başarı Ortalaması.....	66

Tablo No: 25 İlköğretim Okulunda ve Ortaöğretimde Öğrencilere Meslek Hakkında Yeterli Bilgi Verilip Verilmediği	66
Tablo No: 26 Okullarındaki Rehberlik Servisinin Mesleki Yönlendirme İle İlgili Çalışmalarını Yararlı Bulup Bulmadıkları	67
Tablo No: 27 Okullarındaki Rehberlik Servisinin Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı.....	67
Tablo No: 28 Tanıtım ve Yönlendirme Dersi Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı	68
Tablo No: 29 Öğretmenlerin, Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı.....	69
Tablo No: 30 Sınıf Rehber Öğretmenleri Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı	69
Tablo No: 31 Eğitsel Kulüp Faaliyetlerine Katılanların sayısı	70
Tablo No: 32 Sosyal / Kültürel / Sportif Faaliyetlere Katılanların Sayısı	70
Tablo No: 33 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Kurs'a veya Dershaneye Giderek ÖSS Sınavına Hazırlanmak Zorunda Olup Olmadığı.....	71
Tablo No: 34 Okulu Çevresindeki İnsanların Mesleğine Sahip Olmak İçin Tercih Edip Etmedikleri	72
Tablo No: 35 Üniversitede İstedikleri Bölüme Uygun Olduğu İçin Tercih Edip Etmedikleri	72
Tablo No: 36 Sınavsız Geçişten Faydalanmak İçin Bu Okulu Tercih Edip Etmedikleri	73
Tablo No: 37 Okulu Evlerine Yakın Olduğu İçin Tercih Edip Etmedikleri	73
Tablo No: 38 Gazete, Dergi, TV ve İnternet Gibi İletişim Araçlarının Öğrencilerin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında İtkili Olup Olmadığı	74

KISALTMALAR LİSTESİ

EYS	Eğitimsel Yönlendirme Servisleri
LEM	Lokal Eğitim Merkezleri
BİLDEMER	Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
MEGEP	Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı

GİRİŞ

Günümüz toplumlarında meslek, bir kazanç elde etmeye yönelik bir davranış modeli olarak ortaya çıksa da, bu davranışlar çok çeşitli unsurlar tarafından belirlenmektedir. Bireyler farklı beklentilerle belli mesleklerde toplanmakta, bu mesleğe ilişkin davranış beklentileri de mesleki rolleri oluşturmaktadır. Ayrıca her meslek belli bir sosyal değer yargısı ile değerlendirilmektedir. Bu açıdan modern endüstri toplumlarında meslek seçimi, her ne kadar serbest olsa da, bireylere seçim konusunda yardım edilmesi birçok açıdan faydalar getirmektedir. En genel ifade ile insanların karar verme biçimleri kültür, sosyoekonomik düzey ve yaşam boyunca buldukları kişiler arası roller ve kişisel özellikleri gibi etmenlerden derin bir biçimde etkilenmektedir. Bu nedenle mesleki yönlendirme açısından mesleki gelişim süreci ve bu süreci etkileyen unsurların bilinmesi mesleki rehberlik alanında başarı sağlanabilmesi için önemli kabul edilmektedir.

Meslek seçimi insan yaşamında en önemli kararlarının arasında kabul edilmektedir. Ancak çalışma hayatında ortaya çıkan gelişmeler sonucu mesleklerde meydana gelen değişme ve gelişmeler yeni mesleklerin ortaya çıkmasının yansırı var olanların da farklılaşmasına neden olmuştur. Bu nedenle meslek seçim kararı birçok açıdan zorlaşmış ve bireylerin yardım ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencilerin belirlenerek bu öğrencilere yardım edilmesi ülke ekonomisi için olduğu kadar, bireyin mutluluğu için de çok önemlidir. Bu nedenle eğitimde yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından biri de öğrencilere kendi özelliklerine uygun mesleki karar vermelerine yardımcı olmaktır. Ayrıca mesleki rehberlik ve danışmanlığı programlarında katılanların karar verme cesareti ve becerisi kazanmaları konusunda da yardımcı olunmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışmamızda, fertlerin mesleğe yönelimlerine etki eden faktörler amaçlanarak yüksek lisans tezi çerçevesinde incelenmiştir. Geliştirilen anket soruları ile öğrencilerin ilgilerinin, isteklerinin ve yeteneklerinin tespit edilip edilmediğini ve mesleki yönelimlerine etki eden faktörleri görmeye çalıştık.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, meslek seçimi ve yönlendirme, mesleki yönlendirmenin tarihsel gelişimi, örgün eğitim sürecinde mesleki yönlendirme, yetişkin eğitiminde mesleki yönlendirme, özel eğitimde mesleki yönlendirme ve öğrencilerin mesleki yönelimlerine etki eden faktörler teorik çerçevede incelenmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın demografik bulguları, mesleki yönlendirmede ailenin etkisine yönelik

bulgular, mesleki yönlendirmede okulun etkisine yönelik bulgular, mesleki yönlendirmede sosyal çevrenin etkisine yönelik bulgular sistematik bir tutarlılık ve bütünlük içinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise araştırmada elde edilen bulgular bir bütün halinde değerlendirilmiştir.

— Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Meslek seçimi insan yaşamında en önemli kararlarının arasında kabul edilmektedir. Meslek seçim kararı birçok açıdan zorlaşmış ve bireylerin yardım ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencilerin belirlenerek bu öğrencilere yardım edilmesi ülke ekonomisi için olduğu kadar, bireyin mutluluğu için de çok önemlidir. Bu nedenle bu araştırmamızda meslek lisesi öğrencilerinin mesleki yönelimlerine etki eden faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. İstanbul ili Küçükçekmece ilçesini, bu ilçedeki on resmi meslek lisesini ve bu okullarda eğitim ve öğrenim gören onuncu sınıf öğrencilerini kapsamaktadır.

— Araştırmanın Yöntemi ve Örneklemi

Çalışmamızın bölümleri nitelik itibariyle iki farklı yöntem kullanımını gerektirmektedir. Birinci bölümde teorik çerçevenin oluşturduğu kaynak tarama tekniği kullanılmıştır. Anket sorularının hazırlanması ve hedef kitlenin tespit edilmesi aşamasında araştırmaya teorik dayanak oluşturmak ve araştırma konusuyla ilgili açıklayıcı bilgiler elde etmek amacıyla resmi kurum yayınlarından ve akademik yayınlardan kaynak taraması yapılmıştır. İkinci bölümde ise alan araştırması olmasından dolayı anket uygulaması tekniği kullanılmıştır. Ankete katılmak isteyen öğrenciler sınıflarından çağrılmış ve aralarından örneklemedeki cinsiyet dağılımlarını yansıtmaya dikkat edilerek seçilmiştir. Hiçbir öğrenci ankete katılmaya zorlanmamış, katılıp katılmamakta serbest oldukları belirtilmiştir.

Anket uygulanırken öğrencilere anket uygulamasının gerekçeleri açıklanmış, uygulama sırasında öğrencilerin soruları varsa değerlendirilmiş, uygulama bitiminde cevaplar açıklanmıştır. Anket formu tez danışmanının önerileri ışığında hazırlanmıştır. Toplam 30 soru bulunmaktadır. Anket soruları Öğrencilerin, okullarında aldıkları mesleki yönlendirmeyi ortaya çıkaracak şekilde hazırlanmıştır. Anket sorularının hazırlanmasından sonra 01.Nisan.2008 tarih ve 1286/33097 sayılı valilik onayı alınması ile birlikte Mayıs 2008 tarihinde uygulanmıştır. Anket formlarından elde edilen veriler kodlanarak SPSS paket programına aktarılmıştır. Bu bölüm altında her bir değişkenin frekans tabloları incelenmiştir. Frekans tablolarında her soru için verilen yanıtların gözlem değerlerini ve

yüzdeler ve oranlarını yorumlanmıştır. Deneklerden alınan veriler, tezde araştırılan bilgiler ışığında, ayrı ayrı incelenerek önce kendi içinde, sonra birbirleriyle olan bağlantılarının neticelerini değerlendirdik. Çapraz tablolar söz konusu program yardımıyla elde edilmiştir.

Araştırmanın evreni İstanbul ilinin Küçükçekmece ilçesindeki resmi meslek liseleri ve bu liselerde eğitim öğretim gören onuncu sınıf öğrencileridir. Araştırmanın örneklemini Küçükçekmece ilçede bulunan Halkalı Ticaret Meslek Lisesi, Küçükçekmece Ticaret Meslek Lisesi, Zehra-Mustafa Dalgıç Ticaret Meslek Lisesi olmak üzere üç ticaret meslek lisesi, Nahit Menteşe Endüstri Meslek Lisesi, İsmet Aktar Endüstri Meslek Lisesi, Atakent İMKB. Endüstri Meslek Lisesi, Ayakkabıcılık Endüstri Meslek Lisesi olmak üzere dört endüstri meslek lisesi, Dr. Oktay Duran Matbaa Meslek Lisesi, Atatürk Kız Meslek Lisesi ve Halkalı İMKB. Meslek Lisesi olmak üzere üç meslek lisesi toplamda on resmi mesleki ortaöğretim kurumu ve bu kurumlarının onuncu sınıflarında eğitim öğretim gören 1000 öğrencidir. Bu ortaöğretim kurumlarının onuncu sınıflarında eğitim öğrenim gören 1991 kız ve 2890 Erkek öğrenci olmak üzere toplam 4881 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin %40,8'i kızlardan oluştuğundan 408 kız, %59,2'si erkeklerden oluştuğundan 592 erkek öğrenci olmak üzere toplam 1000 öğrenciye anket uygulanmıştır.

— Araştırmanın Sınırları ve Varsayımı

Bu araştırmada tespit edilen veriler, anket formunda yer alan ifadelerle sınırlı olduğu gibi, çalışmaların zaman içerisinde değişim gösterebileceği gerçeği araştırmanın yapıldığı yeri, 2007–2008 Eğitim Öğretim yılını ve onuncu sınıf öğrencilerini sınırlı kılmaktadır. Yapılan bu anket uygulamasında deneklerin soruları birbirlerinden etkilenmeden cevap vermiş oldukları ve cevapların gerçeği yansıttığı varsayımına, anket uygulamasının istenen niteliği saptadığı varsayımına, örneklemin evreni temsil ettiği varsayımına, öğrencilerin onuncu sınıf olmasından dolayı mezun olduktan sonra sahip olacakları mesleği yapacakları varsayımına dayanmaktadır. Elde edilen sonuçları ülke bütününe genellemek amaçlanmamıştır.

I. BÖLÜM

MESLEKİ YÖNLENDİRME

1.MESLEK SEÇİMİ VE YÖNLENDİRME

1.1.Meslek Seçimi

Mesleki davranış ve mesleki gelişim süreci çok eski dönemlerden beri önem kazanan mesleki yönlendirme içerisinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Çünkü bireylerin meslek seçimlerine yardımcı olmayı amaçlayan mesleki rehberlik uygulamalarında; hangi değişkenler tarafından etkilendiği ve ne tür bir yönelim izlediğinin bilinmesi önemlidir.

Mesleki gelişim süreci çocuklukta bir meslek fikrinin oluşmaya başlamasından itibaren yetişkinlikte bir meslek sahibi oluncaya kadar geçen gelişim evresini kapsamaktadır. Artık günümüzde bireyin bir meslek seçmesinin bir anda verilen bir karar olmadığı, bunun mesleki gelişim içerisinde şekillendiği kabul edilmektedir. Bu nedenle mesleki gelişim, mesleki davranışı şekillendiren bir süreç olarak ifade edilmektedir. Kepçeoğlu'na göre de mesleki gelişim kavramı doğrudan doğruya çocuklarda ve gençlerde bir süreç olarak meslek fikrinin nasıl geliştiği ile ilgilidir. Mesleki gelişimin bireylerin meslek seçimindeki etkisi kuşkusuz son derece önemlidir.¹

Son yıllarda yapılan araştırmalar da mesleki davranışın bir gelişim sonucu meydana geldiğini göstermektedir. Bireyin fizyolojik, duygusal ve benzeri gelişimleri gibi mesleki davranışlar da çeşitli yaş dönemlerine özgü özellikler göstermektedir. Beilin de konuya değinerek, gelişim psikolojisinde saptanmış prensiplerin mesleki davranışların gelişiminde de esas alınabileceği görüşünü ileri sürmüştür. Bu görüşe uygun olarak çeşitli mesleki davranışların gelişim teorileri önerilmiştir.²

Bunlarla beraber mesleki gelişimin oldukça uzun ve karmaşık bir süreçtir. Bireyin mesleki gelişimini pek çok etmen etkilemektedir ve bu etmenler kısmen bireyin psiko fizik dinamiklerinden, kısmen de çevrenin sosyokültürel ve ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. İşte bu etmenler bireyi nasıl etkiliyor ve biz neden şu veya bu biçimde bir mesleği seçiyoruz? Bu alanda çalışan kuramcılar bu basit gibi görülen sorunun oldukça karmaşık olan yanıtını ortaya çıkarmak için çeşitli kuramlar ortaya koymuştur.³

¹ Kepçeoğlu,M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 1989, s.60.

² Uysal,Ş., Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ankara, 1970, s.27.

³ Yeşilyaprak,B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Ankara, 2002, s.209.

Mesleki rehberlik alanında en eski görüş olan özellik faktör kuramına göre her birey kendine has özelliklere sahiptir. Diğer yandan meslekler de iş etkinliklerine bağlı nitelikleri gerektirmektedir. Buna göre uygun meslek seçimi, bu ilk iki grubun en iyi şekilde eşleştirilmesine bağlıdır. Persons'la başlayan bu görüş daha sonra Williamson ile sürmüştür ve pek çok kuramın da çıkış noktasını oluşturmuştur.⁴

Roe'ye göre meslek seçiminde psikolojik gereksinimler önemli bir yer tutmaktadır. Kişinin mesleki seçiminin bireylerle ve genel olarak yaşam tarzına uyum ile ilişkili olduğunu savunan Roe'nun kuramına göre bireyin çocukluktaki yaşamı ve anne babası ile ilişkileri meslek seçimlerinde etkili faktörler arasındadır.⁵

Roe'nun gereksinim kuramı, Moslow 'un bireylerin temel gereksinimleri kuramı ile ilişkili kabul edilmektedir. Roe'ya göre çocuk-aile ilişkileri temel ihtiyaçların gelişme ve doyum düzeyleri, meslek seçiminin temel belirleyicileri olarak kabul edilmektedir. Moslow bireyin temel ihtiyaçlarını en güçlü olandan başlamak üzere, "var olma", "güvenlik", "ait olma", "özsaygı", "kendini gerçekleştirme", "öğrenme", "anlama" ve "estetik ihtiyaçlar olarak sıralamıştır.⁶

Meslek seçimine gelişimsel bir süreç olarak bakan Ginzberg ve arkadaşlarına göre ise meslek seçimi, yalnızca belirli bir anda gerçekleşen bir olay değil, çocukluktan ergenliğe oradan da erken yetişkinliğe uzanan geniş bir dönemi kapsayan gelişimsel bir süreçtir. Ginzberg ve arkadaşları mesleki davranışın gelişim sürecinde üç dönem saptamıştır. Bunlar;

- ✓ Fantezi dönem (11 yaşına kadar)
- ✓ Geçici dönem (11 – 17 yaşlar arası)
- ✓ Gerçekçi dönem (17 yaşından sonra)⁷

En genel ifade ile Ginzberg ve arkadaşlarının kuramında hayali ve oyuna yönelik olarak çocukluk döneminde meslek tercihi, çocukların gerçeklik algıları tam olarak ortaya çıkmadığından geçicidir. 11–17 yaşlarını kapsayan geçiş döneminde ise gençler ilgi, yetenek ve mesleki değer yargılarının farkına vararak daha gerçekçi seçimler yapmaya hazırdırlar. Gerçekçi dönemde ise birey kendi kişisel-sosyal özelliklerini de dikkate alarak tercihlerini uygulamaya koyabilecek yetkinliğe ulaşmıştır.

---

⁴ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.217.

⁵ Temel,F.-Aksoy,A., Ergen Gelişimi ve Yetişkinliğe İlk Adım, Ankara, 2001, s.129.

⁶ Özgüven,İ.,E., Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2000, s.154.

⁷ Uysal,Ş., a.g.e., s.27.

Mesleki gelişim açısından diğeri bir önemli kuram sahibi de super'dir. Super'e göre de mesleki davranışın gelişiminde 5 dönem bulunmaktadır.

- ✓ Büyüme dönemi (14 yaşına kadar)
- ✓ Araştırma dönemi (15 – 24 yaş arası)
- ✓ Yerleşme dönemi (25 – 44 yaş arası)
- ✓ Muhafaza dönemi (45 – 64 yaş arası)
- ✓ Düşme dönemi (65 yaşından sonra)⁸

Super'a göre bireyin benlik kavramı meslek seçimini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu açıdan Super için mesleğe karar verme, belli bir gelişim süreci içinde bireyle çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik kavramının bir mesleğe yansımalarıdır. Super, meslek seçme işinin belirli bir zaman diliminde yapılan bir iş olmadığı, gelişme, büyüme ve öğrenme kavramlarına bağlı olarak birbirini izleyen mesleki davranış ve aşamalardan oluştuğunu vurgulamaktadır. Bu açıdan meslek seçimi, mesleki gelişimin aşamalarından biri olmaktadır.⁹

Super de meslek seçimini bir gelişim süreci olarak görmüş ve bu süreci basamaklara ayırmıştır. Belirlediği basamaklardan ergenlik dönemine kadar olanları Ginzberg ve arkadaşlarınıninkine büyük ölçüde uymaktadır. Ancak Super meslek gelişimini bir mesleğin seçilip o mesleğe girildiği dönemle sınırlı olmayıp normal bir çalışma yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreç olarak görmüştür.¹⁰

Kişilik kuramını geliştiren Hollanda 'ya göre, bireyler meslek seçimi yaparken kendi kişilik tiplerine uyan ve kendi yaşantıları ile bağdaşan meslekleri seçme eğilimindedir. Mesleklerin belirli ve az değişken olan özellikleri bireylerin meslek seçiminde ve mesleki kararlarında etkili olmaktadır. Meslek seçimi ile bireyin sahip olduğu benlik tasarımı arasında yakın bir ilişki ve tutarlık bulunmaktadır.¹¹

Bu kuramlar dışında da mesleki rehberlik alanında göz önüne alınan çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Örneğin Tiedman ve O'Hara meslek gelişimini bireyin kimlik gelişimi ile ilişkili bulmakta, kimlik gelişiminin yaşam boyu süren bireyin kendisini

---

⁸ Uysal,Ş., a.g.e., s.27.

⁹ Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.132.

¹⁰ Kuzgun,Y., İlköğretimde Rehberlik, Ankara, 2002, s.131.

¹¹ Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.155.

değerlendirmelerinin ürünü olduğunu, meslek gelişiminin kimlik gelişimi ile belirlendiğini ifade etmektedir.¹²

Bir diğer görüş mesleğe yönlendirme ve meslek seçiminin bireyin çevresi ile etkileşim sürecinde oluşan bir öğrenme yaşantısı olduğunu kabul eden “sosyal öğrenme kuramı”dır. Kuromboltz ve arkadaşlarına göre meslek seçimi bireyin sosyalleşme süreci içerisinde birçok etkinin karşılıklı etkileşimi ile oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu süreci etkileyen başlıca dört grup etken bulunmaktadır. Bunlar;

- ✓ Genetik donanım, bireyin kalıtımla getirdiği özellikler, yetenekler, eğilimler
- ✓ Çevresel koşullar, olaylar, eğitim olanakları, fırsatlar, ailenin sağladığı kaynaklar
- ✓ Öğrenme yaşantıları,
- ✓ Performans becerileri¹³

Tüm bu kuramları açıkladıktan sonra belirtmemiz gereken en önemli konu mesleki gelişimin çocukluktan itibaren ortaya çıkan ve zamanla gelişen bir süreç olduğudur. Bu süreç ise başta bireyin özellikleri olmak üzere, bireyin çevresi ve çevresiyle ilişkilerinden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu açıdan meslek seçimini gelişimsel bir süreç olarak gören kuramcılar değerlendirildiğinde, meslek seçimi, çocukluktan bir meslek fikrinin oluşmasıyla başlayıp, o mesleği elde edip emekliliğe kadar devam eden bir gelişim sürecinde ele alınıp incelenmiştir. Hiç şüphesiz bu süreçte bireyin kişilik özellikleri ve çevresel faktörler de önemli etkilere sahiptir.

1.2.Mesleki Yönlendirme: Kapsam ve İlkeler

Meslek bir kimsenin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için seçtiği sürekli iş alanı olarak tanımlanmaktadır. Meslek kendisine özgü az ya da çok bilgi, beceri sahibi olmayı gerektiren bir hizmet veya üretim alanı da olabilmektedir. Aynı zamanda meslek sadece para kazanma yolu değil, bireyin kendini gerçekleştirme yolu olarak da görülmektedir.¹⁴

Bireyin toplumsallaşmasının yanı sıra psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını da yerine getirmesini sağlayan meslek seçimi; bu açıdan kişilerin kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olana yönelmeye karar verme olarak tanımlanmaktadır. Meslek seçimi kişinin hayatı boyunca verdiği kararlar içinde önemli bir yer işgal etmektedir ve bu açıdan mesleki anlamda kişiye en uygun

---

¹² Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.156.

¹³ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.218.

seçeneklerin sunulması konusu gelecek açısından da büyük önem taşımaktadır. Happock'a göre bir kimsenin seçtiği meslek onun işinde mutlu ve başarılı olup olamayacağı yanında ileride iş bulup bulamayacağını, nerede oturup kiminle evleneceğini ve kimlerle etkileşimde bulunacağını da belirlemektedir. Ayrıca, meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşama tarzını ve alışkanlıklarını belli biçime sokan etkilere sahiptir.¹⁵

Tüm bu nedenler dolayısıyla meslek seçimi, basit bir karar olarak değil kişinin profesyonellere danışmasını gerektirecek kadar ciddiyetle ele alması gereken bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Meslek seçimi zaman içerisinde oluşan bir süreç olarak düşünülmelidir. Kişinin devamlı değişen ve gelişen kişisel özellikleri, öte yandan yine her an değişen ve yeni boyutlar kazanan mesleklerin durumu, bu ikisi arasında bağlantı kurmayı zorlaştırmaktadır. Özellikle bireyin kişisel özelliklerinin sürekli olarak gelişmesi, mesleki seçim yapma sürecinin hangi öğrenim ve yaş düzeyinde karar verme aşamasına erişmesi gerektiğini belirlemede sıkıntı yaratmaktadır. Bu nedenle meslek seçimi yapma durumu, bireyin psikolojik yardıma ihtiyaç duyduğu alanlardan biri olmaktadır.¹⁶

Çok eski dönemlerden beri gündemde olan mesleki yönlendirme konusu, kişilerin bilgi, beceri ve yeteneklerine en uygun mesleklere yönlendirilmesi olarak ifade edilebilecektir. Bu konuda rehberlik edebilmek gerekli donanımlara sahip kişilerce verileceği gibi; eğitim sisteminin de buna uygun bir hale getirilmesi amaçlanmıştır ve günümüzde birçok ülkede mesleki yönlendirme konusu genç yaşlardan itibaren uygulanmaktadır. Bu açıdan çok farklı özellikleri, birbirinden farklı zekâ düzeyleri olan bireyleri kendi özellikleri ve zekâ alanlarına en uygun mesleğe yönlendirmesi olarak tanımlanabilecek mesleki yönlendirme ya da mesleki rehberlik; rehberlik öğretmenleri önderliğinde öğretmenler ve diğer ilgili kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Mesleki rehberlik kavramını ilk kez kullanan Persons bu kavramı bir meslek için hazırlamada, mesleğe giriş yollarını aramada, mesleği seçmede, etkili ve başarılı bir meslek adamı haline gelmede bireylere dönük bir yardım süreci olarak belirtmiştir.¹⁷

Yeşilyaprak'a göre ise mesleki rehberlik; "gençlerin çeşitli meslekleri tanımaları ve kendi özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri, seçtikleri mesleklere hazırlanmaları

---

¹⁴ Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.128.

¹⁵ Kuzgun,Y., Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımalarına Etkisi, Ankara, 1982, s.2.

¹⁶ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.65.

ve mesleki yönden gelişmeleri amacıyla yapılan yardım hizmetleri” olarak ifade edilmektedir.¹⁸

Özgüven de mesleki yönlendirmeyi; “öğrencilerin okula ve genel yaşama uyum sağlamaları amacı ile izleyecekleri davranışlar, dersler ve seçenekleri meslekler hakkında bilinçlendirilmesi”¹⁹ olarak tanımlamıştır.

Özcan’a göre mesleğe yönlendirme tüm Türk gençlerine sosyal ve ekonomik yönden en fazla faydayı sağlayacak faaliyet alanlarını ve iş sahalarını bulması gerekmektedir. Bu sayede gençler ve iş alanları arasındaki uzmanlaşmanın sağlanması, kalkınmaya da yardımcı olacaktır. Tüm bunların dışında her ferdin kendine has zevk, arzu, ihtiras, zekâ, istidat ve kabiliyet ile çeşitli çalışma alanlarından hangisine yöneleceğinin araştırılması mesleki yönlendirmenin temel amacını oluşturmaktadır.²⁰

Tanımlardan görülebileceği gibi mesleki yönlendirme kavram olarak kişinin kendi yeteneklerine ve imkânlarına uygun bir iş seçmesine ve bu iş için hazırlanarak orada başarılı olmasına yardım etmek amacıyla doğmuştur. Önceleri bu dar olarak ortaya çıkan kavram, zamanla bireyin tüm hayat alanlarını kavrayacak bir anlama kavuşmuştur. Bu nedenle çeşitli bakış açılarını yansıtan birçok tanım ortaya çıkmıştır.

21’nci yüzyılın koşullarında internet, bilgisayar, televizyon ve telefon gibi iletişim sistemlerinin yaygınlaşması, dünya çapında güncel olayların ve değişen teknolojilerin toplumsal değişime etkilerinin olmasına yol açmıştır. Hızla değişen toplumsal koşullarda, bireylerin karşılaştıkları “bireysel, eğitimsel ve mesleksi sorunlarının” çözümü ve bu konularda en uygun kararlar verebilmeleri için profesyonel anlamda yardım sağlama hizmeti, “psikolojik danışman”larla gerçekleştirilmektedir.²¹

Amerikan Psikolojik Danışma Derneği’nin psikolojik danışmanın alt alanlarına ilişkin tanımlamalarından yola çıkarak psikolojik danışmanlık; “normal kişilerle kişisel, mesleki, sosyal ve eğitsel konularda onları yetkinleştirmeye yönelik, kuramsal temelli, yapılandırılmış oturumlarla sürdürülen, danışanlara daha etkili düşünme, davranma ve

---

¹⁷ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.56.

¹⁸ Yeşilyaprak,B., a.g.e. s.204.

¹⁹ Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.126.

²⁰ Özcan,A.,O., Ülkemiz İçin İsabelli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi, İstanbul, 1985, s.102.

²¹ Ültanır,E., “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt.(C).1, Sayı.(S).1, Mersin, 2005, s.103.

hissetmeyi öğretme sürecini içeren bir dizi alt uzmanlıkları olan bir meslek²² olarak tanımlamaktadır.

Tanımdan anlaşılabilirliği gibi mesleki yetkinleştirmeye yönelik yardım sağlama psikolojik danışmanlığın görev alanına girmektedir.

İnsan hayatının önemli devrelerinden olan meslek seçimi konusunda rehberler kişilere yol gösterme görevini de yürüterek önemli roller üstlenmektedir. Bu nedenle meslek seçimi aşamasında kararsızlık yaşayan öğrencileri tespit ederek bu öğrencilerin kararsızlıkla başa çıkmalarına yardımcı olmak hem mutlu bir nesil yetiştirmek hem de iş verimi açısından önemlidir. Bu açıdan eğitimde yürütülen mesleki rehberlik hizmetlerinin temel amaçlarından biri de öğrencilere kendi özelliklerine uygun mesleki karar vermelerine yardımcı olmaktır.²³

M. J. Fontagre Mesleğe Yönelme Milli Enstitüsünde verdiği derslerde mesleki rehberliğin amaçlarını şu şekilde açıklamıştır.

- ✓ Mesleki yönlendirmenin amacı ilkokuldan çıkmış olan çocuğa aile ve iş sahalarının durumunu dikkate alarak zevklerine, bilgisine, fiziksel ve psikolojik yeteneklerine uygun düşecek bir faaliyet tarzı ve eğitim planı tavsiye etmektir.
- ✓ Bir fert ve bu ferdin psikolojik araçları ile bir faaliyet sahası ve şartları arasında uygunluğu ve uygunsuzluğu ortaya koymak
- ✓ Mesleki rehberlik, çatışmaların halledildiği noktadır.²⁴

Günümüzde, özellikle endüstrileşmiş toplumlarda, artık gençlerin görerek, yaşayarak meslekleri tanıması olanağı çok sınırlıdır. Bir gencin baba mesleğini sürdürmesi eskiye göre az rastlanan bir durumdur. Çünkü bir çocuğun, ana-babasının işini gözleme ve ona katılma olanağına sahip olması şöyle dursun, onların ne yaptıkları hakkında çok kere açık bir fikir sahibi olması zordur. Ana ya da baba çok ender hallerde kendi işinin sahibi olabilmekte, çok kere binlerce kişinin çalıştığı büyük bir fabrika ya da örgütün parçası olma durumundadırlar. Bu nedenle endüstrileşmenin doğal sonucu olan işbölümü gereğince, gençleri meslek seçimine hazırlama işini yüklenen bazı kurumlar ve hizmetler ortaya çıkmaya başlamıştır.²⁵

²² Yalçın,İ., “21. Yüzyılda Psikolojik Danışman”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.39, S.1, Ankara 2006, s.120.

²³ Çakır,M.,A., “Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.37, S.2, Ankara, 2004, s.3.

²⁴ Selçikoğlu,Ş., Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk, Ankara, 1968, s.139.

²⁵ Kuzgun,Y., a.g.e., s.3-4.

Kısacası mesleki yönlendirmenin ortaya çıkmasında en önemli faktör endüstrileşme olmuştur. Endüstrileşme ile mesleklerin sayıca artması; gençlerin karşısında seçeneklerin çoğalmasına, dolayısıyla bu konuda daha bilgili uzmanlara danışmalarının yolunu açmıştır.

Eğitim sürecinde rehberlik hizmetlerinden beklenen en önemli işlev, öğrencilerin, ilgi, eğilim ve yetenekleri doğrultusunda, aynı zamanda ülkenin ihtiyaç ve koşulları da dikkate alınarak, üst öğrenime ve iş alanlarına yönlendirilmelerine yardımcı olmaktır. 2552 sayılı Tebliğler Dergisi'nde ilköğretimin temel amaçları içerisinde, “*öğrencilerin ilgi alanlarının ve kişilik özelliklerinin ortaya çıkarılması ve öğrencilerin meslekleri tanıyarak, seçeceği mesleğe uygun okul ve kurumlara yöneltilmesi gerekliliği*” vurgulanmaktadır.²⁶

Bu amaçla okul rehberlik servislerinde psikolojik danışmanların birincil görevlerinden biri de öğrencilerin kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe ya da bir üst eğitime yönlendirilmesidir.²⁷

Meslek seçiminde bireye yardım edilirken; birey hakkında hangi bilgilerin esas alınacağı üzerinde birçok yorum yapılmış; bireyin tanınması gerekliliği sabit kalma şartı ile Humphreys ve arkadaşlarının geliştirdiği listeye göre, bireyin meslek seçimine yardım edilirken şu bilgiler esas alınmalıdır;

- ✓ Bireyin fiziksel özellikleri (Kişisel görünüş, ses ve konuşma biçimi, genel sağlık ve enerji düzeyi, fiziksel engelleri, boy ve ağırlığı)
- ✓ Kişisel nitelikleri (güdüleri, amaçları ve değerleri, duygusal düzenlilik ve olgunluk düzeyi, benlik tasarımı, sosyal gelişimi, başkaları ile geçimi, başkaları ile ilişkilerinde etki düzeyi, bulunduğu grupta üstünlük ya da bağımlılık isteği)
- ✓ Genel ve özel zihinsel nitelikleri
- ✓ İlgileri
- ✓ Yetenekleri
- ✓ Okul ve okul dışı yaşantısı (başarı düzeyi, eğitsel etkinliklere katılması, geçici iş tecrübesi ve başarısı, özel becerileri, aile içinde ve dışında başkaları ile ilişkileri, hobileri, okul dışı sosyal etkinliklere katılması)
- ✓ Aile statüsü ve aile özgeçmişi (Ailenin sosyoekonomik düzeyi, parasal düzeyi, kültürel özgeçmişi ve kültüre karşı ilgisi, çocuğa karşı ailenin ilgi ve tutumu)²⁸

²⁶ Bozgeyikli,H., “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.11, İzmir, 2004, s.221-222.

²⁷ Bozgeyikli,H., a.g.m., s.222.

²⁸ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.59-60.

Mesleki rehberlikte diğerk bir önemli aşama mesleki rehberlikte mesleklerin incelenmesidir. Mesleki rehberlik amacı ile mesleklerin incelenmesi, meslekler hakkındaki bilgilerin bireylere verilmesi, çok kapsamlı ve çeşitli tekniklerin kullanılmasını gerektiren sürekli bir iştir. Meslek sayısının çokluğu, mesleklerin incelenmesinde önemli güçlükleri de beraberinde getirmektedir. Mesleklerin incelenmesinde kullanılmak üzere farklı yazarlar tarafından geliştirilmiş birçok inceleme listesi bulunmakta, okul ya da kurum, ihtiyaç ve olanaklarına göre de inceleme planı geliştirebilmektedir.²⁹

Mesleki yönlendirmede üçüncü aşama olan kişisel nitelikler ile mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağ kurma ve böylece bireye uygun olan meslekleri ortaya çıkarma doğrudan doğruya bir seçim yapma ve karar verme sürecidir. Bu açıdan mesleki rehberlik amacı için de olsa; seçim yapma ve karar alma hak ve sorumluluğunun bireye bırakılması gereği her zaman dikkate alınmalıdır.³⁰

Hiç şüphesiz mesleki yönlendirme konusunda öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerine büyük görevler düşmektedir. Bu noktada temel amaç gencin o dönemde gerçekleştirilmesi gereken mesleki gelişim görevlerini başarması ve kendisinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşmasına yardımcıdır.³¹

“Bireye ilişkin bilgiler çeşitli psikolojik testler, bireyin kendisini anlatmasına dayanan teknikler, gözlemsel teknikler ve durumsal testler gibi teknik ve yöntemler kullanılarak süreklilik ilkesi içinde toplanmaktadır. Bu bilgiler öğrencinin kişisel dosyasında veya bilgisayarların kullanılması halinde disketlerde saklanır. Mesleklere ilişkin bilgiler ise yazılı kaynaklardan meslek alanlarının kaynak kişilerinden, iş ve meslekler hakkında yapılan inceleme ya da iş analizinden elde edilmektedir Bireyin gözlem ve yaşantıları da bunlara eklenmektedir. Danışmanın rolü de meslek seçimi için gerekli bireysel ve mesleki bilgiler sağlamak, analizler yapmak, objektif ve gerçekçi bir tutumla karar aşamasında olan kişinin bireysel bilgileri ile meslek bilgileri arasındaki ilişkilerin bilincine varmasını kolaylaştırmaktır.”³² Mesleki yönlendirmede dikkate alınması gereken temel ilkeleri Özgüven şu şekilde özetlemiştir;

- ✓ Bireysel sorumluluk ilkesi: Yönlendirme gücendirici, zorlayıcı değil, özendirici, kişinin kararının gerçekçi olması yönünde yol gösterici olmalı, hangi programa

---

²⁹ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.63.

³⁰ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.65.

³¹ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.247.

³² Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.141.

gireceği konusundaki son kararı bireyin vermesi gereklidir. Böylece sorumluluk da bireye verilmelidir.

- ✓ Süreklilik: Yönlendirme, ilköğretim sonunda ve ortaöğretimin başında eğitim sürecinin her noktasında yapılacak tek bir seçme veya giriş süreci ile değil; bir süreç olarak düşünölmeli, okul öncesinden başlayarak öğrenci hakkında öğrenimi boyunca yapılacak sürekli gözlem ve değerlendirmelerden elde edilen bilgilerin birikimine göre yapılmalıdır.
- ✓ Fırsat Eşitliği İlkesi: Yönlendirme eleme sınavlarında olduğu gibi öğrencilerin bir kısmını seçen, diğerlerini program dışında bırakan bir tutuma değil, öğrencilerin tümüne fırsat eşitliği sağlayacak şekilde yapılmalıdır.
- ✓ Bütünlük: Yönlendirme örgün ve yaygın eğitim sistemlerini içine alacak şekilde bir bütünlük içerisinde ilköğretim ve ortaöğretimde tüm öğrencileri kapsamalı, sistemde kalan öğrenciler kadar, eğitim sisteminden ayrılan öğrencilerin yetiştirilmelerini de içine almalıdır.³³

2.MESLEKİ YÖNLENDİRMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Mesleki Rehberlik konusunu da içine alan Rehberlik kavramı çok eskilere gitse de; günümüzdeki anlamıyla içeriği farklılaşmış ve gelişmiştir. Konuyla ilgili olması bakımından öncelikli olarak mesleki rehberliğin tarihsel gelişimi incelenecektir. Daha sonra da mesleki gelişim süreci, bu sürece bağlı olarak da literatürde yer edinmiş belli başlı mesleki gelişim kuramları ve öğrencilerin mesleki yönelimlerine etki eden temel unsurlar genel hatları ile incelenmeye çalışılacaktır. Mesleki rehberlik, rehberlik kavramının içerisinde ilk olarak ABD’de ortaya çıkan ve gelişen bir uygulama olmuştur. Bu kısımda genel hatlarıyla mesleki rehberliğin Avrupa’da ve Türkiye’deki gelişimi incelenmeye çalışılacaktır.

2.1.Batı Ülkelerinde Mesleki Yönlendirmenin Tarihsel Gelişimi

1910’larda da mesleki rehberlik alanında ulusal bir konferans toplanması konusunda çalışmalara başlanmış ve ilk konferans mesleki rehberliğin babası sayılan Parsons’un anısına Boston’da yapılmıştır. Bundan sonra mesleki rehberlik programları okul rehberlik programlarının ayrılmaz, doğal bir parçası olarak gelişip yayılmıştır.³⁴

---

³³ Özgüven,İ.,E., a.g.e., s.141-142.

³⁴ Kuzgun,Y., a.g.e., s.5.

Rehberlik esasen Amerikan toplumunda doğup şekillenen bir bilim dalı olarak doğmuştur. Amerikan toplumuna kaynaklık eden temel ideal ve felsefe, insan olarak kişiye büyük önem verdiği için geçen yüzyılın sonunda birçok eğitimci, düşünür ve vatandaşlar; okulların gençleri bütün haklarını daha iyi kullanabilecek birer psiko sosyal varlık olarak ve topluma katkıda bulunacak birer üretici olarak daha iyi yetişmeleri konusunda yakından ilgilenmeye başlamışlardır. ABD’de geleneksel kültürün aktarılmasını amaçlayan eğitim programları 20. yüzyıl başlarında hızla gelişen endüstrinin beklentilerini karşılayamaz hale geldiğinden işveren kuruluşlardan işçi sendikaları ve kimi eğitimcilere değin birçok kişi ve kuruluş, bireyleri bu yeni iş ve meslek yaşamının koşullarına hazırlamaya girişmiştir. Bu yeni insan gücünü yetiştirmek amacıyla başlatılan çalışmalar, daha sonra alanını genişleterek birçok rehberlik modelinin oluşmasına yol açmıştır.³⁵

Öğrencileri iş olanaklarından haberdar etme anlamında ilk rehberlik denemesi, 1895 yıllarında George Merrill’in önderliği ile San Francisco’da Mekanik Sanatlar Enstitüsü’nde başlatılmıştır. Merrill’in yaptığı, öğrencilere iş dünyasını tanıtmak, onların iş bulmalarına ve işe yerleşmelerine yardımcı olmak iken; 1898–1907 yılları arasında Jesse Davis isimli eğitimci Detroit merkez okullarından birinde meslek danışmanlığı yapmaya başlamıştır. Ayrıca 1907’de Grand Rapids’te tüm okulları kapsayan bir rehberlik programı başlatılmıştır. Bu programın amacı öğrencilerin kişilik gelişimine yardımcı olmak ve normal müfredat programı içinde onlara mesleki bilgi vermektir.³⁶

1908 yılında Boston’da Frank Parsons bir meslek bürosu kurarak iş arayan nitelsiz göçmenlerin, kısa bir eğitimden geçirilerek endüstri bölgelerinde işe yerleşmelerine yardımcı olmayı amaçlamış ve meslek bürosundaki çalışmalarını üç aşamada yürütmeye başlamıştır. Bireylerin yeteneklerini, ilgilerini, kişilik özelliklerini ölçme; ölçme sonrasında bireylerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak ilk aşamayı oluşturuyordu. İkinci aşamada değişik işlerin gerektirdiği nitelikleri nitelikler belirleniyordu. Son olarak bu işlerin bireylere sağladığı olanaklar saptanıyordu. Özetle bu çalışma bireyleri inceleme, iş çözümlemesi yapma ve iki veriyi karşılaştırarak eşleştirme olarak yürütülüyordu.³⁷

Parsons buradaki deneyimlerinden hareketle; 1909 yılında “Bir Meslek Seçme” isimli kitabını yayımlamıştır. Meslek rehberliği terimi de ilk defa bu kitapta kullanılmış ve

---

³⁵ Tan,H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 2007, s.36.

³⁶ Kuzgun,Y., a.g.e., s.4.

³⁷ Bakırcıoğlu,R., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1994, s.30.

Parsons, bir kişinin kendine en uygun ve başarıyla çalışabileceği mesleği seçmesi için a-) yetenek ve niteliklere Önce kişinin incelenip özelliklerinin saptanmasını, b-) mesleğin incelenip özelliklerinin ve ne çeşit ihtiyaç gösterdiğinin saptanması gerektiğini c-) bundan sonra bireyin nitelikleri ile mesleğin niteliklerinin birbirine uyup uymadığının araştırılması fikrini ortaya koymuştur. Ayrıca meslek rehberliğinin birçok unsuru da bu kitapta ele alınmıştır.³⁸

“1950’lere kadar yapılan mesleki rehberlik hizmetleri, Parsons’un “Bir Meslek Seçimi” (Choosing a Vocation, 1909) adlı eserinde açıkladığı ilke ve yöntemlere dayanan ve “özellik – faktör” (trait and factors) kuramı olarak adlandırılan bir yaklaşıma dayanmıştır. Özellik-faktör yaklaşımı mesleki rehberliği, bir işe veya bir üst eğitim kurumuna yerleşme durumunda olan kimselere, sahip oldukları çeşitli özellikleri ve mesleklerin gerektirdiği nitelikleri tanıtmaktan, kısaca onlara “bilgi vermekten” ibaret bir yardım olarak görüyordu. O dönemlerde meslek danışmanlarını meşgul eden başlıca sorular, belli bir meslekteki kimselerin ne gibi niteliklere sahip oldukları, onları diğer mesleklerdeki kimselerden ayıran hususların neler olduğu, hangi etmenlerin bir meslekte başarı ve uyumu etkilediği gibi sorulardı. Bunun için o dönemde çeşitli yetenek testleri ve ilgi envanterlerinin geliştirilmesine hız verilmiştir. 1960–1970 yılları arasında da birçok yeni çalışmalar olmuştur. Bu dönemde danışmanın rol ve fonksiyonunun daha belirgin hale getirilmesine yönelmiş; özellikle grup terapisine yönelmiştir. Özellikle mesleki yönlendirme konusunda bilgisayar yoluyla danışma yapabilme denemelerine girilmiştir. İnsan davranışlarına ait artan psikolojik bulgu ve bilgiler, öğrenme ve şartlandırma yoluyla kişinin davranışını değiştirme akımına yol açmıştır. Bu dönemde daha çok tedavi yönüne kayan psikolojik danışma, son yıllarda tekrar mesleki yönlendirmeye ağırlık verilmeye başlanmıştır. Rehberlik ve danışmanın kapsadığı alan, okul ortamını, endüstri ve iş organizasyonları, evlilik ve aile ilişkilerini, çevre sorunlarını kapsayacak şekilde genişlemiştir. Bu kapsam genişlemesine paralel olarak da, danışmanın yetiştirilmesi sadece psikoloji bilimi bulgu ve bilgilerine ve eğitim-öğretim uygulamalarıyla sınırlı kalmayıp daha geniş bir alana yayılmıştır.”³⁹

Almanya federal yapıya sahip bir cumhuriyettir. Ülkede eğitim sistemi eyaletlere göre farklılık göstermektedir. Bu ülkedeki eğitim kurumları devlet ve yerel yönetimler tarafından plânlanıp, finanse edilmektedir. Eyaletler arasındaki eğitim uygulamaları

---

³⁸ Tan,H., a.g.e., s.23.

³⁹ Tan,H., a.g.e., s.26.

konusundaki farklılıkları gidermeleri amacıyla “Kültür Bakanlığı Sürekli Konferansı” ile Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı” gibi çeşitli örgütlerin çabalarına rağmen eyaletlerdeki okul yapıları arasında hâlâ büyük ölçüde farklılıklar bulunmaktadır. Alman eğitim sisteminde dördüncü yılın sonunda, yani 10-11 yaşlarında çocukların önüne, üç ana tercih yolu açılır. Dördüncü sınıfa kadar öğretmenler, öğrencilerin ders notlarını kayda geçirmenin yanında, onların her dersteki başarı veya başarısızlıkları konusundaki görüşlerini detaylı şekilde açıklarlar. Öğrenci ilkokuldan ayrılırken, okul idaresi öğrencinin ailesiyle onun gelecekteki kariyeri hakkında görüşmeler yaparak bazı tavsiyelerde bulunur. Son karar aile, okul veya okuldaki denetleyici tarafından verilir. Bu kararda öğrencinin genel yetenek, ilgi ve başarı durumu ile Almanca, Matematik ve Hayat Bilgisi derslerindeki başarısı önemli rol oynar. Ortaöğretimin 1. devresinde 5. ve 6. sınıflar bir “Yöneltme kademesi” (Orientierungsstufe) olarak düzenlenmiştir. Bu kademe eyaletlere göre “Deneme Kademesi”, “Destekleme Kademesi”, “Gözlem Kademesi” olarak da adlandırılır. Yöneltme kademesinin görevi, gözlem, destekleme ve deneme yoluyla, ortaöğretim birinci kademesindeki okul türlerine yöneltme işini kolaylaştırmaktır.

İngiltere’de idari bölünüş bölgesel yönetimlerden (iller ve mahalli bölgeler) oluşmaktadır. Birleşik Krallıkta yasal okul çağı 5 yaşından 16 yaşına kadar sürmektedir. İlkokul 5-7 yaş arası I. devre (Infant Schools), 7-11 yaş arası II. devre (Junior Schools) olarak ikiye ayrılmıştır. İlköğretim 7-11 yaş arasını kapsar. Onbir yaşından sonra öğrenciler *Genel Okullar*, *Gramer Okulları*, *Orta Modern ve Teknik Okullar* arasında seçim yapmak durumunda kalırlar. Öğrencilerin geleceğini belirleyen bu seçimi, seçme sınavlarındaki başarı notu etkiler. Bu sınavlarda başarılı olan öğrenciler Gramer ve Modern Ortaöğretim okullarında eğitim görmeye başlarlar. Gramer Okulları 11-18 veya 19 yaşındaki seçme öğrenciler için esasen akademik derslerden oluşan bir eğitim vermektedir. Modern Ortaöğretim Okulları ise, minimum okuldan ayrılma yaşı olan oniki yaşına kadar genel bir eğitim verir. Fakat İngiltere de ortaöğretim çağındaki öğrencilerin yüzde doksandan fazlası yetenek ve kabiliyetlerine bakmaksızın öğrencileri kabul eden Genel Okullara devam etmektedir.

Fransa’da zorunlu eğitim süresi on yıldır; 6 ile 16 yaşındaki çocukları kapsar. Zorunlu eğitim Temel Eğitim Okulları adı verilen okullarda verilen beş yıllık bir eğitimle başlar. Bu beş yıllık eğitimde “öğrenme dönemi” (ilkokul düzeyinde iki yıllık dönem) ve “pekiştirme ve derinleştirme dönemi” (üç yıllık dönem) olarak ikiye ayrılmıştır. Beş yıllık ilköğretim dönemini bitiren tüm öğrenciler kolejlere başlarlar. Kolejlerde eğitim süresi dört

yıldır, “gözlem dönemi” ve “yönlendirme dönemi” adı verilen iki dönem olarak uygulanmaktadır. Beşinci sınıftan sonra öğrenciler başka bir eğitim türü seçmek için hazırlanırlar. Ön meslekî formasyon seviye sınıfları, çıraklık hazırlık sınıfları ve dört yıllık meslek lisesi seçebilecekleri eğitim kurumlarıdır (20). İki yıl süren bu sınıfları başarıyla tamamlayan öğrenciler meslek liselerine kabul edilirler. Meslek liseleri ayrıca kolejde dört yılını tamamlayan öğrencileri de kabul eder. Bunlar haricinde dört yıllık kolej eğitimini tamamlayan öğrenciler zorunlu eğitim sonrası genel veya teknik eğitim veren liselere kabul edilirler. Bu eğitim kurumlarında üç yıl eğitim alanlar eğitim süresinin son aşaması olan üniversitelere geçebilirler.

2.2.Türkiye’de Mesleki Yönlendirmenin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de mesleki rehberlik özellikle cumhuriyet döneminde yeni yapılandırma ile beraber gündeme gelmiştir. Bu kısımda cumhuriyet dönemi mesleki rehberlik faaliyetlerine ilişkin düzenlemeler ele alınacaktır.

Osmanlı İmparatorluğundan sonra eğitim ve kültür politikaları cumhuriyetin birer ürünü olmuştur. Bu dönemde de eğitim alanında modernleşme de birincil hedeflerden birini teşkil etmiştir. En genel ifade ile cumhuriyet döneminde mesleki rehberlik konusunda üç farklı dönem söz konusudur. Bu nedenle bu bölümde üç farklı dönem ayrı başlıklar altında incelenecektir.

2.2.1.1923–1950 Dönemi Mesleki Rehberlik

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren eğitim alanında Osmanlı geleneğini terk ederek modern bir yapılanma içine girmiştir. Bu nedenle Osmanlı döneminde okulların yeni tekniklerle geliştirilmesi hedeflenmişken; cumhuriyet dönemi eğitim sistemini temelden değiştirme hedefi benimsemiştir. Türkiye’de günümüzde etkin olan tüm mesleki ve kültür yaşamı da eğitimin kurumlaşma ve esaslarının büyük bölümü Cumhuriyetin ilanı sonrasında ilk çeyrek yüzyıl içerisinde atılmıştır. Türkiye’de rehberlikle ilgili kapsamlı ilk düşünsel yaklaşım Maarif Vekâleti Mecmuası 1 Mayıs 1926 yılı 7. sayısında yayımlanan “Maarif Teşkilatı Hakkında Bir Lahiya’da (tasarı) yer almıştır.

Türkiye’de örgütlü rehberlik uygulamaları da ilk defa ilköğretimde başlamıştır. İlköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik ilk rehberlik kuruluşu Ankara’da 1955 yılında kurulan rehberlik ve araştırma merkezi olmuştur. Ancak günümüzde hemen hemen bütün illerimize yaygınlaştırılmış bulunan rehberlik ve araştırma merkezlerinin çalışmalarının, geçmişte olduğu gibi bugün de ilköğretim düzeyindeki özel eğitim gereksinimi bulunan

zihinsel ya da işitme engelli öğrencilerin eğitimi ile kısmen de bu öğrencilerin rehberlik gereksinimleriyle sınırlı kaldığı bilinmektedir.⁴⁰

[Terbiye Enstitüsü'nde bulunmasını zaruri gördüğüm diğer bir kısım da mesleki istikamet ve istifa meseleleri ile meşgul olacak bir şubedir. Malum olduğu üzere bir insanın hangi meslek için azami müstait (yetenekli) bulunduğunu, diğer cihetten muayyen bir meslek için ne gibi malumat ve kabiliyetlere ihtiyaç duyduğunu tayin eylemek meselesi zamanımızı pek farklı bir surette meşgul etmektedir. Son senelere gelinceye kadar muallimler ve aileler çocukların zihni kabiliyetleriyle onların hazırladığı meslekler arasındaki rabıta ve münasebetleri düşünmüyorlardı. Meslek intihabı (seçimi) umumiyetle tesadüfî ve gayri ilmi (bilimsel olmayan) bir suretle oluyordu. Bunun neticesi birçok insanlar müstait olmadıkları mesleklere giriyorlar ve binnetice (sonunda) kendilerinden beklenen hizmetleri yapamadıklarından maada (başka) bu yüzden birçok kazalara da sebebiyet veriyorlardı. Aynı zamanda mesleklerinde muvaffak olamadıklarını gören gençlerin cesaretleri kırılıyor ve tabiatıyla iştahsız ve şevksiz surette çalışıyorlar. İşte bunun içindir ki, bir taraftan bir gencin hangi sanat ve mesleğe müstait olduğu, muayyen bir mesleğin ne gibi bilgiler ve kabiliyetler istediğini ilmi bir surette tayin ve tespit etmek bir kelime ile herkesi azami müsmir (verimli) kılmak için yerli yerine koymak için çalışılıyor. Amerika'da başlayan ve memleketlerin iktisadi inkişafı ve atileriyle alakadar olan bu hareket, eski Avrupa memleketlerine kadar sirayet etmiştir. Artık her yerde mesleki istikamet yurtları tesis ediliyor. Bu yurtlar bir meslek arayan veya sanat değiştiren gençlere meccani (ücretsiz) olarak istedikleri malumatı veriyorlar, onların mesleki kabiliyetlerin tetkik ve muayene ediyorlar.]⁴¹

Ülkemizde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik ilginin başlangıcı en fazla İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllara kadar götürülmektedir ve 1948 tarihli Ortaokul Programı'nda yer alan bir cümle de buna kanıt olarak sunulmaktadır. 1948 tarihli Ortaokul Programı'ndaki "Okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içerisinde en yüksek başarıya götüreceği kılavuzluğu yapmalıdır" cümlesinin öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği belirtilmektedir.⁴²

---

⁴⁰ Can,G., İlköğretimde Rehberlik, Eskişehir, 1998, s.111.

⁴¹ Bakırcıoğlu,R., a.g.e., s.38-39.

⁴² Bakırcıoğlu,R., a.g.e., s.30.

2.2.2.1951–1980 Dönemi Mesleki Rehberlik

Türk eğitiminde rehberlik, dolayısıyla öğrencilere psikolojik hizmetler konusunda asıl bilinçli çabalar ve yayınlar 1950 sonrasında başlamıştır. Özellikle 1951–1956 yılları arası Türk eğitim sisteminde rehberlik ve psikolojik danışma çabaları açısından çok hareketli bir dönem yaşanmıştır. Özellikle Türk Amerikan yardımı ve işbirliği çerçevesinde gelen Amerikalı eğitimci ve psikologlar Türk eğitimi üzerine yaptıkları inceleme ve eleştirilerde rehberlik ve eğitimde psikolojik hizmetler konusuna değinmişlerdir.⁴³

1956 tarih ve 6660 Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun'un birinci maddesinde "güzel sanatlarda fevkalade icra ve ibda istidadı gösteren çocukları memleket dâhilinde veya yabancı memleketlerde devlet hesabına yetiştirmeye... Maarif Vekâleti salahiyetidir"⁴⁴ yargısı yer almıştır. Bu madde ile olağanüstü sanatsal yetenek gösteren çocuklarımızın yetiştirilmesi için kendilerine gerekli öğretimin verilmesi olanağı tanınmıştır.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerinin çocuğu sistemli ve sürekli olarak tanımaya çalışması, ortaya çıkacak eğitim, öğretim ve gelişme problemlerini zamanında etkili tedbirlerle çözmeye devam etmesi gereklidir. Zira yönetici ve öğretmenin esas görevinin rehberlik olduğu unutulmamalıdır. Bedeni ve zihni kusuru görülen öğrencilerle özel şekilde meşgul olunmalıdır: Bedeni, zihni ve toplumsal kusurları bulunan çocuklarla öteki çocukların bir arada yetiştirilmesi kabul edilmiştir. Bunun için ilkokulun, özel sınıf ve programları veya normal sınıf içinde özel tedbirlerle bu çocukların ihtiyaçlarını da karşılamayı esas görevleri arasında düşünmesi gerekir. Hiçbir öğrenci özür ve noksanı yüzünden mecburi öğretimden yoksun bırakılamaz. Türkiye'de mesleki rehberlik ile ilgili en önemli kararlar hiç şüphesiz 28 Eylül 3 Ekim 1970 yılında toplanan 8. Eğitim Şurası'nda ele alınmıştır. Bu toplantılarda orta ve yüksek öğretimde, iktisadi kalkınma ve sosyal gelişme için gerekli nitelik ve nicelikte insan gücü yetiştirmek üzere öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda eğitmenin önemi vurgulanarak lise birinci sınıfların "yöneltilme sınıfları" olarak kabul edilmesi önerilmiştir.⁴⁵

1974 yılında toplanan 9. Eğitim Şurası'nda da rehberlik ve danışmanlık konusunda önemli hükümlere yer verilmiştir. Buna göre şurada;

---

⁴³ Bakırcıoğlu,R., a.g.e., s.29.

⁴⁴ Bakırcıoğlu,R., a.g.e., s.43.

⁴⁵ MEB., Sekizinci Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1970, s.1-7.

- ✓ Her okulun, yıllık rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programlarını hazırlamaları,
- ✓ Her öğretmenin okullarının yıllık rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programı doğrultusunda kendi uygulayacakları rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarını oluşturmaları,
- ✓ Okul müdürlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programının yürütülmesini denetlemeleri ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri karşılığında öğretmenlere üç saat ek ders ücreti ödenmesini sağlamaları” kararlaştırılmıştır.⁴⁶

2.2.3.1980 Sonrası Mesleki Yönlendirme

Türkiye’de hayatın her alanında olduğu gibi 1980 sonrası dönem kendisinden önceki dönemlerden farklı özellikler göstermiştir. Bu nedenle mesleki rehberlik(yönelme ve yönlendirme) konusunda da, özellikle teoride önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Türkiye’de mesleki rehberlik (yönelme ve yönlendirme) kavramı, etkileşimde iki yönlü değil dışarıdan bireye yönelen tek yönlü bir ok gibi bir sembolü hatırlatması sonucu, meslek çevrelerinde pek tutulmamış, 15. Milli Eğitim Şurası’nda da mesleki yönlendirme kavramının kullanılması tercih edilmiştir.⁴⁷

1980’de yapılan, “Onuncu Milli Eğitim Şurası’nda “ Rehberlik ve Yönelme” hizmetlerinin amaçları belirtilerek mesleki rehberlik konusunda bazı temel hedefler belirlenmiştir. Bunlar;

- ✓ Zorunlu temel eğitim sonunda örgün eğitim programlarından ayrılan öğrencilerin, yaygın eğitim programlarından kendi niteliklerine uygun iş ve meslek alanına girmeleri hususunda mesleki rehberlik yapılması.
- ✓ Zorunlu temel eğitim sonunda öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda örgün lise ve meslek teknik okul programlarından hangisine girmesinin uygun olacağının kararlaştırılması,
- ✓ Ortaöğretim düzeyindeki çeşitli programlardan diploma alarak hayata atılacak öğrencilerin sanayi kesimi, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yapılarak bir işe yerleştirilmesi.

⁴⁶ MEB., Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1974, s.8.

⁴⁷ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.127.

- ✓ Lise ve mesleki teknik okul programlarından yüksek eğitime gireceklerin hangi programa girebilecekleri, yüksek eğitim programlarının nitelikleri ve şartları yönünden öğrencilerin meslek seçimlerine yardım edilmesi, rehberlik yapılması.⁴⁸

90'lı yılların başında ÖSYM meslek seçme durumunda olan lise öğrencilerine yardım amacı ile yayınladığı “Üniversiteler Yüksek Öğretim Programları ve Meslekler” isimli yayını veri kaynağı olarak kullanarak, üniversiteye girişte lise öğrencileri için BİLDEMER programı hazırlanmıştır. Sistemde öğrencilerin uygulanan değerlendirme formuna verdikleri cevaplar veri olarak kullanılarak, yüksek öğretim programından 15 kadarına uygunluk dereceleri verilmektedir.⁴⁹

Meslek seçimi sorununa çözüm getirmek amacıyla yapılan yöneltme ve yönlendirmeyi esas alan uygulamalardan birisi de, 2 Ağustos 1991 tarih ve 20979 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Millî Eğitim Bakanlığı’na Bağlı Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Modeli” olmuştur. 1991–1992 öğretim yılında uygulanmaya başlanan bu sistemle; öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yeteneklerine göre yönlendirilmesi ve belirli alanlarda yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Ancak yeterli alt yapı desteği olmaması ve hazırlıksız geçiş yapılması gibi nedenlerle bu model 1995–1996 öğretim döneminde uygulamadan kaldırılmıştır.⁵⁰

13–17 Mayıs 1996 yılında toplanan bu şurada özellikle yönlendirme ekseninde, temel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık çalışmalarının önemi vurgulanmıştır. Buna göre yakın bir gelecekte 5–6 yaş okul öncesi eğitimin, ilköğretim bünyesine alınması gerektiği, ilköğretimin kesintisiz 8 yıllık zorunlu eğitim olarak uygulanması, 8 yıl sonunda tek tip diploma verilmesi, 9. sınıfın liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olması, böylece ilköğretimde zorunlu 2+8+1 sistemi oluşturulması tavsiye edilmiştir. Ayrıca çocukluğun tam yaşandığı, çocukların kendilerini, ailelerin de çocuklarını tanıdığı bu dönemde bulunanların çirak yapılmaması gerektiği de vurgulanmıştır.⁵¹

Genel olarak bakıldığında da ülkemizde rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi gerekliliği 1950’lerde anlaşılmış olmasına rağmen, günümüzde bile hala bu konuda istenilen düzeyin çok altında bir gelişim yaşanmaktadır. Bunun en önemli nedenleri de hiç

---

⁴⁸ Başaran, İ.E., Türkiye Eğitim Sistemi, Ankara, 1996, s.87.

⁴⁹ Özgüven, İ.E., a.g.e., s.167.

⁵⁰ Bozgeyikli, H., “Mesleki Grup Rehberliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Meslek Kararı Vermede Kendilerini Yetkin Görme Düzeylerine Etkisi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2005, s.2.

⁵¹ MEB., On Beşinci Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1996, s.4-8.

şüphesiz rehberlik uzman sayısının yetersizliği ve istihdam sorunları ve rehberlik uzmanlarının rehberlik hizmetlerindeki rolünün iyi anlaşılammış olmasıdır. Özellikle üniversite sınavında görülen yığılma sorunun boyutlarının ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirtildiği gibi; örgün ve yaygın mesleki eğitime ağırlık verilmeye çalışılmaktaysa da; sorunlar devam etmektedir. Bu sorunlara Milli Eğitim Bakanı Prof. Dr. Hüseyin Çelik ifadesinde “Türkiye’de su anda 415 tane Meslek Yüksek Okulu var. Bunların aslında ismi Meslek Yüksekokulu, maalesef meslek falan veren okullar değil. Çoğu popülist amaçlarla açılmış okullardır. Bazılarını istisna ederseniz, %10–15 lik bölümünü istisna ederseniz birçoğunun alt yapısı hazır değildir. Doğru dürüst öğretim üyesi yoktur, doğru dürüst laboratuvarı, atölyesi yoktur”⁵²

Eğitimin geneline bakıldığında üniversite kapısında bekleyen öğrenciler, üniversiteyi kazanamadıklarında, ellerinde meslekleri olmadığı için işsiz kalmakta ve üniversite sınavına giren öğrenci sayısı her geçen yıl katlanarak artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yapıldığı gibi ülkemizde de yapılması gereken, ortaöğretimde sağlıklı bir rehberlik ve yönlendirme ile herkesin kapasitesine ve ilgisine uygun olan mesleğe yönlendirilerek mesleki eğitim veren okullara gitmelerini sağlamaktır. Ancak mekân, öğretim elemanı, finansman ve benzeri sıkıntılar sebebiyle sağlıklı bir mesleki teknik eğitim verilememektedir.⁵³

2000’li yıllara gelindiğinde rehberlik hizmetlerinin mesleki yönlendirme konusunda yetersizlikleri de ortaya çıkmıştır. Özellikle genç nüfusun fazlalığı, kadroların yetersiz olması ve rehberlik hizmetlerinin diğer branşlara göre arka plana itilmesi gibi faktörler neticesinde rehberlik hizmetleri birçok sorunla yüz yüze kalmaktadır. Aşkıım Hatunoğlu ve Yavuz Hatunoğlu da yaptıkları çalışmada rehberlik alanında yaşanan temel problemleri şu şekilde ortaya koymuşlardır;

- ✓ Okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısının az olması ve bu yetersizliğin yüksek düzeyde bulunması
- ✓ Okullarda rehberlik hizmetlerine özgü donanım yetersizliklerinin bulunması,
- ✓ İdarecilerin rehberlik hizmetlerine olumsuz ve bilinçsiz bakış açısı,
- ✓ İdarecilerin rehber öğretmenleri alanları dışındaki işlere yöneltmesi,

---

⁵² Arıcı,N.,-Yekta,M., “Mesleki ve Teknik Eğitimde Çoklu Ortam Araçları Kullanılmış Web Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, S.1, 2005, s.146.

⁵³ Arıcı,N.,-Yekta,M., a.g.m., s.146.

- ✓ Rehber öğretmenlerin okul idaresi ve sınıf rehber öğretmenlerinden yeterli yardım ve desteği alamaması,
- ✓ Rehberlik saatinin sınıf rehber öğretmenleri tarafından sağlıklı ve amacına uygun değerlendirilmemesi ve bu saatteki rehberlik programının dışına çıkılıp farklı uğraşlarla ilgilenilmesi,
- ✓ Rehberlik hizmetlerinin kâğıt üzerindeki işleyişi ile gerçekte aktif olarak yapılan hizmetlerin çok farklı olması. Buna ilişkin öğretmen ve idareci ifadeleri incelendiğinde gerçekte yapılan hizmetlerin nitelik ve nicelik açısından kâğıt üzerinde görünen hizmetlerden çok düşük kalitede olduğu görülmüştür.
- ✓ Rehberlik ders saatinin haftada 1 saatle sınırlandırılması ve bu saatin yeterli gelmemesi,
- ✓ Rehberlik hizmetlerinin öneminin eğitimciler arasında yeterince kavranmamış olması,
- ✓ Rehberlik hizmetleriyle yükümlü olan okul rehber öğretmenlerinin bir kısmının işinin gerektirdiği ilke ve sorumluluk bilincine, aktiviteye sahip olmamaları,
- ✓ Rehberlik hizmetleri içinde uygulanan test, anket vb. ölçüm araçlarının sağlıklı ve zamanında uygulanmaması ve sonuçlarının yerinde ve zamanında kullanılmaması,
- ✓ Öğrencilerin rehberlik hizmetleri konusunda yeterince bilgilendirilip, gerekli bilincin kazandırılmaması,
- ✓ İlköğretimden gelen öğrencilerin toplu dosya bilgilerinin güncel ve yeterli olmaması⁵⁴

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ilke, hedef ve politikaları doğrultusunda; 15. Millî Eğitim Şûrası'nda alınan kararlar ve bu kararlara paralel hazırlanan 1997–2000 Millî Eğitim Bakanlığı İcra Plânı ile 16. Milli Eğitim Şûrasında da Mesleki Rehberlik (yönelme ve yönlendirme) konusu gündemde yerini korumuştur. 16. Millî Eğitim Şûrası kararlarının uygulanmasına ilişkin icra plânında; mesleki rehberlik (yönelme ve yönlendirme) konusunda alınan kararlardan bazıları şunlardır;

- ✓ İlköğretimin bütün sınıflarında meslek alanlarını tanıttıcı etkinliklere yer verilmelidir.
- ✓ Sekizinci sınıflarda meslekleri tanıma ve yönelmeye ağırlık verilmeli, öğrenciye en uygun olduğu düşünülen alan konusunda; öğrencinin kişisel dosyasındaki bilgiler,

⁵⁴ Hatunoğlu,A.,-Hatunoğlu,Y., “Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, C.14, S.1, 2006, s.336-337.

öğretmen değerlendirmesi, başarı notları dikkate alınarak, oluşturulacak tavsiye kararı ilköğretim dönemi sonunda öğrenci ve velisine bildirilmelidir.

- ✓ İş hayatında geçerli mesleklerin güncel tanımları ve sınıflandırılması yapılarak standartları belirlenmeli; hangi eğitim kurumlarının hangi düzeyde meslek eğitimi programlarını uygulayacağı tespit edilmelidir.
- ✓ Meslekî eğitim gören öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ile iş hayatının ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli meslekî eğitim programlarına yönlendirilmeleri için illerde Meslek Danışma Birimleri kurulmalıdır.
- ✓ Öğrencileri ilgi ve yetenekleri iş hayatının ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli programlara yönlendirecek rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.⁵⁵

Mesleki rehberlik, ülkemizde sadece bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyeti olarak algılanmış ve okul rehberlik hizmetleri içinde yer almıştır. Bireyin ilgi ve yeteneklerini tanımasında önemli olan yönlendirme hizmetleri iyi uygulanamaması nedeniyle öğrenci yönlendirme etkinliklerinin öznesi değil, nesnesi durumundadır. Çünkü ilköğretim okullarının sekizinci sınıfının ikinci yarısından itibaren yapılan yönlendirme hizmetleri, bir bakıma öğrencilerinin bu sınıftan sonra gidecekleri okulu tanıma hizmeti olarak sunulmaktadır. Görüldüğü gibi, öğrencilerin bireysel ve meslekî farkındalıklarını sağlayan bir program uygulaması oluşturulamamıştır. Böylece işin program boyutu ve yönlendirme faaliyetlerinin planlı bir şekilde uygulanmasını sağlayacak yönetim boyutu göz ardı edilmektedir. Bunların dışında ülkemizde bilhassa dershanelerde öğrencilerin meslek seçimine yardımcı olacak ciddi çabalar vardır. Ancak bu tür yönlendirme, öğrencinin öğrenim hayatı boyunca başarı ve başarısızlıklarını, ilgi ve yeteneklerini analiz etmekten uzak dershanedeki eğitim boyunca elde ettiği başarıyı esas alan bir anlayışa sahiptir. İlköğretimi sekiz yıl kesintisiz ve zorunlu hale getiren 4306 sayılı kanunda “İlköğretimin son ders yılının (8. sınıf) ikinci yarısında öğrencilere ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği bu mesleklerin kendilerine sağlayabileceği yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgi vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.” hükmüne yer verilmiştir.⁵⁶

---

⁵⁵ MEB., “16. Millî Eğitim Şûrası kararlarının uygulanmasına ilişkin icra plânı”, Tebliğler Dergisi, S.2504, C.62, Ankara, 1999, s.358

⁵⁶ MEB., “Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı”, Okul Rehberlik Hizmetleri ve Yönlendirme Raporu, Ankara, 1997, s.15

Tablo No: 1 Türkiye’de ve üç Avrupa ülkesindeki Yönlendirme Çalışmalarını Karşılaştırmalı özeti

Ülke	Yönetim Şekli	Zorunlu Eğitim Süresi	Zorunlu Eğitim Yaş Kümesi	Yönlendirmenin Başladığı Yaş ve Sınıflar	Yönlendirme Kuruluşları
ALMANYA	Yerel	12 yıl	6–18	11.Yaş (5,6.sınıflar yönlendirme sınıfı)	*Ortaöğretim kurumları *Eğitimsel yönlendirme *Merkezi Eyalet Ofisleri *Bölgesel Yönetim Ofisleri *Yerel Yönlendirme Ofisleri *Üniversiteler
FRANSA	Merkezi	10 yıl	6–16	11.12.Yaş (5,6.sınıflar yönlendirme sınıfları)	*Ortaöğretim kurumları *Bilgi sağlama ve yönlendirme servisi *Özel sektör kuruluşları *Üniversiteler
İNGİLTERE	Merkezi	11 yıl	5–16	11 yaş (5.sınıf)	*Ortaöğretim kurumları *Kariyer servisleri *Özel sektör kuruluşları *Bağımsız okulların kariyer organizasyonu *Merkez Rehberlik ve Gençlere İş Bulma Kurumu
TÜRKİYE	Merkezi	8 yıl	8–14	14 yaş (8.sınıf 2.yarı)	*Ortaöğretim kurumları *Okul Rehberlik Hizmetleri

Kaynak: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/148/10.htm> (15.09.2007)

3.ÖRGÜN EĞİTİM SÜRECİNDE MESLEKİ YÖNLENDİRME

Kısacası belirli bir yasal çerçevede ve okullarda yürütülen okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi içeren eğitim sistemi olarak tanımlanabilecek örgün öğretim içerisinde mesleki yönlendirme önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle bu kısımda ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim içerisinde mesleki yönlendirme incelenecektir.

3.1.İlköğretim

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de kesintisiz sekiz yıllık eğitimle beraber ilköğretim okullarında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine verilen önemin artması

ile “ilköğretimde mesleki yönlendirme” konusu gündeme gelmiştir.⁵⁷

Günümüzde öğrencilerin mesleğe hazırlanmasının anaokulu dönemlerine dek gittiği tartışılmaktadır. Mesleki yönlendirmenin öneminin arttığı bu süreçte ilköğretimde de konunun büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Bu açıdan mesleki yönlendirme özellikle ilköğretimin 7. ve 8. sınıflarında gündeme gelebilmektedir. Öğrencilerin ne olacağı üzerine olmasa da kendi yetenekleri ve yeterliliklerinin farkına vardırılıp, bunları geliştirecekleri bir programı seçmesine yardım edilmesi gerekmektedir. Gerçekte ilköğretim döneminde yapılacak mesleki rehberlik faaliyetlerinin temel amacı, öğrencilerin tam olarak hangi mesleği seçeceğini belirlemekten ziyade, hangi alanlara yatkın olduğunun farkına varmasını ve kendisini tanıyıp gerçekçi tercihler yapmasını sağlamaktır.⁵⁸

Türkiye’de de 222 Sayılı İlköğretim Kanunu, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve bu yasalarda değişiklik yapan 4306 sayılı kanunla kabul edilen 8 Yıllık Sürekli İlköğretimin temel esaslarına göre son ders yılının ikinci yarısında öğrencilerin hayata ve üst öğrenime yöneltilmelerini öngörmektedir. Milli Eğitim Temel Kanunu’nun yöneltme ile ilgili 6. maddesinde “bireylerin eğitimleri süresince ilgi ve yetenekleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirileceği belirtilmiş, milli eğitim sisteminin her bakımdan bu yöneltmeyi gerçekleştirecek şekilde düzenleneceği belirtilmektedir. Yöneltilmede rehberlik hizmetinden objektif ölçme ve değerlendirme araçlarından yararlanılacağı da belirtilmiştir.⁵⁹

Onuncu Milli Eğitim Şurası’nda öğrencilerin bir okula ve programa yönlendirilmeleri sağlanırken, uyulması gereken ölçütler özetle şu şekilde saptanmıştır;

- ✓ Öğrencinin yetenek ve başarı durumu: Yıllara göre saptanan akademik başarı ortalamaları, son yıla ilişkin genel başarı ortalaması, derslerdeki başarı derecesi, özel yetenek test sonuçları, özgeçmişi, iş ve meslek deneyimi, eğitsel kollar, spor ve kültür alanındaki faaliyetlerde ortaya koyduğu yetenekler, öğretmenin gözlem ve değerlendirmeleri,
- ✓ Öğrencinin istediği seçenekler ve nitelikleri: Öğrencinin program, dal, ders tercihleri, tercih ettiği alanlar, bireyin nitelikleri ile uygunluk derecesi, seçeneklerin gerektirdiği koşullar ile bireyin koşullarının değerlendirilmesi,

---

⁵⁷ Can,G., a.g.e., s.117.

⁵⁸ Bozgeyikli,H., a.g.m., s.222.

⁵⁹ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.138-139.

- ✓ Program, işe girme devam edebilme koşulları: Girilecek programın, öğrencinin ulaşabileceği yakın çevrede bulunup bulunulmaması, eğitim için gerekli giderleri, öğrencinin ailesinin karşılama olasılığı, devletin/özel kuruluşların sağladığı burs, parasal yatılılık, kredi gibi olanaklar...
- ✓ İnsan gücü gereksinimi: İstenilen alanda istihdam ve iş olanakları ülkenin farklı alan ve düzeylerde saptanan insan gücü ihtiyacı
- ✓ Okul rehberlik ve sınıf öğretmenlerinin genel görünüşü: Ölçüt ve durumlar dikkate alındığında, okul rehberlik uzmanları ve sınıf öğretmenlerinin genel değerlendirme sonucuna göre öğrencinin hangi program/alana yönelmesinin uygun olacağı hakkındaki görüşleri.⁶⁰

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı, ilköğretim genel müdürlüğü, üniversitelerden öğretim üyeleri ve alan uzmanları ile ilköğretim sonunda yönlendirmenin nasıl olması gerektiği konusunda bazı çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalar sonucu hazırlanan “İlköğretim Yönlendirme Komisyonu Raporu’nda (1997)” ilköğretimde yönlendirme modeli önerisinde yönlendirmede şu ölçütlerin kullanılması önerilmiştir. İlköğretimde Yönlendirme Komisyonu Raporu aynı zamanda, yönlendirme sürecinin şu şekilde gerçekleştirilmesini önermiştir;

- ✓ Üst öğrenime devam edecek öğrenciler için 8. sınıfın sonunda genel akademik yetenek testi uygulanır.
- ✓ 8. sınıfın sonunda öğrencinin 4.-8. sınıflar arasında aldığı notların ortalamasından oluşan diploma derecesi belirlenir.
- ✓ Genel akademik yetenek testinin %60’ı ve diploma derecesinin %40’ı toplanarak akademik yetenek ve başarı puanı hesaplanır.
- ✓ 8. sınıfın sonunda toplanacak olan öğretmenler kurulu, öğrenci tanıma ve izleme dosyasındaki bilgiler ve akademik yetenek ve başarı puanını dikkate alarak öğrenciye gidebileceği bir üst öğrenim kurumuyla ilgili önerilerde bulunur.
- ✓ Öğretmenler kurulunun aldığı tavsiye kararı, öğrenci tanıma ve izleme dosyasına işlenir.⁶¹

Öğrenci ve velisi bu karar hakkında bilgilendirilir ve bu kararın değerlendirilmesi aileye ve öğrenciye bırakılır. Öğrenci tanıma ve izleme dosyası bir üst öğrenim kurumuna gönderilir.

---

⁶⁰ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.243.

⁶¹ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.244.

Bu haliyle de ilköğretim öğrencilerin hayatta kullanabilecekleri temel bilgi ve becerileri kazandırmayı, gelecekte seçecekleri meslekleri, bu mesleklerin özellikleri, bir üst öğrenim ve meslekler arasındaki ilişkileri, öğrencilerin kendi kişilik özellikleri ile iş ve meslek hayatının özellikleri arasındaki ilişkiyi görmelerini sağlamaktadır. Bu dönemin bireyin çocukluktan erginliğe doğru bir geçiş süreci olmasının da etkisi ile ortaya konulabilecek verimli rehberlik çalışmaları; bireyin özellikle ortaöğretim kurumlarında daha bilinçli olmasını sağlayabileceği gibi, ülke ekonomisi ve sosyal yaşamı için etkili istihdam sağlanabilmesi açısından da önemlidir. Rehberliğin ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için bir zorunluluk olduğu bilinmektedir. Öncelikle ilköğretim dönemi, bireyin yetişkinlik dönemlerindeki birçok özelliğinin şekillenmekte olduğu yılları kapsamaktadır. Örnek olarak benlik bu yıllarda şekillenmektedir. Ayrıca birey yine bu dönemde okula, başarıya ve arkadaşlarına ve topluma yönelik tutum oluşturmaktadır.⁶²

Ülkemizde olduğu gibi dünyada da ilköğretimde mesleki yönlendirmenin önemi 1950 sonrası anlaşılmıştır. İlköğretimde mesleki yönlendirmenin gerekliliği de bu dönemde tartışılmaya başlanmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren ilköğretim kurumlarında da ilköğretim danışmanları görevlendirilmeye başlanmıştır. Amerikan Psikolojik Danışma Derneğinin, Cottingham, Dinkmeyer, Faust, Hill ve Von Hoose gibi ilköğretimde rehberlik hareketinin öncüleri ile 1960'ların ortalarında gerçekleştirilmiş olduğu Chicago toplantısı, “gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik” kavramının tanımlanması ile bu yeni rehberlik yaklaşımının ilköğretim okullarında nasıl uygulanabileceğinin tartışılmasına sahne olmuştur.⁶³

Tüm bunlardan hareketle ilköğretim rehberliğinde kuşkusuz çocukların karşı karşıya geldikleri problemlerle erkenden baş edebilmeleri için yapılacak yardımların da kritik bir önemi bulunmaktadır. Böyle durumlarda daha işin başında önlem almak, problemin iyice kökleşmeden erkenden üzerine gitmek, kronik bir hal alan herhangi bir problemi ortadan kaldırmak için uğraş vermektense daha akılcı bir yaklaşımdır. Öte yandan bireyin gelecekte toplumda başarılı bir rol üstlenebilmesi ve kendisi için anlamlı bir yaşam oluşturabilmesi, büyük ölçüde gizil güçlerini en uygun bir düzeyde gerçekleştirebilmesine, ilgi ve yeteneklerine uygun bir meslek seçebilmesine bağlıdır. Böyle bir amacın

---

⁶² Can,G., a.g.e., s.117.

⁶³ Can,G., a.g.e., s.116.

gerçekleşebilmesi ise kuşkusuz daha ilk çocukluktan itibaren bireylerin ilgi ve yeteneklerinin farkına varmalarına yardım edilmesini gerektirmektedir.⁶⁴

Bu süreci Yeşilyaprak şu şekilde dile getirmektedir:

“Bu dönemde önemli olan gencin kendindeki değişimin farkına varmasına, değişimin süreceği ve benliğin değişeceğine ilişkin farkında lığının artmasına yardımcı olabilmektir. Genç, kendisine ve mesleklere ilişkin yeni bilgi ve yaşantılar kazandıkça geleceğe yönelik meslekî tercihleri de değişecektir. Çocukların bu dönemde başarması gereken en önemli gelişim görevi farklı yaşantılar içinde kendini ve meslekleri araştırmasıdır. Bundan da önemlisi gencin kendisi ve mesleklere ilişkin bilgi düzeyi arttıkça ileride daha isabetli bir karar verebileceği anlayışını kazanabilmesidir. Eğer bu anlayış gelişirse genç bu alanda araştırmalarına devam edecektir.”⁶⁵

Özgüven’e göre de ilköğretimde mesleki yönlendirmenin amacı “yakın çevrenin ve ülkenin ekonomik koşulları, olanakları göz önünde bulundurularak öğrencilere olabildiğince iş ve meslek alanlarını gözlemelerine, yaşantısal olarak çeşitli iş becerileri kazanmalarına yardım etmek ve ortaöğretim düzeyindeki program seçenekleri hakkında bilinçli hale gelmelerini sağlamak olmalıdır.”⁶⁶

Bu dönemde mesleki rehberlik ve danışma hizmeti, bireyle birlikte, öğrencinin velisi ile de sürdürülmelidir. Ailenin çocuk üzerindeki istek ve beklentileri ile çocuğun yetenekleri, ilgi ihtiyaç ve şartları arasında olabilecek boşluklar ancak, karşılıklı iletişimle giderilebilecektir.⁶⁷

Tan’a göre de meslek rehberliği yönünden 7. ve 8. sınıflar özellik ve öneme sahiptir. Bu özellik ve önem daha ziyade psikolojik kaynaklardan gelmektedir. Çünkü çocukların fantezilerinden sıyrılarak mesleklere karşı gerçekçi ilgileri de bu yaşlarda başlamaktadır.⁶⁸

Temel eğitimde görevli sınıf öğretmenleri öğrencilerin meslek seçimini etkileyecek bazı gelişim görevlerinin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle çocuğun kendi özelliklerinin farkına varması, öğrendiklerinin mesleki gelişimindeki rolü, çalışmanın toplum yaşamındaki önemini kavrama gibi hedeflere ulaşılması, sınıf

---

⁶⁴ Can,G., a.g.e., s.117.

⁶⁵ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.233.

⁶⁶ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.134.

⁶⁷ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.169.

⁶⁸ Tan,H., a.g.e., s.135.

öğretmenlerinin bu konudaki bilinçli çabalarına bağlıdır. Bir okulda rehberlik uzmanı olsun olmasın özellikle temel eğitimde mesleki rehberlik hizmetlerinde en etkili rolü oynayacak kişi sınıf öğretmenidir. İlköğretimde mesleki yönlendirme konusunda yapılacak etkinlikler şu şekilde belirtilmektedir;

- ✓ Filmler aracılığıyla mesleki bilginin sınıfa sokulması
- ✓ Sınıfta grup etkinlikleri şeklinde çalışma dünyasına ait komik ifadelerle kısa oyunlar yazma, ilgi listelerini mesleklerle karşılaştırma, mesleklerin istediği başarıları sunma
- ✓ Öğrenciyi sınıf dışına götürme ya da toplumu sınıf içine getirerek toplum–sınıf bağlantısını kurmak⁶⁹

Kuzgun'a göre ilköğretimin birinci basamağında öğrencilere meslekler hakkında bilgi verme hizmetleri, günlük eğitim etkinlikleri içerisinde düzenlenebilir. İlköğretim birinci basamağında hayat bilgisi ve Türkçe dersleri, meslek incelemeleri için iyi fırsatlardır. Çocukların aile üyelerinin bir günlerini nasıl geçirdikleri, evleri okulları kimlerin yaptığı, giysileri yiyecekleri kimlerin ürettiği, yakın çevrede hastane, postane hizmet birimlerinde verilen hizmetleri incelerken bunları yapan insanların işlevlerine de dikkat çekmek bunları gazete veya dergilerden kesip yapıştırmalarını isteme gibi yöntemlerle sınıf öğretmeni dersini işlerken öğrencilerin mesleklere karşı duyarlılığını da arttırabilecektir.⁷⁰

İlköğretimin geçişli olarak 6–8 yıllarını kapsayan 2. döneminde öğrenciler henüz bilinçli bir meslek seçimi ve planlaması yapacak olgunlukta değildir. Ancak 8. yılda yapılacak yönlendirmeye hazırlık yapılması da gereklidir. Üst düzeydeki okullara devam edecekleri öğrenim olanakları hakkında bilgiler verilmeli, ayrıca kendi yeteneklerini, ilgilerini ve değerlerini tanımalarına açık ve gerçekçi şekilde yardım edilmelidir.⁷¹

Tüm bunların yanı sıra uygulanmakta olan sistemde yönlendirme temel eğitimden itibaren ele alınmalı ve 8. sınıfta yönlendirme yapıldığından öğrencinin bu dönemden sonra takip edilmesi de gerekmektedir. Bu nedenle her öğrenci için bilgi formu tutulmalı, bu konuda rehberlik uzmanları ve öğretmenler işbirliği içerisinde olmalı ve bilgisayar olanaklarından yararlanılmalıdır.⁷²

---

⁶⁹ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.225.

⁷⁰ Kuzgun,Y., a.g.e., s.144.

⁷¹ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.168.

⁷² Özgüven,İ.E., a.g.e., s.134-135.

Akbalık tarafından ilköğretim son sınıf öğrencileri (13–14 yaş) üzerinde yapılan bir araştırmada bu yaş düzeyi için gerekli olan mesleki gelişimin gerektirdiği, meslek seçiminde ilgi ve yetenekleri göz önüne alma, meslek seçiminin sorumluluğunu üstlenme ve çalışma hayatına karşı olumlu tutumlar geliştirme ile ilgili mesleki gelişim görevlerini gerçekleştiremedikleri görülmüştür. Bu dönemde amaç mesleki rehberlik hizmetleri ile bu gelişimin sağlanmasıdır.⁷³

3.2.Ortaöğretim

Türkiye’de Ortaöğretimin ilk yılı, 9. sınıf “yönlendirme” yılı olarak büyük önem taşımaktadır. Gençler bu dönemde seçme alanını daha çok daraltırlar “seçimlerini” belirli meslek üzerinde yoğunlaştırırlar. Bu nedenle de, gençlere daha belirli bir planlama içinde bilgiler sunulmalıdır.⁷⁴

Gencin, ergenlik dönemini kapsayan bu dönemde, öğrenci hem geleceğini şekillendirecek olan meslek seçimi için doğru bir karar vermeye çalışacak, hem de geleceğini tamamen etkileyecek olan üniversite sınavı için çalışıp bu sınavı kazanacaktır. Ortaöğretim kurumlarının tüm bu durumların dikkate alması ve ihtiyaçların karşılanması için öğrencilerin gelişim özelliklerini de dikkate alarak mesleki rehberlik çalışmalarını gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle ortaöğretim örgün eğitim alanında mesleki yönlendirme açısından en önemli devre olarak kabul edilmektedir.⁷⁵

Türkiye’de Ortaöğretimde mesleğe yöneltme genel olarak şu şekillerde yapılmaktadır;

- ✓ Kendilerine en uygun olan dallara ayrılabilmeleri için yönlendirmek.
- ✓ Lisede okuyacağı dallarla, yükseköğretimde okuyacağı programlar arasındaki ilişkiye dikkat çekmek.
- ✓ Kendisine en uygun yükseköğretim programlarının neler olabileceği konusunda rehberlik ve mesleki danışmanlık yapmak.
- ✓ Üniversite sınavı öncesi dolduracağı tercih formunu hatasız olarak hazırlayabilmesi için öğrenciye rehberlik yapmak.
- ✓ Ders öğretmenlerinin her birinin ders konuları ile doğrudan ilgili olan meslekleri tanıtmalarını, böylelikle hakkında etraflı bilgi vererek teknolojik gelişmelere ve

---

⁷³ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.233.

⁷⁴ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.169.

⁷⁵ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.49.

ülke ekonomisinde ilerlemelere bağlı olarak talebi artan veya azalan meslekleri tanıtmak.

- ✓ Mesleğe yöneltmede okuldaki özürülere veya üstün yetenekli olanlara dikkat etmek ve özellikle insanları uygun mesleklere yöneltmek.⁷⁶

Ülkemizde ortaöğrenim kurumlarının bir bölümü mesleki eğitime yönelik olarak eğitim vermektedir. Mesleki yönlendirme açısından önemli kurumlar olan mesleki teknik okullar, geçmişte sadece okullarda eğitimin yürütüldüğü kurumlar olarak görülürken; günümüzde sanayi ile işbirliği de gündeme gelmiştir. Günümüzde okulun, tek başına insanların temel öğrenme gereksinimlerini karşılayamadığı ve bütün bireylerin aynı süreçte ve periyotta başarılı olamayacağı düşünülmektedir. Gelişmiş ülkelerde okul ve sanayi destekli programlar daha fazla ilgi görmektedir. Bu sistemlerde eleme söz konusu değildir. Herkes yaralı olabileceği alanda yönlendirilmektedir. Türk millî eğitimi de bu gelişmeleri takip ederek Cumhuriyetin kurulmasından bu yana 16 defa millî eğitim şuraları yaparak bu konuda millî politikalar belirlemiştir Konunun önemi dolayısı ile en son yapılan 16. Millî Eğitim Şurası tamamen Meslekî Teknik Eğitim gündemi ile toplanmıştır.⁷⁷

Tüm bunların dışında 2004–2005 öğretim yılından itibaren MEGEP Projesi adı altında genel, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının birinci sınıfları “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılmaya başlanmış ve pilot bölgelerde sistem uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda öğrenciler yönlendirme sınıfını tamamladıktan sonra devam edecekleri okul türleri ve bölüm ya da alanları seçeceklerdir.⁷⁸

Ortaöğretim 15–18 yaş grubunu kapsayan öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan eğitim devresidir. Bu okullar ilköğretime dayalı genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları olarak, öğrencileri milli eğitimin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun olarak asgari ortak bir genel kültür ile birlikte, ilgi ve yeteneklerine göre yüksek öğretime ve hem mesleğe, hem de yüksek öğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktadır.⁷⁹ Bu açıdan ortaöğretim kurumlarında mesleki rehberlik çalışmaları ilköğretimdeki mesleki rehberlik çalışmalarından daha farklıdır. İlköğretim sonrasında öğrencilerin bir kısmı üst düzeydeki

---

⁷⁶ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.49.

⁷⁷ Binici,H.,-Arı,N., “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.24, S.3, 2004, s.385-386.

⁷⁸ <http://www.megep.meb.gov.tr/indextr.html> (20.10.2007)

⁷⁹ Tok,A.,-Sontay,S., “Mesleki Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti ve Etkili Öğretim”, **Millî Eğitim Dergisi**, S.172, 2006, s.106.

okullara devam etmek ister, bazıları okulu bitirmeden ayrılırlar ve bazıları da okuldan sonra iş hayatına atılırlar. Bu noktada hepsinin değişik ihtiyaçları vardır. İhtiyaçların karşılanmasında danışmanlara ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir.⁸⁰

Ortaöğretim aşamasında mesleki yönlendirme “öğrencilerin genel eğitim ve mesleki eğitimin çeşitli kol ve programlarına, yükseköğretime, hem mesleğe ve yüksek öğretime ve hayata yönelmelerine ağırlık vermeli, bu amaçla çok çeşitli meslekleri ve mesleklerin niteliklerini ve birey olarak kendilerini tanımalarına, iş ve programlarına hazırlanmalarına yardım etmelidir.”⁸¹

Ortaöğretim döneminde öğrenci kendi ilgi ve yeteneklerine uygun branş seçme durumundadır. Bu açıdan öğrencinin yetenek ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olması büyük önem taşımaktadır. Bu sayede branşını seçen öğrenci bir bakıma üst öğrenim konusunda da bilgi sahibi olmak durumundadır. Bu dönemde öğrenci yükseköğretime devam edip etmeme kararı, devam edecekse hangi mesleğe yöneleceğe, devam etmeyecekse okulu tamamlayınca hangi iş ya da çalışma alanlarına gireceğidir. Rehberlik hizmetlerinin bu anlamda önemli bir işlevi vardır: Bu kararın gencin ilgi, yetenek ve özelliklerine uygun, aynı zamanda gerçekçi yani uygulanabilir olmasına yardımcı olmak. Bu meslek seçeneklerinin incelenmesi, sonuçta da bilgilerin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ile mümkündür.⁸²

Ortaöğretim döneminin mesleki yönlendirme açısından önemi; bu yaşlardaki öğrencilerin gelişim ihtiyaçlarına ve bu ihtiyaçları karşılama konusunda okuldan beklenen işleve dayanmaktadır. Gençlik döneminin oldukça değişken, kontrolü zor, ön kestirimi güç bir dönem olması; eğitimde gence yönelik psikolojik hizmetlerin zorunlu hale dönüşmesine neden olmaktadır. Kısacası kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından ortaöğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir. Ayrıca bu hizmetlerin yürütülmesinde ortaöğretimin yapısından kaynaklanan karakteristik özellikler, verilecek hizmetlerin planlanması ve uygulanmasında belirleyici bir etkiye sahiptir.⁸³

Tüm bunların yanı sıra ortaöğretimde öğretim sadece meslek seçmeye yönelik değil, yüksek öğretime de hazırlık oluşturacak nitelikte olmalıdır. Öğrenciye araştırma

---

⁸⁰ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.169.

⁸¹ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.135.

⁸² Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.49.

⁸³ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.48.

yapma alışkanlığı verilmeli, projeler yaptırılarak grup çalışmaları sonunda birlikte çalışma ve tartışma alışkanlığı da verilmelidir.⁸⁴

Binnur Yeşilyaprak'ın “ Ortaöğretim döneminde öğrenci kendi ilgi ve yeteneklerine uygun dal seçme durumundadır. Bu açıdan öğrencinin yetenek ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olması büyük önem taşımaktadır. Bu sayede dal seçen öğrenci bir bakıma üst öğrenim konusunda da bilgi sahibi olmak durumundadır. Bu dönemde öğrenci yükseköğrenime devam edip etmeme kararı, devam ederse hangi mesleğe yöneleceğe, devam etmeyecekse okulu tamamlayınca hangi iş ya da çalışma alanlarına gireceğidir. Rehberlik hizmetlerinin bu anlamda önemli bir işlevi vardır.”⁸⁵

3.3.Üniversite

Yüksek öğrenim meslek seçiminde en önemli aşamalardan biri kabul edilmektedir. Öğrencilerin akademik beceriler kazanmasını hedefleyen üniversitelerden günümüzde çok daha fazla beklenti bulunmaktadır. Bu nedenle üniversite seviyesinde mesleki rehberliğin şekilde yürütüldüğünün incelenmesi gerekmektedir. En genel ifade ile II. Dünya Savaşı sonrasında ülke ekonomilerinde görülen refah artışı yüksek eğitimin tüm toplum sınıflarının yararına açılmasına yol açmıştır. Böylece özellikle Avrupa'da üniversiteye devam eden öğrenci sayısı iki, hatta üç katına çıkmıştır. Bu artış üniversite öğrencilerinin üniversite içinde eğitim olanaklarıyla ilgili ihtiyaçları olan bilgileri elde etmeleri, üniversite hayatına uyumlarını sağlamak ve eğitimleri sonucu belli mesleklere yönelmeleri konusunda yardım görmeleri, zorunlu bir hale gelmiştir.⁸⁶

Türkiye'de yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ilk olarak 1973 yılında yürürlüğe giren 1750 sayılı Yükseköğretim kanunu ile başladığı kabul edilmektedir. Bu kanun üniversitelere akademik danışmanlık hizmetlerini getirmekte ve rehberlik hizmetlerinin bu yolla yürütülmesini, akademik danışmanların haftanın en az iki günü, belli saatlerde öğrencileri kabul ederek onlara gerekli yardımı yapmalarını ve yol göstermelerini öngörmüştür. Bu kanunla kurulan Mediko – sosyal merkezler de ruhsal sorunları olan öğrencilere psikoterapi yardımı yapılmakta idi. 1982 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı yükseköğretim kanunu öğrencilerin sağlık, kültür ve spor hizmetlerinin yanı sıra rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin de verilmesini öngörmüştür. Bunu da 49.

---

⁸⁴ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.135.

⁸⁵ Yeşilyaprak,B., a.g.e., s.49.

⁸⁶ Tzepoglou,S., Üniversitede Rehberlik ve Mesleğe Yönelme, İstanbul, 1994, s.86.

maddesinde “üniversiteler rehberlik ve psikolojik danışma merkezi kurar.” şeklinde ifade etmiştir.⁸⁷

Yükseköğretim nitelikli insan yetiştirmeyi amaçlayan kurumlar olarak çeşitli bölümlerine alacağı öğrencilerin o mesleğe yönelecek kişide bulunması gereken nitelikleri belirlemiş değildir. Fakültelerin çeşitli bölümlerine girecek öğrencilerde hangi genel ve özel yetenekler, beceriler ve kişilik özelliklerinin bulunacağı ilgili fakülteler tarafından belirlenmelidir.⁸⁸

Gerçekte üniversitelerde mesleki yönlendirme en az ortaöğretim dönemindeki kadar önemlidir. Çünkü özellikle ülkemizde uygulanan üniversiteye giriş sınavı sonucunda fakültelere yerleştirilen gençlerin büyük bir bölümü, okudukları bölümden memnun olmadıklarını dile getirmektedir. Bu nedenle üniversite seviyesinde rehberlik hizmetleriyle bu gençlerin kendilerine uygun mesleklere ve alanlara yönlendirilmeleri gündeme gelebilmektedir. Üniversitelerde rehberlik hizmetleri son yıllarda yaygınlaşmakla birlikte; olan bazı geleneksel görüşler, üniversitelerin görevinin araştırma ve öğretimle, yani bilgi vermeyle sınırlı olduğunu savunmakta; bu haliyle de üniversite öğrencilerinin kendi öğrenimlerini ve yaşamlarını yönetebilen bağımsız yetişkinler olmalarını beklemekte ve üniversite düzeyinde bu yardımlara gerek olmadığını savunmaktadır.⁸⁹

Ancak buna rağmen Avrupa’da son yıllarda üniversitelerde giderek rehberlik hizmetlerine daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda İngiliz üniversitelerinin, öğrencilerinin kişisel gelişimiyle daha çok ilgilendiği, Alman üniversitelerinin araştırma alanına önem verdiği, Fransız sisteminde ise, meslek eğitiminin öne çıktığı gözlenmektedir.⁹⁰

4.YETİŞKİN EĞİTİMİNDE MESLEKİ YÖNLENDİRME

Halk eğitimi, yinelenen eğitim, yaygın eğitim ya da hayat boyu eğitim olarak da kavramsallaştırılan yetişkin eğitimi; en geniş tanımıyla “sürekli eğitimlerinin ilk dönemini tamamlamış kişilerin, bilgide, anlayışta ve becerilerde ve davranışlarda değişimine yol açma amacıyla birbirlerini izleyen ve organize etkinliklerin yer aldığı bir süreç” olarak tanımlanmaktadır.⁹¹

⁸⁷ Kuzgun,Y., Türkiye’de Yükseköğretimde Mesleki Yönlendirme, İstanbul, 1994, s.50-51.

⁸⁸ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.136.

⁸⁹ Külahoğlu,Ş., “Avrupa Üniversitelerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.15, S.1, Bursa, 2002, s.165.

⁹⁰ Külahoğlu,Ş., a.g.m., s.166.

⁹¹ Kurt,İ., Yetişkin Eğitimi, Ankara, 2000, s.3-4.

En genel ifadeyle kendisinin ve başkalarının yaşamını sürdürebilmek için üretim yapabilecek ve belirli kararları kendi verebilecek biçimde bedensel ve ruhsal gelişimi tamamlamış ve bu durumun içinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilen birey; “yetişkin” olarak tanımlanmaktadır. Ülkeden ülkeye, kültürden kültüre farklılıklar göstermekle birlikte Dünya Sağlık Örgütü’nün yetişkin tanımı 24 yaş üzerindeki bireyleri içermektedir. Türkiye’de de yasal olarak zihinsel bazı kısıtlamalar olmamak şartıyla 18 yaş üzerindeki yetişkin kabul edilmektedir. Ayrıca Medeni Kanun’a göre de evlilik kişiyi reşit kılmakta ve evlenmiş bireyler yaşı kaç üzerinde olursa olsun yetişkin kabul edilmektedir.⁹²

OECD ise yetişkin eğitimi kavramının “ zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayan kimselerin, hayatlarının herhangi bir bölümünde duyacakları öğrenme ihtiyacını veya ilgiyi tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen faaliyetleri ya da programları kapsadığını”⁹³ belirtmektedir.

UNESCO tarafından hazırlanan Yetişkin Eğitimi Terimleri Sözlüğü de kavramı “mesleki eğitim hariç olmak üzere örgün okul ve yüksek öğretim sistemi dışında yapılan her türlü eğitimi belirtmek üzere kullanılan bir terim olarak”⁹⁴ açıklamıştır.

Yetişkin eğitiminin, birey ve toplum hayatına olan etkisi son derecede olumlu ve önemlidir. Öncelikle yetişkin eğitimi, örgün eğitimden yararlanamayanlara eğitim olanağı sağlamaktadır. Bu sayede bireylerin ekonomik ve sosyal olanaklara kavuşmaları için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumların eğitim ile kazanıldığı ve gerek sosyal, gerekse coğrafi imkânsızlıklar nedeniyle örgün eğitimden yoksun kalmış veya örgün eğitimi tamamlayamadan süreçten ayrılmış kimselere verilecek eğitim, bireylere daha nitelikli bir hayata kavuşma fırsatı vermektedir. Yetişkin eğitiminin içerdiği diğer kavramlar yaşam boyu eğitim ve yaşam boyu öğrenmedir. Kavramların yaygınlaşması 1930’lu yıllarda yetişkin eğitimi kavramının yaygınlaşmaya başlamasıyla gündeme gelmiştir. UNESCO tarafından düzenlenen “Dünya Yetişkin Eğitimi Konferansı”nda yetişkin eğitimi, yaşam boyu devam eden bir etkinlik olarak kabul edilmiş, yetişkin eğitiminin dayanak noktasının yaşam boyu eğitim olduğu vurgulanmıştır. Yaşam boyu eğitim “katılanların öğrenmesi ve

---

⁹² Gökkoca,Z.U., Sağlık Eğitimi Açısından Yetişkin Eğitimi, Sted, 2001, s.412.

⁹³ Kurt,İ., a.g.e., s.4.

⁹⁴ Kurt,İ., a.g.e., s.4.

anlamasına yönelik insancıl temellere oturtulmuş ve yaşamın her hangi bir döneminde olabilen planlı etkinlikler serisi”⁹⁵ olarak tanımlanmıştır.

Yetişkin eğitiminin en önemli düşünürü sayılan Lindeman’a göre eğitim hayattır ve bütün hayat öğrenmedir. Bu nedenle öğrenmenin sonu yoktur ve bu maceranın adı halk eğitimidir. Lindeman’a göre halk eğitimi;

“Otoriter olmayan, işbirliğine dayalı, temel hedefi yaşantının anlamını keşfetmek olan informal öğrenme; bizim eylemimizi biçimlendiren önyargıların köklerini kazanmaya yönelik düşünsel bir arayış, eğitimi yetişkinler için yaşamla bir araya getiren ve böylece yaşantının bir düzeyi olarak yaşam düzeyini artıran bir öğrenme tekniğidir.” Tanımdan anlaşılacağı gibi bu eğitim süreci salt meslek kazanma amacına yönelik değil; kişinin yaşam düzeyini arttıran bir eğitime dayanmaktadır. Lindeman’a göre yetişkin eğitimi, içinde yetişkinin kendi yaşantısının farkında olduğu ve onu, değerlendirdiği bir süreci ifade etmektedir ve yetişkin eğitime, öğreneceklerinin ileride bir gün işine yarayacağı umudu içinde katılmaz. Tam tersine, kişi bu eğitime günlük yaşantısında onun gelişimini engelleyen sorunların çözümüne katkı sağlayacağını, yaşamını kolaylaştıracağını düşünerek başlamakta, kısacası (öğrenen) yetişkin insan kendi işi, eğlencesi, aile hayatı, toplum hayatı vb. bakımdan uyum gerektiren durumların içinde kendini bulur. Halk eğitimi de Lindeman açısından bu noktada başlamaktadır.⁹⁶

Yetişkin eğitimi daha önce de belirttiğimiz gibi birincil amacı bireylere meslek kazandırmak ya da mesleki rehberlik olmasa da; yetişkin eğitiminde de mesleki yönlendirme uygulamalarına rastlanmaktadır. Diğer yandan yetişkin eğitimi ile insanımızın mesleki ve teknik bilgileri, becerileri geliştirilmektedir. Kalifiye insan gücü her ülke ekonomisinin ihtiyaç duyduğu kaynakların başında gelmektedir. Bireyler açısından artık örgün eğitimde kazanılan bilgi ve beceriler yeterli olmamakta; yetişkin eğitimi ile örgün eğitimin eksiklikleri kapatma imkânı ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların dışında kişinin eğitim düzeyi ve mesleki statüsü ne kadar düşükse o yetişkinin mesleki eğitimden yararlanmayı istemesi de o derece düşük bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle yetişkin eğitiminin kendisi için eğitimden bir yarar beklemeyen ve eğitime erişme açısından olumsuz koşullar içersinde bulunan bireylerin de farkında olması gerekmektedir.

⁹⁵ Özdemir,S.T., “Tıp Eğitimi ve Meslek Öğrenmesi”, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C.2, S.29, Bursa, 2003, s.28.

⁹⁶ Bilir,M., “Çağdaş Yetişkin Eğitimi Liderlerinden Eduard Christian Lindeman (1885- 1953) Yaşamı, Eğitim Görüşü ve Hizmetleri”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.37, S.2, Ankara, 2004, s.18.

Dezavantajlı konumdaki bu insanların iş ve istihdam dünyası ile yeniden bütünleştirilmesi yetişkin eğitiminin önemli amaçlarından olmalıdır. Yetişkin eğitiminin, birey ve toplum hayatına olan etkisi son derecede olumlu ve önemlidir. Öncelikle yetişkin eğitimi, örgün eğitimden yararlanamayanlara eğitim olanağı sağlamaktadır. Bu sayede bireylerin ekonomik ve sosyal olanaklara kavuşmaları için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumların eğitim ile kazanıldığı ve gerek sosyal, gerekse coğrafi imkânsızlıklar nedeniyle örgün eğitimden yoksun kalmış veya örgün eğitimi tamamlayamadan süreçten ayrılmış kimselere verilecek eğitim, bireylere daha nitelikli bir hayata kavuşma fırsatı vermektedir. Tüm bunların dışında meslek edindirme kursları kapsamındaki çalışmalar da hem mesleki yönlendirme hem de yaygın eğitim için iyi birer örnek oluşturmaktadır. Özellikle temel eğitimden mahrum kalmış yetişkinlerin bir meslek sahibi olabilmeleri için gerçekleştirilen çalışmalar; mesleki yönlendirmenin temel hedefleri arasında gösterilen ülke kaynaklarının verimli değerlendirilmesi açısından da önemlidir. Özellikle vasıfsız yetişkinler için yaygın eğitim olanaklarının seferber edilmesi, ülkenin ihtiyacı olan ara eleman sıkıntılarının da ortadan kaldırılmasını sağlayacaktır.⁹⁷

Ülkemizde de 1924 yılında kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu tüm eğitim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na yönlendirilmesini öngörmüştür. 1973 yılında yürürlüğe giren 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da örgün ve yaygın eğitim politikalarının belirlenmesi ve geliştirilmesinde, genel sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığı'na verilmiştir. Sistem örgün ve yaygın eğitimden meydana gelmiş ve bunların birbirinin tamamlayıcısı olduğu belirtilmiştir.⁹⁸

Bunların yanı sıra ülkemizde halk eğitiminin geçmişi cumhuriyetin ilk yıllarına dek uzanmaktadır. Yeni Türk harflerinin kabulü sonrasında 1927 yılında açılan Halk Dershaneleri ve 21 Kasım 1928'de yürürlüğe giren yasa ile kurulan Millet Mektepleri'nin; bu kapsamda yürütülen okuma-yazma seferberliğinin, geniş bir halk eğitimi uygulaması olduğu kabul edilmektedir. Günümüzde bile halk eğitimi, toplumsal bellekte yer eden izlenimi ile okuma-yazma kursları ile birlikte anılmaktadır.⁹⁹

Öncelikli olarak yetişkin eğitiminde rehberliğin amaçları şu şekilde açıklanabilecektir;

---

⁹⁷ Miser,R., “Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.35, S.1-2, Ankara, 2002, s.58.

⁹⁸ DPT., Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1999-2001 (Hayat boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu), Ankara, 2001, s.4.

- ✓ Bilgi vermek, yönleltmek ve güdülemek yoluyla bireyin gelişmesini sağlamak ve böylece de halk eğitiminin amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak
- ✓ Yetişkin eğitimi kurumlarının yürüttüğü kurslar hakkında çevreye bilgi vererek, eğitim arz ve talebi arasındaki dengeyi gerçekleştirmek
- ✓ Yetişkin eğitimi kurumlarının geliştirilmesine, amaçlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve giderek eğitim sisteminin gelişmesine katkıda bulunmak.¹⁰⁰

5.ÖZEL EĞİTİMDE MESLEKİ YÖNLENDİRME

Türkiye’de engelli bireylere yönelik ilk yasal düzenleme 12.10.1983 tarih ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ile yapılmıştır. Bu kanunun gereği olarak Üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı teşkilatı içerisinde engellilere hizmet üretecek birimler oluşturulmuştur. Bu Kanun ve Kanunun emrettiği yönetmelikler o dönemin uygulamalarını yönlendirmiştir. Kanunda tanım ve ilkeler, özel eğitim kurumları ve görevleri, özel gereksinimli çocukları tespit, yerleştirme, izleme ve çeşitli hükümleri içeren bölümler yer almış, bu Kanun doğrultusunda "Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği", "Özel Okullar Yönetmeliği", "Eğitilebilir Çocuklar İş Okulu Yönetmeliği" gibi yönetmelikler yayımlanmıştır.¹⁰¹

2916 sayılı yasa 4–18 yaş arası çocukları hedef almıştır. Ancak bugün de tartışıldığı gibi eğitim hizmetlerinin çok daha erken dönemlerden itibaren başlaması gerektiği gibi bu yasanın yetişkinleri kapsamaması neticesinde daha çağdaş olarak nitelendirebileceğimiz 30.05.1997 tarihinde 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kabul edilmiştir.¹⁰²

Bu kanun hükmünde kararname ayrıca özel eğitime gereksinimi olan bireylerin çağdaş eğitimle eğitilmeleri, eğitimlerinin yaygınlaştırılması, rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi gibi düzenlemelere de yer vermiş; bu haliyle de bu bireylerin topluma kazandırılmalarını amaçlamıştır. Özel eğitime tabi tutulacak bireyler konusunda en yeni düzenleme olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği de mesleki yönlendirme açısından önemli hükümlere yer vermiştir. Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

---

⁹⁹ Bozkaya,İ., “Halk Eğitiminde Müziğin Yeri ve Bursa’daki Halk Eğitimi Çalışmalarına Toplu Bakış”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.14, S.1, Bursa, 2001, s.108.

¹⁰⁰ Kurt,İ., a.g.e., s.201.

¹⁰¹ Akçamete,G., Türkiye’de Özel Eğitim, Eskişehir, 1998, s.198.

¹⁰² Akçamete,G., a.g.e., s.200.

- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- ✓ Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, iyileştirme hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.¹⁰³

Bireyin yaşamında olan farklılıklar normal yaşlılarıyla birlikte öğrenim görmelerine engel teşkil ediyorsa bu bireyin özel eğitim gereksinimi olduğu görülmektedir. Daha açık bir ifade ile bedensel, sosyal, zihinsel ya da duygusal farklılıklar nedeniyle normal eğitim hizmetlerinden yararlanamayanlara özel eğitim gerektiren birey denilmektedir. Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin ele alınışında birçok disiplinden uzmanın, sorunların çözümünde etkili olması gerektiği bilinmektedir. Bu açıdan mesleki rehberlik uzmanlarına da büyük görevler düşmektedir. Bu bireylerin toplumla bütünleşmeleri için meslek sahibi olmalarının büyük önemi bulunmaktadır ve özel eğitimlerinin yanı sıra bu bireylere özel bir mesleki yönlendirme yapılması bir zorunluluk olmaktadır. Türkiye’de özel eğitimin yaygınlaşması, öncelikli olarak günümüzde Başbakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu’nca yerine getirilen, kimsesiz ve yetimleri koruma, bakma, barındırma türü hizmetlerde başlamıştır. Özel eğitim hizmetlerinin örgün eğitim sistemi içinde yer alması ise 1889 yılında İstanbul Ticaret Mektebi bünyesinde işitme engelli çocuklara eğitim veren bir okulun açılması ile sağlanmıştır. Görme engellilerin bu gruba dâhil edilmesi ardından da, 1921 yılında İzmir’de özel bir sağır körler okulu açılmış ve okul 1950 yılına dek eğitim verdikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı’na devredilmiştir. 1950’den 1980 yılına kadar özel eğitim hizmetleri, İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir şube

---

¹⁰³ MEB., Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, 2007, s.8.

müdürlüğü tarafından yürütülmüş, 1980 yılında Özel Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş, 1983 yılında ise Genel Müdürlük Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülmüştür. 30.4.1992 tarihinde kabul edilen 3797 sayılı Kanunla da "Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü" kurulmuştur.¹⁰⁴

6.ÖĞRENCİLERİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Sadece bir ya da birkaç kişisel nitelik ile bireylerin mesleklere yönlendirilmesi doğru değildir. Çünkü bireyin meslek seçimini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır.¹⁰⁵

Kişinin meslek seçiminde kendi ilgi ve yeteneklerinin yanı sıra çevre koşulları da belirleyici olabilmektedir. Bu açıdan gerek aile, gerekse arkadaş grubu ve gerekse sosyo ekonomik durum meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin öğrenciyi meslek seçimi konusunda yönlendirirken göz önüne alması gereken sosyal çevre önemini korumaya devam etmektedir. Özellikle öğrencilerin yetiştiği aile ortamı meslek kararı verilmesinde belirleyici olmaya devam etmektedir. Aile ortamı, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren içerisinde yer aldığı, yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli bakım ve desteğin ona sunduğu sosyal bir ortamdır.¹⁰⁶

Çevrede anne babanın dışında hayranlık duyulan bir yetişkinin belli bir meslek dalında çalışması, bu yetişkinin model olarak alınmasına, çocuk veya gencin o mesleği seçmesine, ya da aksine çevredeki yetişkinlerden birinin belli bir iş alanında başarısız olması bireyin o meslek alanından uzaklaşmasına neden olabilmektedir.¹⁰⁷

Bireyin yaşadığı bölge, bu bölgede yaygın olan bir iş veya mesleğin bulunması, gencin yapacağı seçimi etkileyebilecektir. Bireyin sağlık koşulları, beceri ve özellikleri ne olursa olsun, ilk akla gelen meslek yakın çevresindeki mesleklerden biri olacaktır. Yakın çevredeki mesleklerin avantajları ve dezavantajları iyi bilindiğinden çevresel koşullar, bir gencin meslek seçiminde çekici veya itici olabilecektir.¹⁰⁸

6.1.Mesleki Yönlendirmede Ailenin Etkisi

Toplumdaki bireylerin yaşamını etkileyen gruplardan hiçbiri aile gibi çok yakından ve sürekli bir etkiye sahip değildir. Doğumdan ölüme dek aileler birey üzerinde etkili

¹⁰⁴ Akçamete,G., a.g., s.197-198.

¹⁰⁵ Kepçeoğlu,M., a.g.e., s.58.

¹⁰⁶ Özmen,S.K., "Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.37, S.2, Ankara, 2004, s.28.

¹⁰⁷ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.159.

¹⁰⁸ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.159.

olmaya devam etmektedir.¹⁰⁹

İnsanoğlunun tüm yaşamı boyunca verdiği kararlar içerisinde önemli bir yer tutan meslek seçimi konusunda şüphesiz ailenin büyük etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle kişinin sosyal çevresinin meslek seçimini etkilediği; bununla beraber bu sosyal çevre içerisinde ailenin büyük rolünün olduğu bilinmektedir. Anne babalar ergenlerin mesleki ve eğitsel planlarını etkileyen en önemli kişiler arasındadır. Anne babalar yalnızca aile ilişkilerinde sergiledikleri demokratik, otoriter ve kabul edici gibi tutumları değil, mesleki gelişimini destekleyici tutum ve davranışlarıyla da çocuklarının mesleki gelişim süreçlerini ve mesleki karar verme davranışlarını etkileyebilmektedir. Örneğin anne babalar mesleki gelişimine yardımcı olmak amacıyla çocuklarını meslekleri tanımaya yönlendirebilir, elde ettikleri bilgileri onlarla tartışabilir, onlarla ilgi duyduğu meslekler hakkında konuşabilir, çocuklarının yetenek ve ilgilerini fark etmeleri ve geliştirmeleri için değişik etkinlikler de bulunabilirler. Aynı zamanda anne babalar meslek seçim süreci, meslek seçiminde yetenek, ilgi değerler gibi faktörler ve meslekleri tanıma konularında bilgi düzeyleri artıkça daha olumlu tutumlar sergileyebilir.¹¹⁰

1980'li yıllar itibariyle meslek gelişimine aile sistem yaklaşımının uygulanması ile mesleki karar verme sürecinde ailesel aktörlerin üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bu konuda yapılan araştırmalarda sosyoekonomik düzeyinin, aile genişliğinin, kardeş sayısının, yaşam yerinin çocukların meslek seçimi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bununla beraber son yıllarda ergenin duygusal olarak ailesinden bağımsızlaşması, aile ilişkileri ve bu süreçte anne babaların sergiledikleri tutumlar üzerinde durulmaya başlanmıştır. Aşırı katı ve esnek tutum sergilenen ailelerde yaşayan ergenlerinin sağlıklı bir şekilde mesleki karar veremeyeceğini öne süren bu yaklaşımlarda; çok katı ya da esnek kuralların yer aldığı aile ortamının ergenin bireyselleşmesini önlediği ve bireyin karar verme becerisi olumsuz etkilediği belirtilmiştir.¹¹¹

Özgüven de çocukların ve gençlerin meslek seçiminde ailenin çeşitli yönlerden etkilerini şu şekilde maddeleştirmiştir;

- ✓ Ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları yetenek ve ilgileri

---

¹⁰⁹ Sağnak,G., “Patolojik Etkileşim Sistemi Olarak Aile”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, C.1, S.1, Ankara, 1984, s.133.

¹¹⁰ Hamamcı,Z.,-Hamurlu,M.K., “Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, C.6, S.10, Malatya, 2005, s.57-58.

¹¹¹ Hamamcı,Z.,-Hamurlu,M.K., a.g.m., s.57.

doğrultusunda meslek seçme şansına sahip olabilmektedir. Ekonomik ve kültürel olanakları elverişsiz olan ailelerde genellikle kısa zamanda para getirecek veya mevki sağlayacak bir iş tercih edilmektedir.

- ✓ Baba otoritesinin egemen olduğu ve baba mesleğini sürdürme çabası içerisinde olan ailelerde çocukların başarısı ve mutluluğundan çok baba mesleğini desteklemesi ve sürdürmesi istenir ve küçük yaştan itibaren baba mesleğini desteklemesi ve sürdürmesi istenir. Genç isteyerek ya da istemeyerek baba mesleğine yönelir. Bazı durumlarda ise çocuk ailesine başkaldırır, çocuk aile ilişkileri bozulur, bazen de kopar.
- ✓ Bazı aileler kendi yaşamlarında gerçekleştiremedikleri arzuları çocuklarının yaşamında gerçekleştirmek isterler. Baba ve anne gençliğinde giremedikleri bir iş alanında çalışması ya da okuyamadığı çocuklarının okuyup meslek sahibi olması yönünde baki yapar ve zorlarlar. Gencin ilgi ve yetenekleri bu koşulda pek göz önünde tutulmaz.
- ✓ Bazı aileler de, erken yaşlardan başlayarak ya kendi mesleklerinin veya bazı işlerin önemli ve itibarlı olduğu yönünde çocuklarını etkilerler. Bu şekilde aile, dolaylı bir biçimde gencin meslek seçimini etkiler.
- ✓ Bazı aileler de liberal bir tutumla, meslek seçiminde, çocuklarını tamamen serbest bırakırlar. Aile meslek konusunda çocuğunu yönlendirmekten kaçınarak sorumluluktan da kurtulduğunu düşünür.
- ✓ Meslek seçimi konusunda çocuğa yardımcı olmaya çalışan, çocuğun yetenek, beceri ve ilgilerini göz önünde tutarak, yol gösteren, meslek seçimi konusunda onu uyaran, fedakârlıktan kaçınmayan aileler de çöktür. Bilgili ve bilinçli bir şekilde çocuklarının meslek seçimini olumlu yönde etkileyen aileler olduğu gibi, iyi niyetli ve anlayışlı olmakla birlikte meslek seçimi konusunda çocuklarına yardımcı olamamanın sıkıntısı içinde olan aileler de bulunmaktadır.¹¹²

Ailenin Ekonomik Yapısı: Bireylerin hayatında ailenin ekonomik yaşamının büyük etkileri bulunmaktadır. Bireylerin tümü belirli bir sosyal sınıfta doğar ve o sınıfın değerlerini benimseyerek yetişir. Bireyin seçeceği meslek de içinde bulunduğu sosyal çevreden önemli oranda etkilenmektedir. Bu nedenle bireyin sosyal geçmişi, kısacası ailesinin sosyo ekonomik durumu kariyer seçimini etkileyen temel faktörlerdendir. Sosyo

ekonomik statü bireyin toplumsal ve ekonomik statülerini kapsayan bir kavramdır. Sosyal sınıf incelendiğinde sosyo ekonomik statü de açıklığa kavuşturulmuş olmaktadır. Sosyal sınıfın birçok tanımı olmakta; Newcomb bunu 3 grupta toplamaktadır;

- ✓ Bir objektif kategori olarak sosyal sınıf, mesken kirası, meslek ve tahsil gibi objektif olarak saptanması mümkün değişkenleri kapsamaktadır. Bu değişkenler hakkında geçerli ve güvenilir bilgiler toplanabildiği oranda gerçeğe yakın bir sosyal sınıf tanımı yapılabilir. Genelde sosyologların tercih ettiği tanımlama da budur.
- ✓ Bireyin kendisinin ait olduğu grubu, alt, orta ve üst olarak algılaması diğer bir sosyal sınıf tanımını ortaya çıkarmaktadır. Bu aslında sosyal psikolojideki pozitif müracaat grubu kavramının benzeridir.
- ✓ Sosyal sınıf bireyin ilişki kurduğu veya kurmakta serbest hissettiği grup olarak da tanımlanabilmektedir.¹¹³

Ailelerin sosyo ekonomik yapısının çocuğun mesleğini etkileyebilmesi en fazla çocuğun eğitim sürecinde ortaya çıkmaktadır. Eğer sosyoekonomik taban; ebeveynin gelir, meslek ve eğitim seviyesi olarak tanımlanırsa, bu taban yükseldikçe okula gitme süresi de artmaktadır. Ayrıca bu taban çocukların okuldaki başarısı ile de önemli bir ilişki arz etmektedir. Düşük sosyoekonomik seviyeye sahip ailelerin çocukların okuldaki dikkatleri ve okumaya olan motivasyonlarının düşük olduğunu göstermiştir. Sewell, Haller, Strauss ve Turner'ın yaptıkları araştırmalara göre ailenin sosyoekonomik durumu yükseldikçe daha prestijli ve ödüllü mesleki pozisyonlara olan eğilimlerinin de arttığını göstermiştir.¹¹⁴

Ailenin Eğitim Düzeyi: Ailelerin eğitim düzeyi de meslek seçiminde sosyoekonomik durum ve anne babanın mesleği gibi belirleyici olabilmektedir. Bunun en önemli nedeni de iyi eğitim görmüş ailelerin gençleri olumlu olarak yönlendirmesinin yanı sıra gelecekteki meslekleri konusunda da daha profesyonel işlerle ilgilenmelerini teşvik etmesidir. Tüm bunların dışında yüksek eğitim düzeyindeki aileler çocuklarına sağladıkları olanaklarla daha yapıcı olmakta ve çocuğun okuldaki durumuyla daha ilgili olmaktadır. Bu durum çocuğun akademik başarısı olduğu kadar sosyal gelişimi açısından da yapıcı bir tutum olarak görülmektedir. Ancak eğitimsiz ailelerde çocukların zihinsel gelişimi de elverişsiz olmakta ve ailenin eğitime karşı tutumunda geleneksel kalıplar belirleyici

---

¹¹² Özgüven, İ.E., a.g.e., s.160-161.

¹¹³ Uysal, Ş., a.g.e., s.100.

¹¹⁴ Ulusoy, D., "Eğitim ve Sosyal Eşitlik", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.13, S.1-2, Ankara, 1996, s.65.

olmaktadır. Erçeleb'e göre ailenin eğitime bakışı içinde bulunduğu ortamdan büyük ölçüde etkilenmektedir.¹¹⁵

Ailenin Mesleği: Geçmişte olduğu gibi ailede yetişen bireyin mesleki gelişimini ailede devam ettirmesi, aile işini sürdürmesi, günümüzde mesleki alanların artmasının bireylerin kendi kararlarını kendilerinin vermek istemesi sonucu azalmışsa da, ailenin genç üzerinde belirleyiciliği, ebeveynlerin mesleğinin saygın bir meslek olması ölçüsünde, gençler bildikleri meslekleri tercih etmeye daha yakın kabul edilmektedir. Yapılan uzun süreli araştırmalara göre ebeveynin sadece meslek seçiminde değil, işteki yeterlilik, başarı ve doyum konusunda da çocuğa rol modeli oluşturduğunu göstermektedir. Ayrıca ergenlerin bilmedikleri mesleklerden çok bildikleri meslek olan anne ya da babasının mesleğini seçme konusunda; baba ile olan yakınlık ve baba mesleğinin saygın bir meslek olmasının da önemli ölçütler olduğu kabul edilmektedir. Anne babanın dışında aile içerisinde kardeşlerin de meslek tercihinde etkili olduğu savunulmaktadır. Yapılan bir araştırmada kardeşler ve cinsiyetleri ergenlerin meslek tercihini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Erkek kardeşi olan erkek çocuklar erkeksi meslek ilgilerine, kız kardeşi olan kız çocukları ise kadınsı meslek ilgisine sahip olduğu saptanmıştır.¹¹⁶

Sosyologların öne sürdüğü baba mesleği ile çocuğun mesleği arasındaki sosyal statü farklılığı, çoğu zaman meslek seçiminde de görülmektedir. Türk toplumunda da özellikle görülmektedir. Böylece sosyal statü bakımından alt gruplarda olan meslek sahibi babaların çocukları daha üst gruptaki mesleklere güdülenmektedir.¹¹⁷

6.2.Mesleki Yönlendirmede Okulun Etkisi

Okul günümüzün en yaygın toplumsal kurumlarından birisidir ve süreleri değişse de hemen hemen her ülkede okula gitmek zorunludur. Eğitimin zorunlu hale getirilerek toplumun tüm katmanlarına yayılmasını gerektiğini savunanlar fırsat eşitliği yaratarak toplumda dikey hareketliliğin yaşanacağını savunmaktadır. Ancak 50'li ve 60'lı yıllarda yapılan araştırmalar öğrencinin akademik başarısında okul ve öğretmenden ziyade ailenin etkisinin bulunduğunu göstermesi eğitim dünyasında yoğun bir karamsarlığa neden olmuştur. Ancak 80 ve 90'lı yıllarda yapılan araştırmalarda, okullarda gözlemlenen öğrenciler arası başarı farklılıklarının sadece sosyo ekonomik statüsü ile

---

¹¹⁵ Erçeleb,H., "Aile ve Eğitim", Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.1, Denizli, 1996, s.60-61.

¹¹⁶ Temel,F.,-Aksoy,A., a.g.e., s.135.

¹¹⁷ Uysal,Ş., a.g.e., s.116.

açıklanamayacağını belirtmiştir. Bu araştırmalarda da öğrencilerin başarısında okul ve öğretmenlerin niteliklerinin daha önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.¹¹⁸

Başta da belirttiğimiz gibi bireylerin mesleklerini büyük ölçüde etkileyen eğitim sürecinde okulun olanaklarının, okul ortamının ve öncelikli olarak öğretmenlerin büyük etkisi bulunmaktadır. Okulun niteliği bu açıdan mesleki yönlendirme açısından belirleyici olabilmektedir. Örneğin meslek liselerinde okuyan gençlerin bu liselerin alanlarındaki meslekleri sürdürmesi beklenmektedir. Ancak mesleki yönlendirmenin en önemli özelliklerinden birisi de verilen kararların geri dönülemez olarak değerlendirilmemesidir. Gençler ilköğretim sonrasında yöneldikleri meslek liselerinin konusu olan işi, ilerleyen yıllarda yapmak istemeyebilirler. Bu nedenle yönlendirmenin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi de çok önemlidir. En genel ifade ile kişilerin meslek tercihlerinde okulun niteliğinin belirleyici olmasına yüksek öğretimde de rastlanmaktadır. Ülkemizde de üniversite sayısının artmasına rağmen üniversiteye girmek isteyen öğrenci sayısındaki büyük yığılma nedeniyle üniversiteler belli derecelere giren öğrencileri çeşitli teşviklerle kendilerine çekmek istemektedir. Bu açıdan ilgili üniversitenin olanakları ve sunduğu imkânlar; öğrencinin okul tercihini, belki de istediği bölümü etkileyebilmektedir. Ancak buna rağmen yapılan araştırmalara göre üniversite öğrencileri hem sınıf hem de bölüm değişkenlerine göre okul seçiminde çok etkili olduğunu belirttikleri faktör üniversitenin ilgi alanlarına uygun bölümlerinin bulunup bulunmamasıdır.¹¹⁹

Okulun Fiziki Yapısı ve İmkânları; Kişilerin eğitimlerinde birincil öneme sahip okullar mesleki yönlendirme açısından da farklı niteliklere sahiptir. Özellikle öğrencilerin ilköğretimin sonunda ve ortaöğretimin başında çeşitli programlara yönlendirilmeleri çeşitli ölçme, değerlendirme araçları ile bireyi tanıma tekniklerinden yararlanılarak elde edilen bilgilere ve ölçümlere göre yapılmalıdır. Ancak ülkemiz örneğinden açıklarsak; Türkiye'deki okulların her biri, yöneltme hizmeti için gerekli ölçme araçları, çeşitli psikolojik testler, teknikler ve bu amaçla eğitilmiş personel yönünden yeterli derecede donatılmış değildir.¹²⁰

Görülüyor ki toplumda meydana gelen sosyal değişmelerin, okul üzerinde hâsıl olan etkileri eğitimin içeriğinin de değişmesine neden olmaktadır. Bu nedenlerle okul

---

¹¹⁸ Tatar,M., “Okul ve Öğretmenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi”, Milli Eğitim Dergisi, S.171, Ankara, 2006, s.156-159.

¹¹⁹ Cerit,Y., “Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri”, Milli Eğitim Dergisi, S.173, Ankara, 2007, s.325-326.

¹²⁰ Özgüven,İ.E., a.g.e., s.142.

üzerindeki bu değişimlerin özellikle toplumun bütünü düşünülerek gerçekleştirilmelidir. Her sosyal değişimlerde okulun fonksiyonlarındaki değişiklikler toplumları olumsuz etkileyecektir. Zira okul yukarıda saydığımız değerlerde bir kurum olması nedeniyle, toplumların geleceklerini tayin ettikleri yegâne kurumlardır.

6.3.Mesleki Yönlendirmede Sosyal Çevrenin Etkisi

Bireylerin meslek tercihlerinde bir değişken de kişilerin yaşadığı sosyal çevre olmaktadır. Her insan belli özelliklerinin yanı sıra içinde bulunduğu toplumsal koşullardan etkilenmektedir. Bu açıdan insan sosyal çevresiyle etkileşim halinde bir gelişim göstermektedir. Bireylerin meslek tercihlerinde etkilendikleri alanlardan biri de içinde bulunduğu sosyal çevresi olmaktadır. Örneğin Dusek tarafından yapılan bir araştırmaya göre dokuzuncu sınıf öğrencileri meslek seçiminde etken olan kişileri değerlendirirken akranlarını düşük sıraya yerleştirmişken; 25 yaş dolaylarındaki bireyler ise meslek tercihlerinde etkenlerde akranlarını babadan sonra ikinci sıraya yerleştirmişlerdir.¹²¹

Sosyal Çevrenin Ekonomik Özellikleri: Bireyin tüm davranışlarına etki eden en önemli toplumsal faktörlerin başında içinde bulunduğu sosyal sınıf gelmektedir. Bu açıdan yapılan araştırmalar alt sosyal sınıfta bulunan çocuklar ve üst sosyal sınıfta bulunan çocukların farklı mesleki gelişim süreci geçirdiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla üst statüdeki ailelerin çocukları profesyonel meslekleri tercih etmek için gerekli şartlara sahip olurken, alt statüdeki ailelerin çocukları ise daha çok yarı profesyonel ya da profesyonel olmayan meslekleri seçme eğilimi göstermektedir.¹²²

---

¹²¹ Temel,F.,-Aksoy,A., a.g.e., s.136.

¹²² Uysal,Ş., a.g.e., s.101.

II. BÖLÜM

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

1.BULGULAR

Çalışmamızın bu kısmında, meslek lisesi öğrencilerinin mesleki yönelimlerine etki eden faktörleri bulmayı amaçlayan alan araştırmamızda elde ettiğimiz demografik bulgular, ailenin etkisine yönelik bulgular, okulun etkisine yönelik bulgular ve sosyal çevrenin etkisine yönelik bulgular olmak üzere dört başlık altında analiz edilerek değerlendirilecektir.

1.1.Demografik Bulgular

Tablo No: 2 Okul Adı ve Cinsiyet

Okulunuzun Adı ve Cinsiyetiniz	10.Sınıf Öğrenci Sayısı			Denek Sayısı			Katılım Oranı (%)
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	
ÖRNEKLEM							
Atakent İMKB. End. M.L.	160	263	423	36	64	100	10
Atatürk Kız M.L.	211	298	509	45	55	100	10
Doktor Oktay Duran Matbaa M.L.	180	277	457	36	64	100	10
Halkalı İMKB M.L.	202	297	499	45	55	100	10
Halkalı Tic. ve And. Tic. M.L.	202	302	504	40	60	100	10
İsmet Aktar End. M.L.	221	314	535	40	60	100	10
Küçükçekmece Tic. ve And. T.M.L.	212	291	503	45	55	100	10
Nahit Mentеше End. M.L.	262	339	601	45	55	100	10
Tasev Ayakkabıcılık End. M.L.	120	203	323	36	64	100	10
Zehra-Mustafa Dalgıç Tic. M.L.	221	306	527	40	60	100	10
TOPLAM	1991	2890	4881	408	592	1000	100

Yukarıdaki tabloya göre araştırmamıza katılan 1000 kişinin hangi okullardan oldukları görülebilir. Buna göre denekler her biri yüzer kişiden oluşan İstanbul İli Küçükçekmece İlçesindeki bütün Meslek Liselerinden seçilmiştir. Seçilen okul isimleri şu şekildedir; Nahit Mentеше Endüstri Meslek Lisesi, İsmet Akdar Endüstri Meslek Lisesi, Halkalı Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Küçükçekmece Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi, Zehra Mustafa Dalgıç Ticaret Meslek Lisesi, Doktor Oktay Duran Matbaa Meslek Lisesi, Atakent İmkb Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Atatürk Kız Meslek ve Anadolu Meslek Lisesi, Halkalı İmkb Meslek Lisesi, Tasev Ayakkabı Anadolu Meslek ve Endüstri ve Meslek Lisesi.

Bu bölümde ailenin eğitim durumu, mesleği ve geliri gibi demografik özellikler ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim değişkenleri arasında çapraz tablolar oluşturulup, ilgileşim değerlerine bakılacaktır. Ayrıca değişkenler arasında ilişki varlığı ya da yokluğu yorumlanacaktır.

Yukarıdaki tabloya göre araştırmamıza katılanlardan 408 kişinin kız, 592 kişinin ise erkek olduğu görülmektedir. Araştırmamızın örneklemini oluşturan Küçükçekmece ilçesindeki bütün resmi meslek liseleri ve 2007–2008 eğitim öğretim yılının onuncu sınıflarında 1991 kız, 2890 erkek olmak üzere toplam 4881 öğrenci bulunmaktadır. Bunların %40,8'i kız olduğunda 408 kız, %59,2'si erkek olduğundan 592 erkek öğrenci denek olarak seçilmiştir.

Tablo No: 3 Yaş

Yaşınız	Kişi	%	Geçerli (%)
14	3	0,3	0,3
15	21	2,1	2,1
16	653	65,3	65,4
17	271	27,1	27,1
18	51	5,1	5,1
Cevap Vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre deneklerin yaşları 14 ve 18 arasında değiştiği görülmektedir. Yaşı 16 olan öğrenciler 653 kişi ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Diğer deneklerin yaşlarına bakacak olursak 3 kişi 14 yaşında, 21 kişi 15 yaşında, 271 kişi 17 yaşında, 51 kişi ise 18 yaşındadır.

Kişinin meslek seçiminde kendi ilgi ve yeteneklerinin yanı sıra sosyo ekonomik koşulları da belirleyici olabilmektedir. Bu açıdan gerek aile, gerekse arkadaş grubu ve gerekse sosyo ekonomik durum meslek seçiminde etkili olmaktadır. Bu nedenle eğitimcilerin öğrenciyi meslek seçimi konusunda yönlendirirken sosyo ekonomik çevre şartlarını göz önüne alması gerekir. Belirleyici rol oynayan aile ortamında öğrenciyi etkileyebilecek değişkenlerin başında ailenin sosyo ekonomik şartları, eğitim durumu ve meslek gelmektedir. Bu nedenle öğrenci ailelerinin hem anne hem de babaların eğitim durumları, meslekleri ve ailenin aylık gelir seviyelerinin ortaya konulması gerekir.

Araştırmamızın teorik kısmında bahsedildiği üzere aile, bireyin hayatında ilk çevre olması nedeniyle ailenin eğitim durumu, mesleği ve gelirleri bireyin meslek seçiminde büyük etkileri olan bir kurumdur. Bu sebeple bu bölümde deneklerin mesleki yönelimleri açısından ailenin bu özelliklerinin etkisinin olup olmadığı ve etkili ise seviyelerini inceleyeceğiz. Araştırmamızın teorik kısmında ekonomik ve kültürel düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları yetenek ve ilgileri doğrultusunda meslek seçme şansına daha fazla sahip olabileceklerinden bahsetmiştik.

Tablo No: 4 Annelerinin Eğitim Durumu

Annelerin Eğitim Durumu	Kişi	%	Geçerli (%)
Okuryazar Değil	76	7,6	7,6
Okuryazar	48	4,8	4,8
İlköğretim	627	62,7	62,7
Ortaöğretim	220	22	22
Ön Lisans	12	1,2	1,2
Lisans	17	1,7	1,7
TOPLAM	1000	100	

Tablo No: 5 Babalarının Eğitim Durumu

Babaların Eğitim Durumu	Kişi	%	Geçerli (%)
Okuryazar Değil	13	1,3	1,3
Okuryazar	29	2,9	2,9
İlköğretim	558	55,8	55,8
Ortaöğretim	326	32,6	32,6
Ön Lisans	25	2,5	2,5
Lisans	49	4,9	4,9
TOPLAM	1000	100	

Annelerinin eğitim durumuna bakıldığında 627 kişi ile büyük çoğunluğun ilköğretim seviyesinde oldukları görülmektedir. 220 kişinin eğitim durumlarının ise orta öğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. Toplamda deneklerin %84,7'sinin eğitim durumlarının ilköğretim ve orta öğretim seviyelerinde olduğu görülmektedir. Diğer eğitim durumu seviyelerine bakacak olursak; 76 kişinin okuryazar olmadığını, 48 kişinin

okuryazar olduğunu 12 kişinin ön lisans seviyesinde olduğunu ve 17 kişinin de lisans seviyesinde olduğu tabloda görülmektedir.

Babalarının eğitim durumuna bakıldığında 558 kişi ile büyük çoğunluğun ilköğretim seviyesinde oldukları görülmektedir. 326 kişinin eğitim durumlarının ise orta öğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. Toplamda deneklerin %88,4'ünün eğitim durumlarının ilköğretim ve orta öğretim seviyelerinde olduğu görülmektedir. Diğer ailelerin eğitim durumu seviyelerine bakacak olursak; 13 kişinin okuryazar olmadığını, 25 kişinin ön lisans seviyesinde olduğunu, 29 kişinin okuryazar olduğunu ve 49 kişinin de lisans seviyesinde olduğu tabloda görülmektedir.

Hem annelerinin hem de babalarının eğitim durumlarında büyük çoğunluğun ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. Toplamda ailelerin %90'a yakını eğitim durumu bu iki seviyeden oluştuğu görülmektedir. Annelerin ve babaların arasındaki farklılık ise; okuryazar olmayanların sayısı annelerde daha fazla olduğu görülmektedir. Babalarda okuryazar olmayanların sayısı 13 kişi iken bu sayı annelerde 76 kişiye yükseldiği görülmektedir.

Araştırmamızın teorik kısmında iyi eğitim görmüş ailelerin gençleri olumlu olarak yönlendirmesinin yanı sıra gelecekteki meslekleri konusunda da daha profesyonel işlerle ilgilenmelerini teşvik etmesidir. Tüm bunların dışında yüksek eğitim düzeydeki aileler çocuklarına sağladıkları olanaklarla daha yapıcı olmakta ve çocuğun okuldaki durumuyla daha ilgili olmaktadır. Bu durum çocuğun akademik başarısı olduğu kadar sosyal gelişimi açısından da yapıcı bir tutum olarak görülmektedir. Ancak eğitimsiz ailelerde çocukların zihinsel gelişimi de elverişsiz olmakta ve ailenin eğitime karşı tutumunda geleneksel kalıplar belirleyici olmaktadır.

Tablo No: 6 Okulu İlgi, İstek ve Yetenekleri Doğrultusunda Kendim Tercih Edip Etmedikleri

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	71	7,1	7,1
Katılmıyorum	115	11,5	11,5
Kararsızım	174	17,4	17,4
Katılıyorum	345	34,5	34,5
Kesinlikle Katılıyorum	295	29,5	29,5
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre araştırmamıza katılanlardan 640 kişinin “tamamıyla kendi yeteneklerim, ilgi ve isteğim doğrultusunda bu okulu tercih ettim” ifadesine olumlu cevap, 186 kişi ise olumsuz cevap verdiği görülmektedir. Tabloya göre 174 kişi ifade ile ilgili kararsız oldukları görülmektedir. Bu tablodan çıkarılabilecek sonuç deneklerin %64'lk bir bölümü için okul tercihinde kişinin kendi istekleriyle gerçekleşmesinin önemi düşünüldüğünde bu oranın iyi bir oran olduğu görülmektedir.

Analizimiz ifadeye olumlu cevap verenler arasında yapılmıştır.

Tablo No: 7 Deneklerin Ortalaması

Okulu İlgi, İstek ve Yeteneklerim Doğrultusunda Kendim Tercih Ettim.	Kişi	Olumlu Cevap %	Katılım Ortalaması %
Kız	408	306	75,0
Erkek	592	334	56,4
TOPLAM	1000	640	

Yukarıdaki tabloya göre cinsiyet ile öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda kendim tercih ettim arasında farklılık olup olmadığı sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre 408 kız öğrenciden 306 'sı olumlu cevap verirken 592 erkek öğrenciden ise 334 ' olumlu cevap vermiştir. Yani Okulu İlgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda kendisinin tercih ettiğini söylemiştir. Temel istatistiklerine bakıldığında kızların ortalaması erkeklerin ortalamasından daha yüksektir.

Sonuç olarak gruplar arasında kendi tercihlerine ilişkin okul seçme açısından farklılık vardır. Bir başka ifade ile kızlar erkeklere göre ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda okul tercihi yapmaları açısından daha serbesttir.

Aşağıdaki tabloya göre beklenenin aksine bu iki değişken arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Ancak bu ilişkinin olmamasının sebebi anne eğitim durumları frekans tablosuna bakıldığına %62,7'sinin ilköğretim seviyesinde olmasından kaynaklanmaktadır. Tek bir grup için bu kadar yüksek bir oran olduğundan değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır. Bir başka ifade ile denekler okullarını kendilerinin tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu bağlamda aile eğitimi deneklerin mesleki yönelimlerine etki eden bir unsur olarak görülmemektedir.

Tablo No: 8 Annenin Eğitim Durumu ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.						
Annenizin Eğitim Durumu	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	6	16	12	19	23	76
Okuryazar Değil	0,079	0,211	0,158	0,25	0,302	1
Tercih Ortalama	0,085	0,139	0,069	0,055	0,078	0,076
Kişi	2	6	4	21	15	48
Okuryazar	0,042	0,125	0,083	0,438	0,312	1
Tercih Ortalama	0,028	0,052	0,023	0,061	0,051	0,048
Kişi	46	68	116	221	176	627
İlköğretim	0,073	0,108	0,164	0,352	0,303	1
Tercih Ortalama	0,648	0,591	0,667	0,641	0,597	0,627
Kişi	15	22	37	72	74	220
Ortaöğretim	0,068	0,1	0,14	0,327	0,365	1
Tercih Ortalama	0,211	0,191	0,213	0,209	0,251	0,22
Kişi	1	2	1	6	2	12
Ön Lisans	0,083	0,167	0,14	0,5	0,11	1
Tercih Ortalama	0,014	0,017	0,006	0,017	0,007	0,012
Kişi	1	1	4	6	5	17
Lisans	0,059	0,059	0,128	0,353	0,401	1
Tercih Ortalama	0,014	0,01	0,022	0,017	0,016	0,017
Kişi	71	115	174	345	295	1000
TOPLAM	0,071	0,114	0,174	0,345	0,296	1
Tercih Ortalama	1	1	1	1	1	1

Aşağıdaki tabloya göre en yüksek gözlem değerinin 202 kişi ile babasının eğitim durumunun ilköğretim ve ifadeye katılım ölçeğinin ise katılıyorum olduğu görülmektedir. Ancak bu gözlem değeri sonuçları yorumlamada yanıltıcı olabilir, çünkü baba eğitim durumuna bakıldığında 558 kişinin eğitim durumunun ilköğretim seviyesinde olduğu görülmektedir. Bu tabloda da anne eğitim durumunda olduğu gibi baba eğitim durumunda büyük çoğunluğu ilköğretim seviyesinde olduğu için diğer gruplar doğru bir şekilde dağılım gösterememiştir ve değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır.

Tablo No: 9 Babanın Eğitim Durumu ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim karşılaştırması

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.						
Babanızın Eğitim Durumu	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	0	1	1	4	7	13
Okuryazar Değil	0	7,7	7,7	30,8	53,8	100
Tercih Ortalama	0	0,9	0,6	1,2	2,4	1,3
Kişi	2	2	4	14	7	29
Okuryazar	6,9	6,9	13,8	48,3	24,1	100
Tercih Ortalama	2,8	1,7	2,3	4,1	2,4	2,9
Kişi	38	72	99	202	147	558
İlköğretim	6,8	12,9	17,7	36,2	26,3	100
Tercih Ortalama	53,5	62,6	56,9	58,6	49,8	55,8
Kişi	27	32	58	106	103	326
Ortaöğretim	8,3	9,8	17,8	32,5	31,6	100
Tercih Ortalama	38	27,8	33,3	30,7	34,9	32,6
Kişi	1	4	3	2	15	25
Ön Lisans	4	16	12	8	60	100
Tercih Ortalama	1,4	3,5	1,7	0,6	5,1	2,5
Kişi	3	4	9	17	16	49
Lisans	6,1	8,2	18,4	34,7	32,7	100
Tercih Ortalama	4,2	3,5	5,2	4,9	5,4	4,9
Kişi	71	115	174	345	295	1000
TOPLAM	7,1	11,5	17,4	34,5	29,5	100
Tercih Ortalama	100	100	100	100	100	100

Yukarıdaki tabloya göre beklenenin aksine bu iki değişken arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Ancak bu ilişkinin olmamasının sebebi anne eğitim durumları frekans tablosuna bakıldığında %62,7'sinin ilköğretim seviyesinde olmasından kaynaklanmaktadır. Tek bir grup için bu kadar yüksek bir oran olduğundan değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır. Bir başka ifade ile denekler okullarını kendilerinin tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu bağlamda aile eğitimi deneklerin mesleki yönelimlerine etki eden bir unsur olarak görülmemektedir.

Babaların ve anne eğitim durumlarının ilk ve Ortaöğretim olması nedeniyle aslında deneklere ebeveyn etkisinde kalmadan kendi ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda seçim yapma şansı vermektedirler. Sonuç olarak ebeveynler, meslek seçiminde çocuklarının ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda, meslekleri tanıma konularında bilgi düzeyleri artıkça daha olumlu tutumlar sergileyebilir. Bu sebeple öğrencilerin iyi ve doğru bir şekilde tercih yapmalarında etkili bir rol oynaması beklenen ebeveyn eğitimine de gereken önem verilmelidir. Bu nedenle araştırmamıza katılan denekler, %64'lük bir oranla büyük çoğunluğunun kendi ilgileri, istekleri ve yetenekleri doğrultusunda okullarını tercih etkilerini beyan etmektedirler.

Aşağıdaki tabloda annelerinin meslek dağılımlarına bakıldığında en yüksek dilimin %79,6'lık bir oranla ev kadınlarının oluşturduğu görülmektedir. Diğer meslek gruplarına bakıldığında 141 kişi işçi, 9 kişi esnaf, 8 kişi işveren, 14 kişinin memur olarak çalışmaktadır, 32 kişi ise emeklidir.

Tablo No: 10 Annelerinin Mesleği

Anninizin Mesleği	Kişi	%	Geçerli (%)
Ev Hanımı	796	79,6	79,6
İşçi	141	14,1	14,1
Memur	14	1,4	1,4
Esnaf	9	0,9	0,9
İşveren	8	0,8	0,8
Emekli	32	3,2	3,2
TOPLAM	1000	100	

Tablo No: 11 Babalarının Mesleği

Babanızın Mesleği	Kişi	%	Geçerli (%)
Çalışmıyor	50	5	5
İşçi	489	48,9	48,9
Memur	66	6,6	6,6
Esnaf	152	15,2	15,2
İşveren	68	6,8	6,8
Emekli	175	17,5	17,5
TOPLAM	1000	100	

Babalarının meslek dağılımlarına bakıldığında en yüksek dilimin %48,9'luk bir oranla denek sayısının yarısı kadar kişinin işçi olduğu görülmektedir. Diğer meslek gruplarına bakıldığında 175 kişinin emekli, 152 kişinin esnaf, 68 kişinin işveren, 66 kişinin memur olduğu görülmektedir. Herhangi bir meslekte çalışmayanların sayısı ise 50 kişidir.

Tablo No: 12 Annelerinin Mesleği ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.						
Annenizin Mesleği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	41	59	128	309	259	796
Ev Hanımı	5,2	7,4	16,1	38,8	32,5	100
Tercih Ortalama	57,7	51,3	73,6	89,6	87,8	79,6
Kişi	13	35	33	28	32	141
İşçi	9,2	24,8	23,4	19,9	22,7	100
Tercih Ortalama	18,3	30,4	19	8,1	10,8	14,1
Kişi	2	4	6	1	1	14
Memur	14,3	28,6	42,9	7,1	7,1	100
Tercih Ortalama	2,8	3,5	3,4	0,3	0,3	1,4
Kişi	0	0	4	2	3	9
Esnaf	0	0	44,4	22,2	33,3	100
Tercih Ortalama	0	0	2,3	0,6	1	0,9
Kişi	3	2	1	2	0	8
İşveren	37,5	25	12,5	25	0	100
Tercih Ortalama	4,2	1,7	0,6	0,6	0	0,8
Kişi	12	15	2	3	0	32
Emekli	37,5	46,9	6,3	9,4	0	100
Tercih Ortalama	16,9	13	1,1	0,9	0	3,2
Kişi	71	115	174	345	295	1000
TOPLAM	7,1	11,5	17,4	34,5	29,5	100
Tercih Ortalama	100	100	100	100	100	100

Yukarıdaki tabloya göre beklenenin aksine bu iki değişken arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Ancak bu ilişkinin olmamasının sebebi anne eğitim durumlarına bakıldığında %79,6'sının ev hanımı olmasından kaynaklanmaktadır. Tek bir grup için bu kadar yüksek bir oran olduğundan değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır. Denekler

okullarını ailesinin etkisinde kalmadan kendilerinin tercih ettiklerini belirtmektedir. Anne mesleği deneklerin mesleki yönelimlerine etki eden bir unsur olarak görülmemektedir.

Aşağıdaki tabloya göre en yüksek gözlem değerinin 166 kişi ile babasının mesleğinin işçi, ifadeye katılım ölçeğinin ise katılıyorum olduğu görülmektedir. Baba mesleği bakıldığında 489 kişinin mesleğinin işçi olduğu görülmektedir. Bu tabloda da annelerinin mesleğinde olduğu gibi babalarının mesleğinde de büyük çoğunluğun tek bir seviyesinde olduğu için diğer gruplar doğru bir şekilde dağılım gösterememiştir ve değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır.

Tablo No: 13 Babalarının Mesleği ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.						
Babanızın Mesleği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	4	6	10	15	15	50
Ev Hanımı	5,6	5,2	5,7	4,3	5,1	100
Tercih Ortalama	0,7	2,7	12,2	26,8	19,2	5
Kişi	32	54	90	166	147	489
İşçi	45,1	47	51,7	48,1	49,8	100
Tercih Ortalama	5,7	24,7	109,8	296,4	188,5	48,9
Kişi	7	9	13	19	18	66
Memur	9,9	7,8	7,5	5,5	6,1	100
Tercih Ortalama	1,2	4,1	15,9	33,9	23,1	6,6
Kişi	8	14	15	70	45	152
Esnaf	11,3	12,2	8,6	20,3	15,3	100
Tercih Ortalama	1,4	6,4	18,3	125	57,7	15,2
Kişi	6	10	12	20	20	68
İşveren	8,5	8,7	6,9	5,8	6,8	100
Tercih Ortalama	1,1	4,6	14,6	35,7	25,6	6,8
Kişi	14	22	34	55	50	175
Emekli	19,7	19,1	19,5	15,9	16,9	100
Tercih Ortalama	2,5	10	41,5	98,2	64,1	17,5
Kişi	71	115	174	345	295	1000
TOPLAM	7,1	11,5	17,4	34,5	29,5	100
Tercih Ortalama	12,6	52,5	212,2	616,1	378,2	100

Araştırmamızın teorik kısmında geçmişte olduğu gibi ailede yetişen bireyin mesleki gelişimini de ailede devam ettirmesi, aile işini sürdürmek istemesi, günümüzde mesleki alanların artmasıyla bireylerin kendi kararlarını kendilerinin vermek istemesi sonucu azaltmıştır. Ailenin genç üzerinde belirleyiciliği ebeveynlerin mesleğinin saygın bir meslek olması ölçüsünde gençler bildikleri meslekleri tercih etmeye daha yakın kabul edilmektedir görüşünü destekler niteliktedir.

Aşağıdaki tabloya göre ailelerin toplam gelirlerine bakıldığında araştırmamızda en dar gelirli kesimi oluşturan kişilerin sayısı ise 105 kişidir. 411 kişinin 501–1000 YTL arası olduğu, 342 kişinin 1001–1500 YTL arasında olduğu, 93 kişinin 1501–2000 YTL arasında olduğu, 47 kişinin ise 2001 YTL’ den fazla olduğu görülmektedir.

Tablo No: 14 Ailelerinin Toplam Geliri

Ailenizin Toplam Geliri	Kişi	%	Geçerli (%)
0–500 YTL.	105	10,5	10,5
501–1000 YTL.	411	41,1	41,1
1001–1500 YTL.	342	34,2	34,2
1501–2000 YTL.	93	9,3	9,3
2001 YTL ‘den fazla	47	4,7	4,7
Cevap vermeyen	2	0,2	0,2
TOPLAM	1000	100	

Bireylerin hayatında ailenin ekonomik yaşamının büyük etkileri bulunmaktadır. Bireylerin tümü belirli bir sosyal sınıfta doğar ve o sınıfın değerlerini benimseyerek yetişir. Bireyin seçeceği meslek de içinde bulunduğu sosyal çevreden önemli oranda etkilenmektedir. Bu nedenle bireyin sosyal geçmişi, kısacası ailesinin sosyo ekonomik durumu kariyer seçimini etkileyen temel faktörlerdendir. Sosyo ekonomik statü bireyin toplumsal ve ekonomik statülerini kapsayan bir kavramdır.

Tablo No: 15 Oturdukları Evin Kira Olup Olmadığı

Oturduğunuz Ev Kira Mı?	Kişi	%	Geçerli (%)
Evet	322	32,2	32,2
Hayır	678	67,8	67,8
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre araştırmamıza katılanların çoğunun evlerinin kendi mülkü olduğu görülmektedir. Evleri kira olmayanların oranı, kira olanlarının oranının iki katından biraz fazladır. Oturduğu ev kira olanların sayısı %32,2 iken; kira olmayanların yani kendi mülkü olanların sayısı ise %67,8 olduğu görülmektedir.

Bireylerin mesleki yönlendirme sürecinde karar vermelerinde birçok nedenin etkili olduğuna bilinmektedir. Bu nedenlerden en önemlisi ailenin ekonomik yaşamı ve sosyo ekonomik statüsüdür. Bireyin seçeceği meslek de içinde bulunduğu sosyal çevreden önemli oranda etkilenmektedir. Araştırmamızın başlangıcında karar verme sürecinde ailesel faktörlerden en fazla sosyo ekonomik düzeyin etkili olabileceği öngörülmüştür. Bu öngörüyle yaptığımız araştırma ile elde ettiğimiz sonuçların birbirini ne kadar desteklediğini aşağıdaki tablo yardımı ile inceleyeceğiz.

Tablo No: 16 Ailenin Toplam Geliri ile Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim verilerinin karşılaştırılması

Okulu ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda kendim tercih ettim.						
Ailenizin Toplam Geliri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	10	16	24	28	27	105
0-500	9,50%	15,20%	22,90%	26,70%	25,70%	100,00%
Tercih Ortalama	14,10%	14,00%	13,80%	8,10%	9,20%	10,50%
Kişi	15	40	75	160	121	411
501-1000	3,60%	9,70%	18,20%	39,10%	29,40%	100,00%
Tercih Ortalama	21,10%	35,10%	43,10%	46,50%	41,00%	41,20%
Kişi	32	50	56	113	91	342
1001-1500	9,40%	14,60%	16,40%	33,00%	26,60%	100,00%
Tercih Ortalama	45,10%	43,90%	32,20%	32,80%	30,80%	34,30%
Kişi	5	4	13	31	40	93
1501-2000	5,40%	4,30%	14,00%	33,30%	43,00%	100,00%
Tercih Ortalama	7,00%	3,50%	7,50%	9,00%	13,60%	9,30%
Kişi	9	5	6	11	16	47
2001 den Fazla	19,10%	8,50%	12,80%	25,50%	34,10%	100,00%
Tercih Ortalama	12,70%	3,50%	3,40%	3,50%	5,40%	4,70%
Kişi	71	115	174	345	295	1000
TOPLAM	7,10%	11,50%	17,40%	34,50%	29,50%	100,00%
Tercih Ortalama	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Yukarıdaki tabloya göre en yüksek değer %28,1 ile geliri 501–1000 YTL arasında olup okulu kendim tercih ettim ifadesine katılan ve kesinlikle katılan kişilerden oluştuğu gorlmektedir. Aynı zamanda bu 281 kişi 501–1000 gelir grubunun kendi içerisinde en yüksek yüzdelik dilime sahip olduğunu göstermektedir. Bin kişilik grup içerisinde okulu kendim tercih ettim ifadesine katılanların ve kesinlikle katılanların oranı %64, katılmayan ve kesinlikle katılmayanların oranı %18,6’dır. Tabloda göze çarpan diğer bir nokta ise ifadeye verilen cevaplar bazında en yüksek değer %8,2 ile bu ifadeye katılmayan ve kesinlikle katılmayan kişilerin gelirlerinin 1001–1500 arasında olduğu görülmektedir.

Tabloya bakıldığında en yüksek gözlem değerinin 281 kişi ile aile gelirinin 501–1000 YTL arasında olup ve ifadeye katılım leğinin ise katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum olduğu görülmektedir. Ancak bu gözlem değeri sonuçları yorumlamada yanıltıcı olabilir, çünkü ailenin gelir düzeyine bakıldığında 411 kişinin aile gelirinin 501–1000 YTL arasında olduğu görülmektedir. Bu tabloda da anne babanın eğitiminde ve mesleğinde olduğu gibi ailelerin gelirinde de büyük çoğunluğun tek bir seviyesinde olduğu için diğer gruplar doğru bir Şekilde dağılım gösterememiştir ve değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır.

Denekler okullarını, ailesinin etkisinde kalmadan kendilerinin tercih ettiklerini %64 gibi büyük bir oranla belirtmektedir. Bu bağlamda aile eğitimi, mesleği ve geliri ne olursa olsun meslek lisesi öğrencileri için mesleki yönelimlerine etki eden bir unsur olarak görülmemektedir. Ancak bu etkinin olumlu veya olumsuz olduğu tartişılmalıdır.

Araştırmamızın teorik çerçevesine göre “Lise ğrencilerinin Meslek Seçimleri” kitabında da belirttiği gibi “gençler genelde st sosyo ekonomik sınıflara doğru bir hareketleşmeyi sağlayacak nitelikte meslekleri seçme eğilimi göstermektedir. Böylece sosyal statü bakımından alt gruplarda olan meslek sahibi ebeveynlerin çocukları daha st gruptaki mesleklere gdlenmektedir.” düşüncesini doğrular niteliktedir.

Aşağıdaki tabloya göre katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum ifadesini destekleyen 399 kişi mezun olduktan sonra meslek sahibi olup bir an önce para kazanmak istiyor. Ancak katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum ifadesini destekleyen 357 kişi bir st öğrenime devam etmek istediği görülmektedir. Bir kişi soruya cevap vermezken 243 kişi kararsız kalmiştır.

Tablo No: 17 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Bir an Önce Meslek Sahibi Olup Para Kazanmak İçin Bu Okulu Tercih Edip Etmediği

Bu okuldan mezun olduktan sonra bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	130	13	13
Katılmıyorum	227	22,7	22,7
Kararsızım	243	24,3	24,4
Katılıyorum	254	25,4	25,4
Kesinlikle Katılıyorum	145	14,5	14,5
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Sonuç olarak bu okuldan mezun olduktan sonra bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak için bu okulu tercih ettim ifadesine katılım ortalamasının kararsıza yakın olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın öncesinde öğrencilerin düşük gelirli ailelerde, mesleki yönlendirmelerinde para kazanma amacının etkili ve önemli olduğunu düşünmüştük. Araştırmamızın sonuçlarına baktığımızda alt gruplarını incelediğimizde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülebilir. Araştırmamızın sonuçlarına göre çok düşük gelirli yani gelir seviyesi 0–500 YTL arasında olan ailelerin çocukları için bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak diğer gruplara oranla çok daha önemlidir. Gelir seviyeleri arttıkça da bu kaygının mesleki yönlendirmede kendi tercihleriyle seçim yapma şansını engellemedikleri görülmektedir. Bir başka değişle ailelerin gelir düzeyleri arttıkça öğrencilerin para kazanmak amaçlı mesleklere yönelme eğilimleri azalmaktadır.

Aşağıdaki tabloya göre en yüksek gözlem sayısının aylık gelirleri 501–1000 YTL arasında olup bu ifadeye kararsız olanlar ve katılanlardan oluşmaktadır. Araştırmamızın teorik kısmında beklentimiz ailelerin toplam gelirleri azaldıkça, öğrencilerin okul tercihlerinde mezun olduktan sonra bir an önce meslek sahibi olup para kazanma isteklerinin daha etkili olacağı yönündeydi. Tabloya bakıldığında ise, ifadeye katılanların düşük gelir grubuna ait olması gerekirken tüm gelir grupları arasında katılım oranı nerdeyse birbirine yakın. Ancak en düşük gelir grubunun yani 0–500 arasında gelirleri olan grubun, bu ifadeye katılımları açısından en yüksek orana sahip olduğu da göz ardı

edilmemelidir. Buna göre en düşük gelir grubunda ifadeye katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin oranı %54,4'dür.

Tablo No: 18 Ailenin Toplam Geliri ile Mezun Olduktan Sonra Bir An Önce Meslek Sahibi Olup Para Kazanmak İçin Bu Okulu Tercih Ettim verilerinin karşılaştırılması

Bu okuldan mezun olduktan sonra bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak için bu okulu tercih ettim.						
Ailenizin Toplam Geliri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	TOPLAM
Kişi	8	20	20	33	24	105
0-500	7,6%	19,0%	19,0%	31,5%	22,9%	100,0%
Tercih Ortalama	6,2%	8,8%	8,2%	13,0%	16,7%	10,5%
Kişi	46	88	112	111	53	410
501-1000	11,2%	21,4%	27,3%	27,0%	13,1%	100,0%
Tercih Ortalama	35,4%	38,8%	46,1%	46,5%	41,0%	41,2%
Kişi	49	84	83	82	44	342
1001-1500	14,3%	24,6%	24,3%	24,0%	12,8%	100,0%
Tercih Ortalama	37,7%	37,0%	34,2%	32,4%	26,1%	34,3%
Kişi	18	19	22	18	16	93
1501-2000	19,4%	20,4%	23,7%	19,4%	17,1%	100,0%
Tercih Ortalama	13,8%	8,4%	9,1%	7,1%	11,1%	9,3%
Kişi	9	16	6	9	7	47
2001 den Fazla	19,1%	34,0%	12,8%	19,2%	14,9%	100,0%
Tercih Ortalama	6,9%	7,0%	2,4%	1,0%	4,9%	4,7%
Kişi	130	227	243	253	146	1000
TOPLAM	13,0%	22,7%	24,2%	25,4%	14,9%	100,0%
Tercih Ortalama	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Sonuç olarak ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları yetenek ve ilgileri doğrultusunda meslek seçme şansına daha fazla sahip olabilmektedir. Ekonomik olanakları elverişsiz olan ailelerde genellikle kısa zamanda para getirecek veya mevki sağlayacak bir iş tercih edilmektedir.

1.2.Mesleki Yönlendirmede Ailenin Etkisine Yönelik Bulgular

Tablo No: 19 Anne ve Babalar Çocuklarının İlgi, İstek ve Yetenekleri Bulmasında Ekili Olup Olmadığı

Annem ve Babam kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	71	7,1	7,1
Katılmıyorum	136	13,6	13,6
Kararsızım	186	18,6	18,9
Katılıyorum	370	37,0	37,0
Kesinlikle Katılıyorum	234	23,4	23,4
Cevap vermeyen	3	0,3	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre ebeveynler, deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmalarında etkili olup olmadıkları sorusuna deneklerden 207 kişi bu görüşe katılmıyorum, 604 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 186 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %20,7'si ebeveynler, deneklerin mesleki yönelimlerini etkilemediği, %60,4'ünü ise etkilediği görülmektedir.

Aşağıdaki tabloya göre okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime inanıyorum ifadesine deneklerden 482 kişi bu yapabileceğine inanıyor. 309 kişi ise yapabileceğine inanmıyor. 208 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır.

Tablo No: 20 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Sahip Olacağı Mesleğini Yapabileceğine İnanıp İnanmadığı

Bu okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime inanmıyorum.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	279	27,9	27,9
Katılmıyorum	203	20,3	20,3
Kararsızım	208	20,8	20,9
Katılıyorum	150	15	15
Kesinlikle Katılıyorum	159	15,9	15,9
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Tablo No: 21 Okulu Babalarının Meslekleri Doğrultusunda Tercih Edip Etmedikleri

Babamın mesleğini devam ettirmek için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	71	7,1	7,1
Katılmıyorum	115	11,5	11,5
Kararsızım	174	17,4	17,4
Katılıyorum	345	34,5	34,5
Kesinlikle Katılıyorum	295	29,5	29,5
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Araştırmamızın teorik kısmında babasının mesleğini devam ettirmek için okul tercih edenlerin daha çok dar gelirli ailelerin çocukları olabileceği düşünülmüştür. Henüz gelir ile babasının mesleğini devam ettirmek için bu okulu tercih ettim değişkenleri arasındaki anlamlılık ilişkisinin incelenmesine gerek kalmadan, yukarıdaki tabloya göre babasının mesleğini devam ettirme etmeninin, %64,0 gibi yüksek bir yüzdeyle deneklerin mesleki yönelimlerinde babasının mesleğinin etkisi olduğu açıkça görülmektedir.

Yukarıdaki tabloya göre deneklerin “Babamın mesleğini devam ettirmek için bu okulu tercih ettim” görüşüne verdikleri cevap yer almaktadır. Bu cevabı “okulu kendim tercih ettim” ile karşılaştırıldığında yüzdeleri örtüşmektedir. Deneklerin çoğu son iki soruya bakıldığında, babalarının mesleğini devam ettirme zorunluluğu hissettiklerinden çevresinde tanıdıkları insanların mesleklerinden etkilenmediklerini, babalarının mesleği doğrultusunda tercih ettiği görülmektedir. Her iki tablodan çıkan sonuç birbirini tamamlamaktadır. Araştırmamızın teorik kısmında ergenlerin bilmedikleri mesleklerden çok, bildikleri meslek olan anne ya da babasının mesleğini seçme konusundaki açıklamaları destekler niteliktedir.

Aşağıdaki tabloya göre okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime kesin karar verdim ifadesine deneklerden 104 kişi bu görüşe katılmıyorum, 643 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 251 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %10,4’ü mesleği yapabileceğine karar vermemiş, %64,3’ü ise mesleği yapabileceğine karar vermiş görülmektedir.

Tablo No: 22 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Sahip Olacağı Mesleğini Yapabileceğine Karar Verip Vermediği

Bu okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime kesin karar verdim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	49	4,9	4,9
Katılmıyorum	55	5,5	5,5
Kararsızım	251	25,1	25,3
Katılıyorum	287	28,7	28,7
Kesinlikle Katılıyorum	356	35,6	35,6
Cevap vermeyen	2	0,2	
TOPLAM	1000	100	

Kişilerin gelecek hakkında en çok kaygılandıkları konulardan biri olan meslek seçimi hakkında sorulan ifadeye verilen yanıtlar yukarıdaki tablolarda yer almaktadır. Genel toplamları dikkate alındığında bu ifadeye verilen yanıtların büyük çoğunluğunun yani %64,3'ünün olumlu yanıt verdiği görülmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin büyük bir bölümü okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağı mesleği yapabileceğine kesin karar vermiş durumdadır. Bu yüksek yüzde liselerin dört yıla çıkmasıyla öğrencilere dokuzuncu sınıfta uygulanan mesleki yönlendirme çalışmalarının olumlu bir sinyali gibidir.

1.3.Mesleki Yönlendirmede Okulun Etkisine Yönelik Bulgular

Tablo No: 23 Yıl Sonu Başarı Ortalaması

9.Sınıf Yıl Sonu Başarı Ortalamanız	Kişi	%	Puan
Katılan	998	99,8	
Cevap vermeyen	2	0,2	
Genel Ortalama			3,25
En Çok Tekrarlanan Ortalama			2,50
En Küçük Puan			2,37
En Büyük Puan			4,55
Kızların Ortalaması	407	40,7	3,37
Erkeklerin Ortalaması	591	59,1	3,18

Tablo No: 24 Gruplandırılmış Yıl Sonu Başarı Ortalaması

Gruplandırılmış 9.Sınıf Not Ortalaması	Kişi	%	Geçerli (%)
1,00 – 1,99	8	0,8	0,8
2,00 – 2,99	447	44,7	44,8
3,00 – 3,99	387	38,7	38,8
4,00 – 5,00	156	15,6	15,6
Cevap vermeyen	2	0,2	0,2
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tablolara göre öğrencilerin ortalamalarının temel istatistikleri yer almaktadır. Buna göre genel ortalama 3,25’dir. En çok tekrarlanan ortalamaya bakacak olursak 2,50’dir. Ortalamalar içinde minimum değer 2,37, maksimum değer ise 4,55’dir.

Araştırmamızda erkeklerin ve kızların yılsonu başarı ortalamaları arasında fark olup olmadığı sınıanmıştır. Analiz sonuçlarına göre 407 kız deneklerinin ortalaması 3,37 ve 591 erkek deneklerinin ortalaması ise 3,18’dir. Yani kızların ortalaması erkeklerin ortalamasından daha yüksektir. Sonuç olarak 9. sınıf başarı ortalamaları açısından kızların ve erkeklerin elde ettikleri başarılarında belirgin bir farkın olmadığı ancak deneklerin not ortalamalarının düşük olduğu sonucuna varılmaktadır.

Aşağıdaki tabloya göre öğrenciler ilköğretim okulunda ve ortaöğretim 9. sınıfta 346 kişi verilen bilgilerin meslekler hakkında yeterli olduğunu düşünürken 399 kişi verilen bilgilerin meslekler hakkında yeterli olmadığını düşünmekte ve 254 kişi kararsız kalmaktadır. 1 kişi soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo No: 25 İlköğretim Okulunda ve Ortaöğretimde Öğrencilere Meslek Hakkında Yeterli Bilgi Verilip Verilmediği

İlköğretim okulunda ve Ortaöğretim 9.sınıfta bizlere verilen bilgilerle, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahibiz.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	202	20,2	20,2
Katılmıyorum	197	19,7	19,7
Kararsızım	254	25,4	25,5
Katılıyorum	256	25,6	25,6
Kesinlikle Katılıyorum	90	9	9
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Araştırmamızın teorik kısmında bireye ilişkin bilgilerin çeşitli psikolojik testlerin, bireyin kendisini anlatmasına dayanan tekniklerin, gözlemsel tekniklerin, durumsal testler teknik ve yöntemler kullanılarak süreklilik ilkesi içinde meslekler hakkında bilgiler içeren materyallerin toplanarak uygulanması gerektiği belirtilmişti. Ancak örnekleminizdeki okullar, deneklerin %34,6'sına ulaşılabildiği gerçeği düşünüldüğünde okulların mesleki yönlendirme konusunu yeteri kadar ciddiye almadıklarını göstermektedir.

Tablo No: 26 Okullarındaki Rehberlik Servisinin Mesleki Yönlendirme İle İlgili Çalışmalarını Yararlı Bulup Bulmadıkları

Okullardaki Rehberlik Servisinin mesleki yönlendirme ile ilgili çalışmalarını yararlı buluyorum.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	185	18,5	18,5
Katılmıyorum	158	15,8	15,8
Kararsızım	280	28	28
Katılıyorum	265	26,5	26,5
Kesinlikle Katılıyorum	112	11,2	11,2
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre, 343 kişi okullardaki rehberlik servisinin mesleki yönlendirme ile ilgili yapılan çalışmaların yararsız olduğunu düşünürken, 377 kişi bu çalışmaların yararlı olduğu görüşüne katılmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin %28'i ise rehberlik servisinin mesleki yönlendirme için yararlı olup olmadığı hakkında kararsız kalmaktadır.

Tablo No: 27 Okullarındaki Rehberlik Servisinin Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı

Okuldaki "Rehberlik Servisi" kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	266	26,6	26,6
Katılmıyorum	240	24	24
Kararsızım	268	26,8	26,8
Katılıyorum	169	16,9	16,9
Kesinlikle Katılıyorum	57	5,7	5,7
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre, 506 kişi okullardaki rehberlik servisinin öğrencinin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmasında etkisiz olduğunu düşünürken, 226 kişi bu çalışmaların etkili olduğu görüşüne katılmaktadır. Araştırmaya katılan kişilerin %26,8'i ise rehberlik servisinin çalışmalarının etkili veya etkisiz olduğu hakkında kararsız kalmaktadır.

Okulların özellikle son dönemlerde rehberlik servislerine daha çok önem vermesine rağmen öğrencilerin mesleki yönelimlerine zemin hazırlayacak olan ilgi, istek ve yeteneklerini bulma noktasında rehberlik servislerinin etkisiz olduğunu düşünen kişilerin sayısı, etkili olduğunu düşünenlerin sayısından fazladır. Bu sonuç bize rehberlik servislerini daha etkin bir biçimde ve öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerini ortaya çıkartacak şekilde yeniden yapılanması gerektiğini göstermektedir.

Tablo No: 28 Tanıtım ve Yönlendirme Dersi Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı

"Tanıtım ve Yönlendirme" dersi kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	239	23,9	23,9
Katılmıyorum	210	21	21
Kararsızım	231	23,1	23,1
Katılıyorum	219	21,9	21,9
Kesinlikle Katılıyorum	101	10,1	10,1
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre, tanıtım ve yönlendirme dersinin deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmasında yardımcı olup olmadıkları sorusuna 449 kişi bu görüşe katılmıyorum, 320 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 231 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %44,9'u tanıtım ve yönlendirme dersinin, deneklerin mesleki yönelimlerini etkilemediği, %32,0'sini ise etkilediği görülmektedir.

Aşağıdaki tabloya göre öğretmenler, deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmasında yardımcı olup olmadıkları sorusuna 363 kişi bu görüşe katılmıyorum, 384 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 253 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %36,3'ü öğretmenlerin, deneklerin mesleki yönelimlerini etkilemediği, %38,4'sini ise etkilediği görülmektedir.

Tablo No: 29 Öğretmenlerin, Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı

Öğretmenlerim kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	132	13,2	13,2
Katılmıyorum	231	23,1	23,1
Kararsızım	253	25,3	25,3
Katılıyorum	297	29,7	29,7
Kesinlikle Katılıyorum	87	8,7	8,7
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Bir önceki soru ile karşılaştırıldığında tanıtım ve yönlendirme dersine nazaran öğretmenlerin daha etkili olduklarını görebiliyoruz.

Tablo No: 30 Sınıf Rehber Öğretmenleri Öğrencinin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında Etkili Olup Olmadığı

Sınıf Rehber Öğretmenim kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	208	20,8	20,8
Katılmıyorum	247	24,7	24,7
Kararsızım	217	21,7	21,7
Katılıyorum	224	22,4	22,4
Kesinlikle Katılıyorum	104	10,4	10,4
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre sınıf rehber öğretmenleri, deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmasında yardımcı olup olmadıkları sorusuna 455 kişi bu görüşe katılmıyorum, 328 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 217 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %45,5'i sınıf rehber öğretmenlerinin, deneklerin mesleki yönelimlerini etkilemediği, %32,8'i ise etkilediği görülmektedir. Sorulan son iki soru ile karşılaştırıldığında tanıtım ve yönlendirme derslerine ve sınıf rehber öğretmenlerine nazaran öğretmenlerin daha etkili olduklarını görebiliyoruz.

Son üç soruda asıl göze çarpan sonuç, bu üç unsur deneklerin mesleki yönelimlerini etkileme noktasında %40'lık bir katkı bile yapamamıştır. Bu bağlamda her üç soruya verilen cevapları değerlendirecek olursak deneklerin mesleki yönelimlerine bu üç unsurun ciddi bir etki yaptığı söylenemez. Araştırmamızın teorik kısmında belirtildiği gibi toplumların geleceklerini tayin eden okulların, gençleri topluma katkıda bulunacak birer üretici olarak daha iyi yetişmeleri konusunda yakından ilgilenmesi gerektiği ve çocuğu sistemli ve sürekli olarak tanımaya çalışması gerektiği vurgulanmasına rağmen aynı sorunun anketin uygulandığı 2007–2008 öğretim yılında da devam ettiği görülmektedir.

Tablo No: 31 Eğitsel Kulüp Faaliyetlerine Katılanların sayısı

Geçen Yıl Eğitsel Kulüp Faaliyetlerine Katıldınız Mı?	Kişi	%	Geçerli (%)
Evet	394	39,4	39,4
Hayır	606	60,6	60,6
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre geçen yıl eğitsel kulüp faaliyetlere katıldınız mı sorusuna 394 kişi evet cevabını 606 kişi ise hayır cevabını vermişlerdir. Buradan çıkarılabilecek sonuç geçen yıl eğitsel kulüp faaliyetlerine katılmayanların oranının %60,6 ile çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir..

Tablo No: 32 Sosyal / Kültürel / Sportif Faaliyetlere Katılanların Sayısı

Geçen Yıl Sosyal/Kültürel/Sportif Faaliyetlere Katıldınız mı?	Kişi	%	Geçerli (%)
Evet	309	30,9	30,9
Hayır	691	69,1	69,1
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre geçen yıl sosyal, kültürel veya sportif faaliyetlere katıldınız mı sorusuna 309 kişi evet cevabını 691 kişi ise hayır cevabını vermişlerdir. Buradan çıkarılabilecek sonuç geçen yıl Sosyal, Kültürel veya Sportif faaliyetlere katılmayanların oranının %69,1 ile çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir.

Bir önceki soru ile karşılaştırıldığında; geçen yıl hem eğitsel kulüp faaliyetlerine hem de sosyal, kültürel veya sportif faaliyetlere katılmayanların sayısı katılanlardan fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmamızın teorik kısmında okullardaki eğitsel kulüp faaliyetleri ile sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerinin tespit edilerek mesleki yönelimlerine etkili olacağı ve öğrencinin geleceğini belirleyecek kararlarda önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmekteydi. Ancak son iki soru gösteriyor ki maalesef örneklemimizdeki okulların bu unsurları yeteri kadar ciddiye almadığı, zaman ayrılmadığı, teşvik etmediği ve öneminin vurgulanamadığı görülmektedir. Çünkü deneklerin %60,6'sı gibi büyük çoğunluğunun eğitsel kulüp faaliyetlerine , %69,1'i gibi büyük çoğunluğunun ise sosyal, kültürel veya sportif faaliyetlere katılmadıkları görülmektedir.

Tablo No: 33 Okuldan Mezun Olduktan Sonra Kurs'a veya Dershaneye Giderek ÖSS Sınavına Hazırlanmak Zorunda Olup Olmadığı

Bu okuldan mezun olduktan sonra kurs ve dershaneye giderek ÖSS sınavlarına hazırlanmak zorundayım.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	99	9,9	9,9
Katılmıyorum	127	12,7	12,7
Kararsızım	273	27,3	27,3
Katılıyorum	238	23,8	23,8
Kesinlikle Katılıyorum	263	26,3	26,3
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre okuldan mezun olduktan sonra kurs veya dershaneye giderek ÖSS sınavına hazırlanmak zorundayım ifadesine deneklerden 226 kişi bu görüşe katılmıyorum, 501 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 273 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %22,6'sı için ya ÖSS sınavına girmeden sınavsız geçişten faydalanmak istiyor ya da üniversiteyi hedeflemiyor. %50,1'i ise kendisinin ÖSS sınavına hazırlanmak zorunda hissediyor.

1.4.Mesleki Yönlendirmede Sosyal Çevrenin Etkisine Yönelik Bulgular

Tablo No: 34 Okulu Çevresindeki İnsanların Mesleğine Sahip Olmak İçin Tercih Edip Etmedikleri

Çevremde tanıdığım insanların mesleğine sahip olmak için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	355	35,5	35,5
Katılmıyorum	315	31,5	31,5
Kararsızım	140	14	14,1
Katılıyorum	139	13,9	13,9
Kesinlikle Katılıyorum	50	5	5
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Araştırmamızın teorik kısmında deneklerin okul tercihlerinde çevresinde tanıdıkları insanların mesleğinin etkileri olabileceği öngörülmüştür. Ancak genel olarak verilen cevaplar aslında okul tercihinde çevrelerinde tanıdıkları insanların mesleklerinden etkilenmediklerini göstermektedir. Tabloya bakıldığında toplamda %67,0 gibi yüksek bir yüzdeyle katılmadıklarını belirtmektedirler. 189 kişi ise olumlu cevap görülmektedir.

Tablo No: 35 Üniversitede İstedikleri Bölüme Uygun Olduğu İçin Tercih Edip Etmedikleri

Üniversitede istediğim bölüme uygun olduğu için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	164	16,4	16,4
Katılmıyorum	252	25,2	25,2
Kararsızım	225	22,5	22,5
Katılıyorum	235	23,5	23,5
Kesinlikle Katılıyorum	124	12,4	12,4
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Günümüzde üniversitelerde istenilen bölümü okuyabilmek hala önemli sorunların başında gelmektedir. Yukarıdaki tabloya göre ifadelerde birbirlerine çok yakın bir dağılım gözlemlenmektedir. Kararsız olanlar ile katılıyorum ve katılmıyorum diyenlerin sayısı birbirine çok yakındır. Aynı şekilde kesinlikle katılanlar ve kesinlikle katılmayanlar sayısı da çok fazla farklılık göstermemektedir. Buna göre deneklerin %41,6'sı hem "Üniversitede

istediğim bölüme uygun olduğu için bu okulu tercih ettim” ifadesine hem de %47,9’u “Sınavsız Geçişten faydalanmak için bu okulu tercih ettim” ifadesine olumsuz cevap vermişlerdir. Araştırmamızın teorik kısmında belirttiğimiz “ortaöğretim 15–18 yaş grubunu kapsayan öğrencilere bir meslek kazandırmayı ve onları yükseköğretim kurumlarına hazırlamayı amaçlayan bir eğitim kurumudur.” ifadesindeki amaca örneklemimizdeki okullar ulaşamamıştır. Son iki soruyu değerlendirecek olursak okullar, deneklerin mesleki yönelimlerinde yükseköğretime hazırlama bağlamında ciddi bir etki yaptığı söylenemez.

Tablo No: 36 Sınavsız Geçişten Faydalanmak İçin Bu Okulu Tercih Edip Etmedikleri

Sınavsız Geçişten faydalanmak için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	211	21,1	21,1
Katılmıyorum	268	26,8	26,8
Kararsızım	219	21,9	22
Katılıyorum	206	20,6	20,6
Kesinlikle Katılıyorum	95	9,5	9,5
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Tablo No: 37 Okulu Evlerine Yakın Olduğu İçin Tercih Edip Etmedikleri

Oturduğumuz eve yakın olduğu için bu okulu tercih ettim.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	356	35,6	35,6
Katılmıyorum	275	27,5	27,5
Kararsızım	89	8,9	8,9
Katılıyorum	186	18,6	18,6
Kesinlikle Katılıyorum	94	9,4	9,4
Cevap vermeyen	0	0	
TOPLAM	1000	100	

Yukarıdaki tabloya göre denekler “Oturduğumuz eve yakın olduğu için bu okulu tercih ettim” ifadesine 620 kişi ile %62,0 gibi yüksek bir yüzdeyle öğrencilerin mesleki yönelimlerinde çok fazla etkisinin olmadığı açıkça görülebilir. Sonuç olarak okulu tercih

sebepleri arasında evlerine olan yakınlığın önemli olmadığı, daha öncesinde verilen soru ile karşılaştırıldığında sorular birbirini tamamlamaktadır.

Aşağıdaki tabloya göre iletişim araçlarının, deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmalarında etkili olup olmadıkları sorusuna deneklerden 229 kişi bu görüşe katılmıyorum, 555 kişi bu görüşe katılıyorum cevabını verirken 215 kişi ise bu ifadeyle ilgili olarak kararsız kalmışlardır. Bir başka ifadeyle deneklerin %22,9'u iletişim araçları, deneklerin mesleki yönelimlerini etkilemediği, %55,5'ini ise etkilediği görülmektedir.

Tablo No: 38 Gazete, Dergi, TV ve İnternet Gibi İletişim Araçlarının Öğrencilerin Yeteneklerini, İlgi ve İsteklerini Bulmasında İtkili Olup Olmadığı

Gazete, Dergi, TV ve İnternet gibi iletişim araçları kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.	Kişi	%	Geçerli (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	91	9,1	9,1
Katılmıyorum	138	13,8	13,8
Kararsızım	215	21,5	21,6
Katılıyorum	332	33,2	33,2
Kesinlikle Katılıyorum	223	22,3	22,3
Cevap vermeyen	1	0,1	
TOPLAM	1000	100	

Son iki soruya göre denekler ebeveynlerine, gazeteye, dergiye, TV ve internet gibi iletişim araçlarına güvendikleri görülmektedir. Burada açıkça görülebilir ki deneklerin ilgi, istek ve yeteneklerinin bulunmasında anne babaların ve iletişim araçlarının payı ve rolü çok büyüktür. Bu yüzden iletişim araçları ve ebeveynler deneklerin mesleki yönelimlerine katkıda bulunmak adına bilinçli bir şekilde davranarak gereken ilgiyi göstermelidir. Bu bağlamda araştırmamızın teorik kısmında, mesleklerin incelenmesi, meslekler hakkındaki bilgilerin bireylere verilmesi, çok kapsamlı ve çeşitli tekniklerin kullanılmasını gerektiren sürekli bir iş olduğu üzerinde durulmuştur. Milli eğitim bakanlığı, başta ebeveynler olmak üzere öğrencilerin mesleki yönelimlerine katkıda bulunmak için iletişim araçlarını kullanarak meslekleri tanıtan yayınlar düzenlemelidir.

SONUÇ

Mesleki yönlendirme faaliyetleri gösteriyor ki aile, okul, çevre ve özel sektörleri de içine alan geniş ve detaylı hizmetler bütünüdür. Ülkemizin Avrupa standardına ulaşabilmesi büyük ölçüde yönlendirme çalışmalarının başarısına bağlıdır. Kişilik özelliklerine, yeteneklerine, günün koşullarına uygun bilinçli bir meslek seçimi toplumda sağlıklı, mutlu, kendi kendisiyle barışık insanların sayısını da çoğaltacaktır. Meslek seçimi hem bireysel hem de toplumsal açıdan büyük önem taşımaktadır. Bireysel yönden bireylerin fizyolojik ve sosyal ihtiyaçların karşılanması; toplumsal açıdan da toplumsal gelişmeye temel oluşturacak olan insan gücünün planlanmasına imkân vermektedir.

Çalışmamızın neticesinde görülmektedir ki, Türkiye’de mesleki eğitim asıl olarak örgün eğitim kurumlarında verilmeye çalışılmaktadır. Bilindiği gibi sanayide, işgücü niteliğinin yükseltilmesi ve ekonominin gereksinme duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinin maliyeti çok yüksektir. Buna bağlı olarak, ülkemizde genelde eğitim, özelde de meslek eğitimi ile ilgili olarak yapılacak düzenlemelerin, belli bir modele uymasından çok, eğitimin maliyeti ve verimliliği gibi etkenleri göz önünde bulundurularak kalkınma amacına uyumlu olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Tezde Küçükçekmece İlçesi örnek gösterilerek meslek liselerinin dokuzuncu sınıflarında gerçekleştirilen mesleki yönlendirme faaliyetleri ile öğrencilerin mesleki yönelimlerine etki eden faktörler araştırılmıştır. Teorik çerçevede elde edilen veriler alan araştırmasında ortaya çıkan diğer verilerle test edilmiştir.

Bireyin mesleki gelişimini pek çok faktör etkilemektedir. Bu faktörler kısmen bireyin aile profilinden, kısmen okul yapısından kısmen de çevrenin sosyokültürel ve ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. İşte bu faktörler bireyi nasıl etkiliyor da bir şekilde mesleği seçiyor? Meslek seçimi kişinin hayatı boyunca verdiği kararlar içinde önemli bir yer işgal etmektedir. Meslek, kişinin değer yargılarını, dünya görüşünü, günlük yaşama tarzını ve alışkanlıklarını belli biçime sokan etkilere sahiptir. Bu açıdan çok farklı özellikleri, birbirinden farklı zekâ düzeyleri olan bireyleri kendi özellikleri ve zekâ alanlarına en uygun mesleğe yönlendirmesi olarak tanımlanabilecek mesleki yönlendirme ya da mesleki rehberlik; rehberlik öğretmenleri önderliğinde öğretmenler ve diğer ilgili kişiler tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla okul rehberlik servislerinde psikolojik danışmanların birincil görevlerinden biri de öğrencilerin kendi ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe ya da bir üst eğitime yönlendirilmesidir.

Mesleki rehberlik, rehberlik kavramının içerisinde ilk olarak ABD’de ortaya çıkan ve gelişen bir uygulama olmuştur. Türkiye’de mesleki rehberlik özellikle cumhuriyet döneminde yeni yapılandırma ile beraber gündeme gelmiştir. Türkiye’de örgütlü rehberlik uygulamaları da ilk defa ilköğretimde başlamıştır. İlköğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik ilk rehberlik kuruluşu Ankara’da 1955 yılında kurulan rehberlik ve araştırma merkezi olmuştur. 1980’de yapılan, “Onuncu Milli Eğitim Şurası’nda “ Rehberlik ve Yönelme” hizmetlerinin amaçları belirtilerek mesleki rehberlik konusunda bazı temel hedefler belirlenmiştir. Türkiye’de mesleki rehberlik (yönelme ve yönlendirme) kavramı, etkileşimde iki yönlü değil dışarıdan bireye yönelen tek yönlü bir ok gibi bir sembolü hatırlatması sonucu, meslek çevrelerinde pek tutulmamış, 15. Milli Eğitim Şurası’nda da mesleki yönlendirme kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Mesleki rehberlik, ülkemizde sadece bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık faaliyeti olarak algılanmış ve okul rehberlik hizmetleri içinde yer almıştır. Bireyin ilgi ve yeteneklerini tanımasında önemli olan yönlendirme hizmetleri iyi uygulanamaması nedeniyle öğrenci yönlendirme etkinliklerinin öznesi değil, nesnesi durumundadır. Çünkü ilköğretim okullarının sekizinci sınıfının ikinci yarısından itibaren yapılan yönlendirme hizmetleri, bir bakıma öğrencilerinin bu sınıftan sonra gidecekleri okulu tanıma hizmeti olarak sunulmaktadır. Görüldüğü gibi, öğrencilerin bireysel ve meslekî farkındalıklarını sağlayan bir program uygulaması oluşturulamamıştır. Türkiye’de Ortaöğretimin ilk yılı, 9. sınıf “yönlendirme” yılı olarak büyük önem taşımaktadır. Gençler bu dönemde seçme alanını daha çok daraltırlar “seçimlerini” belirli meslek üzerinde yoğunlaştırırlar. Bu nedenle de, gençlere daha belirli bir planlama içinde bilgiler sunulmalıdır.

Bu bağlamda; tezde ulaşılan sonuçlara göre;

Deneklerimizin %90’a yakını, ebeveynlerinin eğitim durumları bakımından ilköğretim ve ortaöğretim, mesleki durumları bakımından ev hanımı, işçi ve esnaf, gelir durumları bakımından ise 500–1500 ytl seviyesinde olduğu görülmektedir. Buna rağmen deneklerin %64’lük bir bölümü için okul tercihi kişinin kendi isteğiyle gerçekleşmiştir. Deneklerin mesleki yönelim düzeyleri düşünüldüğünde bu oranın iyi bir oran olduğu ve okul tercihi yapmaları açısından serbest oldukları görülmektedir.

Okulu kendi istekleri ile tercih ettiklerini ifade eden bu 640 kişinin anne ve babaları; eğitim durumları, meslekleri ve gelir düzeylerine göre dağılımlarına bakıldığında

büyük çoğunluğun tek bir seviyesinde yığılma gösterdiğinden dolayı diğer seviyelere doğru bir şekilde dağılım gösterememiştir ve değişkenler arasındaki ilişki anlamsız çıkmaktadır. Bu bağlamda örneklemimizdeki meslek liseleri için deneklerin ebeveyn eğitimleri, mesleği ve geliri, çocuklarının mesleki yönelimlerine etki eden bir unsur olarak görülmemektedir. Ancak bu etkinin veya etkisizliğin olumlu veya olumsuz olduğu tartışılmalıdır.

Deneklere ilköğretim okullarında ve Ortaöğretim 9.sınıfta verilen mesleki bilgilerin yetersiz olduğu görülmektedir. Okullarda öğrencilerin yatkınlıklarının olduğu alanlar belirlenerek mesleki yönelimlerine yardımcı olacak şekilde gerekli rehberlik çalışmaları etkin ve sürekli ciddiye alınmalıdır. Rehberlik Servisindeki öğretmenlerin, psikolojik danışman kimliğinden daha çok mesleki rehberlik uygulamalarına yoğunluk vermenin yanında bireylere standart testler ve bu testleri yorumlamanın yanı sıra bireyin kendine uygun meslek alanını seçmesi için bireyin gerçeğe uymayan beklentilerini görmesini ve gerçek güçlerini fark etmelerini sağlamada yardımcı olmalıdır

Örneklemimizdeki okulların Rehberlik Servisleri, sınıf rehber öğretmenleri, dokuzuncu sınıfta verilen tanıtım ve yönlendirme dersleri ve öğretmenler, deneklerin yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulma noktasında etkili olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda okullarda mesleki yönlendirme servisleri kurulmalıdır. Burada önerilen, var olan rehberlik servislerinin ortadan kaldırılması değil, bu işi profesyonelce ve ticari anlamda yapabilecek alternatif kuruluşların teşvik edilmesi ve daha öte yönlendirme bir öğretim kademesinden diğerine süreklilik göstermelidir. Hazırlanan müfredat programları bireysel farklılıkları ortaya çıkaracak nitelikte olmalı, öğrencilerin hangi mesleğe ilgili olduğu saptanarak o meslek hakkındaki ilgileri ölçülmelidir. Bireylere meslek hakkında bilgi vermek için bazı meslek adamları okula getirilerek tanıtım yapılmalıdır. Öğretmenlere rehberlik konularında yetersiz kaldıkları ve bu konuda bilgilendirilmeleri için seminerler ve hizmet içi eğitim verilmelidir. İlköğretimin ilk yıllarından itibaren her öğrenci hakkında bir dosya tutulmaktadır fakat bu dosyaların yönetmelikleri yeniden düzenlenirse yönlendirme çalışmalarında öğretmenlere daha fazla yardımcı olacaktır.

Örneklemimizdeki okulların denekleri eğitsel kulüplere, sportif, sosyal ve kültürel etkinliklere %60–70 oranında katılmadıklarını ifade etmektedir. Okulların bu unsurları yeteri kadar ciddiye almadığı, zaman ayrılmadığı, teşvik etmediği ve öneminin vurgulanamadığı görülmektedir. Bu bağlamda okullarda eğitsel kulüpler ve meslekler

hakkında bağlantılar kurularak, öğrencilere meslekler ve iş olanakları hakkında bilgiler sunulmalıdır. Seçilecek olan mesleğin, edebiyata, müziğe, güzel sanatlara, spora karşı olan ilgilerin de belirlenmesi gerekir.

Deneklerimizden 604 kişi ebeveynlerinin, 555 kişi ise gazete, dergi, TV ve internet gibi iletişim araçlarının kendi yeteneklerini, ilgi ve isteklerini bulmalarında etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda; denekler yüksek bir oranda ebeveynlerine ve medya ya güvendiklerinden veliler için okullarda zaman zaman konferanslar, meslek sergileri, dia gösterileri ve oturumların düzenlenmesi gerekir. MEB denetimi altında radyo-televizyon yayınları yapılmalı, MEGEP'in hazırlamış olduğu meslek tanıtımı ile ilgili makaleler, dergiler, CD vs. öğrencilerin bilgisine sunulmalı, internette isteyerek ve severek yapacakları mesleği bulmalarında yardımcı olacak siteler oluşturulması gerekir. Aynı zamanda eğitimsel yönlendirme ve iş bulma görevini üstlenecek özel kuruluşlar teşvik edilmesi gerekir.

Sonuç olarak öğrencilerin büyük bir bölümü okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağı mesleği yapabileceğine kesin karar vermiş durumdadır. Bu yüksek yüzde liselerin dört yıla çıkmasıyla öğrencilere dokuzuncu sınıfta uygulanan mesleki yönlendirme çalışmalarının olumlu bir sinyali gibidir. Gençlerimizin yetenek ve ilgilerinin farkına varmaları, yetenek ve ilgilerine uygun meslek seçmeleri, zamanlarını en iyi şekilde planlamaları ve kullanmaları, gelecekleri hakkında gerçekçi kararlar almaları, kendilerinin farkına varmaları ve tanınmaları için rehberlik ve araştırma merkezleri araç gereç ve ödenek bakımından desteklenmesi gerekir.

Birey, ilgi duyduğu, hoşlandığı şeyleri severek yapar. Bireyin ilgi duymadığı bir faaliyete yönelmesi hem mesleki doyumunu, hem de başarısını olumsuz olarak etkileyecektir. Öğrenci yeteneklerinin ve kapasitesinin farkında olamadan üniversite sınavında aldığı puanın belirleyiciliği ile kendine bir meslek seçmek durumunda kalmaktadır. O mesleğe karşı ilgisinin ve yeteneğinin olup olmadığını bilemeden kendisini üniversitede bulan kimi öğrenciler okullarında ya bölüm değiştirmekte ya başarısız olmakta ya da en kötüsü mezun olduğunda iş hayatında başarıyı yakalayamamaktadır. Öğrencileri toplumun ve kendilerinin gerçekleriyle yüz yüze getirmemiz gereklidir. İnaniyoruz ki bu tür bir bilinçle yetişmiş gençler geleceğin mutlu ve başarılı fertleri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akçamete,G., Türkiye’de Özel Eğitim, Eskişehir, 1998.
- Arıcı,N.,-Yekta,M., “Mesleki ve Teknik Eğitimde Çoklu Ortam Araçları Kullanılmış Web Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısına Etkisi”, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, S.1, Ankara, 2005.
- Bakırcıoğlu,R., Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, 1994.
- Başaran,İ.E., Türkiye Eğitim Sistemi, Ankara, 1996.
- Bilgiseven,A.K., Köy Sosyolojisi İstanbul, 1987.
- Bilir,M., “Çağdaş Yetişkin Eğitimi Liderlerinden Eduard Christian Lindeman (1885- 1953) Yaşamı, Eğitim Görüşü ve Hizmetleri”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.37, S.2, Ankara, 2004.
- Binici,H.,-Arı,N., “Mesleki ve Teknik Eğitimde Arayışlar”, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.24, S.3, 2004.
- Bozgeyikli,H., “Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.11, İzmir, 2004.
- Bozkaya,İ., “Halk Eğitiminde Müziğin Yeri ve Bursa’daki Halk Eğitimi Çalışmalarına Toplu Bakış”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.14, S.1, Bursa, 2001.
- Can,G., İlköğretimde Rehberlik, Eskişehir, 1998.
- Cerit,Y., “Üniversite Seçiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri”, Milli Eğitim Dergisi, S.173, Ankara, 2007.
- Çakır,M.,A., “Mesleki Karar Envanterinin Geliştirilmesi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.37, S.2, Ankara, 2004.
- DPT., “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1999-2001”, Hayat boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001.
- Erçeleb,H., “Aile ve Eğitim”, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.1, Denizli, 1996.
- Gök,F., 75 Yılda İnsan Yetiştirme Eğitim ve Devlet, İstanbul, 1999.
- Gökkoca,Z.U., Sağlık Eğitimi Açısından Yetişkin Eğitimi, Sted, 2001.
- Hale,W., Türkiye’de Ordu ve Siyaset, İstanbul, 1996.
- Hamamcı,Z.,-Hamurlu,M.K., “Anne Babaların Meslek Gelişimine Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumları ve Bilgi Düzeylerinin Çocuklarının Mesleki Kararsızlıkları ile İlişkisi”, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.6, S.10, Malatya, 2005.

- Hatunoğlu,A.,-Hatunoğlu,Y., “Okullarda Verilen Rehberlik Hizmetlerinin Problem Alanları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, C.14, S.1, 2006.
- Kepçeoğlu,M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 1989.
- Kurt,İ., Yetişkin Eğitimi, Ankara, 2000.
- Kuzgun,Y., İlköğretimde Rehberlik, Ankara, 2002.
- Kuzgun,Y., Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi, Ankara, 1982.
- Kuzgun,Y., Türkiye’de Yükseköğretimde Mesleki Yönlendirme, İstanbul, 1994.
- Külahoğlu,Ş., “Avrupa Üniversitelerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.15, S.1, Bursa, 2002.
- MEB, “Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı”, Okul Rehberlik Hizmetleri ve Yönlendirme Raporu, Ankara, 1997.
- MEB, “16. Millî Eğitim Şûrası kararlarının uygulanmasına ilişkin icra plânı”, Tebliğler Dergisi, S.2504, Ankara, 1999.
- MEB., 16.Millî Eğitim Şûrası Hazırlık Dokümanı, Ankara, 1998.
- MEB., Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1974.
- MEB., On Beşinci Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1996.
- MEB., Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Ankara, 2007.
- MEB., Sekizinci Milli Eğitim Şurası, Ankara, 1970.
- Miser,R., “Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.35, S.1-2, Ankara, 2002.
- Okumuş,E., “Geleneksel Siyasal Kimliğin Çözülmesinde Tanzimat 1839-1956”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, C.5, S.4, 2005.
- Özcan,A.,O., Ülkemiz İçin İsbetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi, İstanbul, 1985.
- Özdemir,S.T., “Tıp Eğitimi ve Meslek Öğrenmesi”, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, C.2, S.29, Bursa, 2003.
- Özgüven,İ.,E., Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik, Ankara, 2000.
- Özmen,S.K., “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.37, S.2, Ankara, 2004.
- Sağnak,G., “Patolojik Etkileşim Sistemi Olarak Aile”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, Ankara, 1984.
- Selçikoğlu,Ş., Rehberlik ve Psikolojik Kılavuzluk, Ankara, 1968.

- Soyer,F., “Osmanlı Döneminde (1839–1908 Tanzimat Dönemi) Beden Eğitimi ve Spor Alanındaki Kurumsal Yapılanmalar ve Okul Programlarındaki yeri Konusunda Bir İnceleme”, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C.24, S.1, 2004.
- Tan,H., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, İstanbul, 2007.
- Tatar,M., “Okul ve Öğretmenin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi”, Milli Eğitim Dergisi, S.171, Ankara, 2006.
- Temel,F.,-Aksoy,A., Ergen Gelişimi ve Yetişkinliğe İlk Adım, Ankara, 2001.
- Tok,A.,-Sontay,S.,” Mesleki Eğitimde Öğrenci Memnuniyeti ve Etkili Öğretim”, Milli Eğitim Dergisi, S.172, 2006.
- Tzepoglou,S., Üniversitede Rehberlik ve Mesleğe Yönelme, İstanbul, 1994.
- Ulusoy,D., “Eğitim ve Sosyal Eşitlik”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.13, S.1-2, Ankara, 1996.
- Uysal,Ş., Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ankara, 1970.
- Ültanır,E., “Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi”, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt.(C).1, Sayı.(S).1, Mersin, 2005.
- Yalçın,İ., “21. Yüzyılda Psikolojik Danışman”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C.39, S.1, Ankara 2006.
- Yeşilyaprak,B., Eğitimde Rehberlik Hizmetleri, Ankara, 2002.
- <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/148/10.htm> (15.09.2007)
- <http://www.megep.meb.gov.tr/indextr.html> (20.10.2007)

EKLER

EK-1 Alan Araştırması Yapılan Meslek Liseleri

(Küçükçekmece / İSTANBUL)

Atakent İMKB. Endüstri Meslek Lisesi

Atatürk Kız Meslek Lisesi

Doktor Oktay Duran Matbaa Meslek Lisesi

Halkalı İMKB. Meslek Lisesi

Halkalı Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi

İsmet Aktar Endüstri Meslek Lisesi

Küçükçekmece Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesi

Nahit Menteşer Endüstri Meslek Lisesi

Tasev Ayakkabıcılık Endüstri Meslek Lisesi

Zehra-Mustafa Dalgıç Ticaret Meslek Lisesi

EK-2 Anket Uygulaması

Bu anket Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıfta Meslekî Yönlendirme Faaliyetleri konulu yüksek lisans çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anketi doldururken isim belirtmenize gerek yoktur. Bu anketten sağlanacak bilgi ve veriler söz konusu yüksek lisans çalışması dışında kullanılmayacaktır.

Nesnel ve içtenlikli yanıtlar vermenizi diler, ilgi ve yardımınız için teşekkür ederim.

Cemil Benhur ÖZDEL
Beykent Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

OKULUNUZUN ADI :

CİNSİYETİNİZ : **O Kız** **O Erkek**

YAŞINIZ :

1. Geçen Yıl (2006–2007) 9. Sınıf Yıl Sonu Başarı Ortalamanızı Belirtiniz. : ( )

2. Geçen Yıl (2006–2007) Eğitsel Kulüp Faaliyetlerine Katıldınız mı? (katıldıysanız belirtiniz)

Evet ..... Kulübünde Faaliyet Gösterdim.

Hayır

3. Geçen Yıl (2006–2007) Sosyal/Kültürel/Sportif Faaliyetlere Katıldınız mı? (katıldıysanız belirtiniz)

Evet ..... Faaliyetlerine Katıldım.

Hayır

4. Babanızın Eğitim Durumu

Okuryazar Değil

İlköğretim

Orta Öğretim

Yüksek Öğretim

5. Babanızın Mesleği

Çalışmıyor

Memur

Esnaf

İşçi

İşveren

Emekli

6. Annenizin Eğitim Durumu

Okuryazar Değil

İlköğretim

Orta öğretim

Yüksek Öğretim

7. Annenizin Mesleği

Ev Hanımı

Memur

Esnaf

İşçi

İşveren

Emekli

8. Ailenizin Toplam Geliri

0– 500 YTL. Arasında

501–1000 YTL. Arasında

1001–2000 YTL. Arasında

2001–3000 YTL. Arasında

3001 ‘den fazla

9. Oturduğunuz Ev Kira mı?

Evet

Hayır

10. Yaz Tatilinizi Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Dinleniyorum

Çalışıyorum

Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıfta Meslekî Yönlendirme Faaliyetleri ile ilgili üçüncü sayfadaki görüşlere katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

5. Kesinlikle Katılıyorum

4. Katılıyorum

3. Kararsızım

2. Katılmıyorum

1. Kesinlikle Katılmıyorum

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
		5	4	3	2	1
1	Okulu, ilgi, istek ve yeteneklerim doğrultusunda Kendim tercih ettim.					
2	Babamın mesleğini devam ettirmek için bu okulu tercih ettim.					
3	Oturduğumuz eve yakın olduğu için bu okulu tercih ettim.					
4	Çevremde tanıdığım insanların mesleğine sahip olmak için bu okulu tercih ettim.					
5	Üniversitede istediğim bölüme uygun olduğu için bu okulu tercih ettim.					
6	Sınavsız Geçişten faydalanmak için bu okulu tercih ettim.					
7	İlköğretim okulunda ve Ortaöğretim 9.sınıfta bizlere verilen bilgilerle, meslekler hakkında yeterli bilgiye sahibiz.					
8	Okullardaki Rehberlik Servisinin mesleki yönlendirme ile ilgili çalışmalarını yararlı buluyorum.					
9	Okuldaki " Rehberlik Servisi " kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					
10	" Tanıtım ve Yönlendirme " dersi kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
		5	4	3	2	1
11	Sınıf Rehber Öğretmenim kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					
12	Öğretmenlerim kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					
13	Annem ve Babam kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					
14	Gazete, Dergi, TV ve İnternet gibi iletişim araçları kendi yeteneklerimi, ilgi ve isteklerimi bulmamda etkili olmuştur.					
15	Bu okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime kesin karar verdim.					
16	Bu okuldan mezun olduktan sonra sahip olacağım mesleği yapabileceğime inanmıyorum.					
17	Bu okuldan mezun olduktan sonra kurs ve dershaneye giderek ÖSS sınavlarına hazırlanmak zorundayım.					
18	Bu okuldan mezun olduktan sonra bir an önce meslek sahibi olup para kazanmak için Kendim tercih ettim.					
19	Hangi liseyi okuduğumun hiçbir önemi yok, sürdürdüğüm yaşam tarzı ileride yapacağım mesleği belirleyecektir.					
20	Benim için önemli olan sadece lise mezunu olabilmektir.					

EK-3 Anket Onayı

ÖZGEÇMİŞ

11 Aralık 1968 tarihi, İstanbul İli Kasımpaşa ilçesi doğumluyum. İlköğretimimi babamın mesleği gereği Erzurum'da tamamladıktan sonra Ortaöğretimime Burdur' da başlayıp İstanbul' da bitirdim. Liseyi yine İstanbul' da tamamladıktan sonra Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümüne 1989 yılında kayıt oldum. Bu bölümden 1993 yılında mezun olduktan sonra askerliğimi Bingöl' de 49. Mekanize Piyade Tugayında tamamladım. 1994 yılından beri Halkalı Ticaret ve Anadolu Ticaret Meslek Lisesinde Beden Eğitimi Öğretmenliği 1998 yılından beri Müdür Yardımcılığı 2007 yılından beri Müdür Başyardımcılığı görevimi sürdürüyorum. 2005 yılında Beykent Üniversitesi İşletme Yönetimi Anabilim dalın Eğitim Yönetimi ve Denetimi bilim dalında yüksek lisans eğitimime başladım.

Özel ilgi alanım Atletizm olup, 1992 yılında 100m. ve 200m.' de Türkiye Şampiyonu, 1995 yılında 4x100m. Türkiye rekoru ve 1995 yılında 100m.' de Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupasında Avrupa ikincisi oldum.

Yabancı dilim İngilizce olup, evli ve bir çocuk babasıyım.

Cemil Benhur ÖZDEL